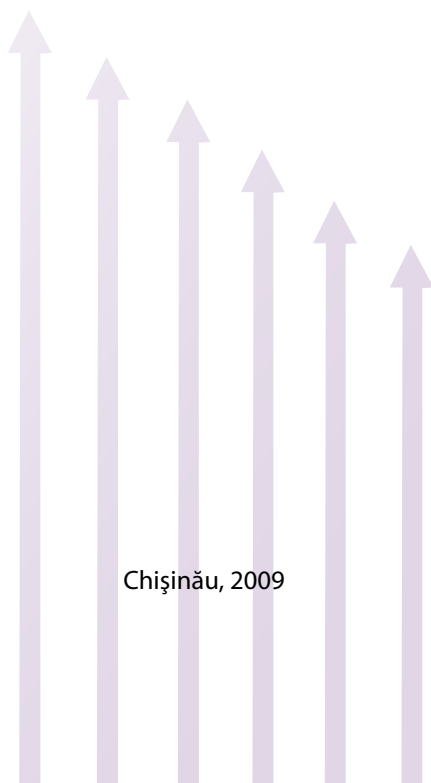

ȘI DEZVOLTARE A ÎNTREPRINDERILOR:
CONDIȚIILE DE CREARE
analiză prin prisma de gen

CONDIȚIILE DE CREARE ȘI DEZVOLTARE A ÎNTRERINDERILOR: analiză prin prisma de gen

Chișinău, 2009

„Condițiile de creare și dezvoltare a întreprinderilor: analiză prin prisma de gen”

Ediția I-a

Autor: Elena Aculai, Doctor în economie

Colegiul de redacție al Biroului Național de Statistică:

Oleg Cara, Vice-Director General

Nina Cesnocova

Jana Mazur

Iurie Mocanu

Ludmila Petraș

Alexandr Socolov

Copertă și design: Ion Axenti

Aculai Elena

Condițiile de creare și dezvoltare a întreprinderilor: analiză prin prisma de gen / Elena Aculai;
col. red.: Oleg Cara, Nina Cesnocova, Jana Mazur [et al.]. – Ch. : “Nova Imprim” SRL, 2009. – 92 p.

Tiraj: 300 ex.

ISBN 978-9975-9792-9-0.

334.012

A 16

Lucrarea a fost elaborată cu suportul Fondului Națiunilor Unite de Dezvoltare pentru Femei și a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare și publicată în cadrul proiectului comun PNUD, UNIFEM, UNFPA, UNICEF „Consolidarea Sistemului Statistic Național” cu susținerea financiară a Agenției Suedeze de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare (Sida).

Publicația nu are drept de autor. Ea poate fi reprodusă total sau parțial, utilizată cu titlu explicativ sau justificativ, fără aprobarea apriori a Fondului Națiunilor Unite de Dezvoltare pentru Femei sau a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, cu indicarea în mod obligatoriu, clară și precisă, a sursei. La utilizarea informației statistice din această publicație produsă de către Biroul Național de Statistică al RM în mod obligatoriu se va indica această instituție ca sursă.

Utilizarea conținutului acestei publicații, în articole, studii, cărți este autorizată numai cu indicarea clară și precisă a sursei.

Opiniile prezentate în această lucrare nu reflectă neapărat opiniile oficiale ale agențiilor Organizației Națiunilor Unite.

Această lucrare este disponibilă în limbile română, rusă și engleză și poate fi accesată pe adresa: www.statistica.md și www.un.md/UNIFEM

Fondul Națiunilor Unite de Dezvoltare pentru Femei (UNIFEM) oferă asistență tehnică și financiară pentru programele și strategiile inovatoare care promovează drepturile umane, participarea politică și securitatea economică a femeilor. UNIFEM activează în parteneriat cu organizațiile ONU, guvernele, organizațiile neguvernamentale (ONG-uri) și alte rețele pentru a promova egalitatea de gen. Fondul încearcă să coroboreze problemele și preocupările femeilor cu agendele naționale, regionale și cele globale prin încurajarea colaborării și oferirea expertizei tehnice vizând promovarea problemelor de gen și a strategiilor de abilitare a femeilor în centrul atenției publicului.

Biroul Național de Statistică
al Republicii Moldova
Strada Grenoble, 106
2019, Chișinău
Tel.: (3732) 40 30 00
Fax: (3732) 22 61 46
e-mail: moldstat@statistica.md
<http://www.statistica.md>

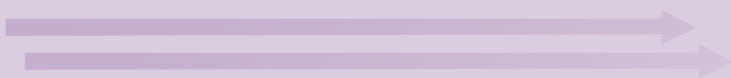

Moldova

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) reprezintă rețeaua globală de dezvoltare a Națiunilor Unite, care promovează schimbarea și conectează țările la informații, experiența și resursele necesare pentru a ajuta oamenii să-și construiască o viață mai bună.

CUPRINS

INTRODUCERE.....	9
METODOLOGIA CERCETĂRII.....	11
①. CARACTERISTICA ÎNTREPRINZĂTORILOR.....	13
②. PROFILUL ÎNTREPRINDERILOR ȘI CONDIȚIILE DE DEZVOLTARE A AFACERILOR	30
2.1. Profilul întreprinderilor	30
2.2. Etapele de inițiere a afacerii	43
2.3. Situația și problemele întreprinderilor în anul 2008	51
2.4. Așteptările întreprinzătorilor pentru anul 2009.....	80
REZULTATE PRINCIPALE, CONCLUZII ȘI PROPUNERI	87
BIBLIOGRAFIE.....	91

LISTA TABELELOR

Tabelul 1.	Repartizarea întreprinzătorilor după sexe, %	13
Tabelul 2.	Repartizarea populației și populației economic active a RM după sexe, la 01.01.2009, %.....	13
Tabelul 3.	Repartizarea întreprinzătorilor după nivelul de instruire și sexe, %	15
Tabelul 4.	Repartizarea întreprinzătorilor după nivelul de instruire și mediul de amplasare a întreprinderii, %	16
Tabelul 5.	Repartizarea întreprinzătorilor pe grupe de vîrstă și sexe, %	17
Tabelul 6.	Repartizarea populației RM pe grupe de vîrstă și sexe, %.....	18
Tabelul 7.	Repartizarea întreprinzătorilor pe grupe de vîrstă și medii de amplasare a businessului, %	18
Tabelul 8.	Repartizarea întreprinzătorilor în dependență de activitatea lor pînă la preluarea conducerii întreprinderii și sexe %	20
Tabelul 9.	Activitatea întreprinzătorilor pînă la preluarea conducerii întreprinderilor: lucrul peste hotare pe țări și pe sexe, %.....	21
Tabelul 10.	Repartizarea întreprinzătorilor în dependență de activitatea lor pînă la preluarea conducerii întreprinderii și pe mediul de amplasare a businessului, %.....	22
Tabelul 11.	Repartizarea întreprinzătorilor pe medii de amplasare a businessului și sexe, %	23
Tabelul 12.	Repartizarea locuitorilor Moldovei pe medii de reședință și sexe, %	24
Tabelul 13.	Repartizarea întreprinzătorilor pe regiuni de dezvoltare și sexe, %	25
Tabelul 14.	Repartizarea întreprinzătorilor pe regiuni de dezvoltare, grupe de vîrstă și sexe, %	26
Tabelul 15.	Repartizarea întreprinzătorilor după statutul lor la întreprinderi și după sexe, %	27
Tabelul 16.	Repartizarea proprietarilor întreprinderilor pe medii de amplasare a businessului, %	27
Tabelul 17.	Repartizarea proprietarilor întreprinderilor pe regiuni de dezvoltare și sexe, %.....	28
Tabelul 18.	Repartizarea proprietarilor întreprinderilor pe regiuni de dezvoltare, sexe și grupe de vîrstă, %.....	29
Tabelul 19.	Repartizarea întreprinderilor după mărimea afacerii și sexul întreprinzătorului, %	31
Tabelul 20.	Repartizarea întreprinderilor după mărimea afacerilor și medii de amplasare a lor, %	32
Tabelul 21.	Repartizarea întreprinderilor după durata de activitate și pe sexul întreprinzătorului, %	33

Tabelul 22.	Repartizarea întreprinderilor după durata de activitate și după medii de amplasare, %	33
Tabelul 23.	Repartizarea întreprinderilor după principalul tip de activitate și sexul întreprinzătorului, %.....	34
Tabelul 24.	Repartizarea întreprinderilor după principalul tip de activitate și medii de amplasare, %	36
Tabelul 25.	Repartizarea întreprinderilor după regiuni de dezvoltare, tipuri de activitate economică și sexul întreprinzătorului, %.....	37
Tabelul 26.	Repartizarea întreprinderilor după tipuri de activitate economică, regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %	40
Tabelul 27.	Repartizarea întreprinderilor după moduri de creare și sexul întreprinzătorului, %	43
Tabelul 28.	Repartizarea întreprinderilor după moduri de creare și medii de amplasare, %.....	44
Tabelul 29.	Repartizarea întreprinderilor după moduri de creare, regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %	44
Tabelul 30.	Repartizarea întreprinderilor după sursele capitalului inițial, sexul și vârsta întreprinzătorului, %.....	47
Tabelul 31.	Repartizarea întreprinderilor după sursele și mărimea resurselor utilizate pentru crearea întreprinderii și sexul întreprinzătorului, %	48
Tabelul 32.	Repartizarea întreprinderilor după sursele capitalului inițial, pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %.....	50
Tabelul 33.	Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %	52
Tabelul 34.	Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare, %	52
Tabelul 35.	Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %	53
Tabelul 36.	Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %	54
Tabelul 37.	Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %.....	54
Tabelul 38.	Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %	57
Tabelul 39.	Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare, %	58
Tabelul 40.	Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %	59
Tabelul 41.	Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %	62
Tabelul 42.	Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %	63

Tabelul 43.	Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe sexul întreprinzătorului, %	66
Tabelul 44.	Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare a businessului, %	66
Tabelul 45.	Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %	67
Tabelul 46.	Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %	67
Tabelul 47.	Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %	68
Tabelul 48.	Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %	69
Tabelul 49.	Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare a businessului, %	70
Tabelul 50.	Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/prestarea serviciilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %	71
Tabelul 51.	Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %	73
Tabelul 52.	Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %	76
Tabelul 53.	Desfășurarea activității de export la întreprinderi, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %	78
Tabelul 54.	Desfășurarea activității de export la întreprinderi, repartizarea pe medii de amplasare a businessului, %	78
Tabelul 56.	Desfășurarea activității de export la întreprindere, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %	78
Tabelul 57.	Desfășurarea activității de export la întreprindere, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %	79
Tabelul 58.	Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe sexul întreprinzătorului, %	81
Tabelul 59.	Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe medii de amplasare, %	82
Tabelul 60.	Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %	83
Tabelul 61.	Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %	84

Tabelul 62. Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %	85
--	----

LISTA DIAGRAMELOR

Diagrama 1. Repartizarea populației, populației economic active a RM și întreprinzătorilor pe sexe, %	14
Diagrama 2. Repartizarea întreprinzătorilor după nivelul de instruire și medii de amplasare a întreprinderii, %	16
Diagrama 3. Repartizarea întreprinzătorilor pe grupe de vîrstă și medii de amplasare a întreprinderilor, %	19
Diagrama 4. Repartizarea întreprinzătorilor în dependență de activitatea lor pînă la preluarea conducerii întreprinderii, %	20
Diagrama 5. Repartizarea întreprinzătorilor în dependență de activitatea lor pînă la preluarea conducerii întreprinderii și pe mediul de amplasare a businessului, %	22
Diagrama 6. Repartizarea întreprinzătorilor pe medii de amplasare a businessului și sexe, %	23
Diagrama 7. Repartizarea întreprinzătorilor pe sexe și medii de amplasare a businessului, %	23
Diagrama 8. Repartizarea întreprinzătorilor pe regiuni de dezvoltare și sexe, %	25
Diagrama 9. Repartizarea proprietarilor întreprinderilor pe regiuni de dezvoltare și sexe, %	28
Diagrama 10. Repartizarea întreprinderilor după mărimea afacerii (numărul angajaților) și sexul întreprinzătorului, %	31
Diagrama 11. Repartizarea întreprinderilor după durata de activitate și sexul întreprinzătorului, %	33
Diagrama 12. Repartizarea întreprinderilor după principalul tip de activitate și sexul întreprinzătorului, %	35
Diagrama 13. Repartizarea întreprinderilor după principalul tip de activitate și mediul de amplasare a afacerii, %	36
Diagrama 14. Repartizarea întreprinderilor după regiuni de dezvoltare, tipuri de activitate economică și sexul întreprinzătorului, %	39
Diagrama 15. Repartizarea întreprinderilor după tipuri de activitate economică, regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %	42
Diagrama 16. Repartizarea întreprinderilor după sursele capitalului inițial și sexul întreprinzătorului, %	48
Diagrama 17. Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %	55
Diagrama 18. Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %	57

Diagrama 19. Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare, %	58
Diagrama 20. Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %	60
Diagrama 21. Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %.....	65
Diagrama 22. Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %	68
Diagrama 23. Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %.....	69
Diagrama 24. Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare a businessului, %	70
Diagrama 25. Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/prestarea serviciilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %	72
Diagrama 26. Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %	75
Diagrama 27. Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %	77
Diagrama 28. Desfășurarea activității de export la întreprindere, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %	79
Diagrama 29. Desfășurarea activității de export la întreprindere, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %.....	80
Diagrama 30. Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %.....	81
Diagrama 31. Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe medii de amplasare, %.....	82
Diagrama 32. Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %.....	83
Diagrama 33. Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %.....	85
Diagrama 34. Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %.....	86

LISTA BOXELOR

Boxa 1. Potențialul antreprenorial al femeilor în UE.....	14
Boxa 2. Impactul nivelului de instruire asupra succesului în afaceri	15
Boxa 3. Problemele femeilor în afaceri	24
Boxa 4. Principalele probleme ale întreprinzătorilor	56

Introducere

În statistica de gen, se ține cont de particularitățile femeilor și bărbaților ca grupe social-demografice specifice, aceste particularități fiind utilizate la fundamentarea politicilor sociale, demografice și economice.

În ultimii ani, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova dezagreghează o bună parte din date pe sexe și publică materiale, în care accentul se pune pe factorul de gen: Culegerile statistice „Femei și bărbați în Republica Moldova”; „Femei și bărbați pe piața muncii în Republica Moldova”; „Ghidul utilizatorului statisticilor de gen”. Însă pînă în prezent, baza de date statistice nu permitea investigarea serioasă a aspectului de gen în sfera dezvoltării antreprenoriatului deoarece la colectarea datelor privind afacerile se urmărea caracterizarea întreprinderilor, dar nu a persoanelor care le conduc.

Scopul lucrării de față este de a identifica particularitățile femeilor și bărbaților antreprenori și a analiza problemele de inițiere și dezvoltare a afacerilor prin prisma diferențelor de gen. Aceasta va permite să se creeze condiții egale de participare la activitatea de antreprenoriat pentru femei și bărbați.

Lucrarea este efectuată în baza anchetei structurale a întreprinderii, care se realizează anual de către Biroul Național de Statistică și prezintă tabloul multiaspectual al dezvoltării antreprenoriatului în țară. În anul 2009, în cadrul anchetei structurale a întreprinderii a fost realizat un modul suplimentar – „Condițiile de dezvoltare a întreprinderii” în aspect gender.

Conținutul de bază al materialului este prezentat în cadrul a 2 compartimente. În primul compartiment este reflectată caracteristica întreprinzătorilor, repartizarea lor pe sexe, grupe de vîrstă, nivel de instruire, medii de reședință, regiuni de dezvoltare, alte aspecte. Compartimentul doi conține analiza profilului întreprinderilor și condițiilor de dezvoltare a lor. Sunt prezentate repartizările întreprinderilor pe tipuri de activitate, durata de activitate, mărimea întreprinderii. De asemenea, sunt investigate condițiile de creare a întreprinderilor și anume, modalitățile de creare și sursele capitalului inițial; sunt elucidate situația și problemele businessului în 2008, așteptările întreprinzătorilor pentru 2009. Majoritatea datelor sunt analizate prin prisma factorului de gen.

Rezultatele pot fi utilizate în scopuri științifice și pentru activități practice, orientate către realizarea principiului egalității drepturilor și posibilităților femeilor și bărbaților în sfera antreprenoriatului. Rezultatele pot servi drept fundamentare pen-

tru politica de stat și regională, în primul rând, politica de reglementare a antreprenoriatului, politica socială și demografică. Pot fi utilizate în activitatea organizațiilor obștești, în particular, a organizațiilor de femei.

Lucrările de elaborare a concepției proiectului, de organizare și efectuare a sondajului, de prelucrare a rezultatelor obținute ș.a. au fost realizate de către Biroul Național de Statistică. Executant responsabil din partea Biroului Național de Statistică – Nina Cesnocova, persoană de contact pe problemele statisticii de gen (Gender Focal Point).

Rezultatele primite au fost analizate și pregătite pentru publicare de consultantul proiectului – Elena Aculai, doctor în științe economice.

Proiectul a fost realizat cu susținerea Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și Fondului Națiunilor Unite de Dezvoltare pentru Femei (UNIFEM), cu suportul financiar al Agenției Suedeze de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare (Sida).

Metodologia cercetării

Biroul Național de Statistică a elaborat un nou modul în cadrul anchetei structurale a întreprinderilor – „Condițiile de dezvoltare a întreprinderii” în aspect gender, care urmărește scopul de a identifica particularitățile antreprenoriatului feminin și cel masculin și de a analiza problemele inițierii și dezvoltării businessului prin prisma deosebirilor determinate de gen. A fost elaborată o anchetă specială în baza căreia a fost efectuat sondajul.

Obiectul cercetării îl constituie următoarele categorii de întreprinderi: întreprinderi active (cu cifra de afaceri mai mare decât zero) care prezintă rapoarte financiare (contabile), cu excepția întreprinderilor din sectoarele de intermediari financiare și administrație de stat; întreprinderi individuale care prezintă la Inspectoratul Fiscal de Stat declarația privind impozitul pe venit; întreprinderi noi create. Nu au fost incluse în cercetare gospodăriile țărănești (de fermieri).

În scopul efectuării unei cercetări calitative, baza de sondaj s-a format din trei surse:

- *Baza de date RENIM (Registrul Național Interadministrativ al Republicii Moldova) la data de din 1 ianuarie 2009 și RENUȘ (Registrul Național al Unităților Statistice);*
- *Baza de date a întreprinderilor active care au prezentat rapoarte financiare (contabile) pentru 2008 cu cifra de afaceri mai mare decât zero;*
- *Baza de date a întreprinderilor individuale active care au prezentat declarații cu privire la impozitul pe venit la Inspectoratul Fiscal de Stat.*

La formarea eșantionului au fost luate în considerare următoarele criterii:

- *Principalul tip de activitate (conform CAEM – Clasificatorul Activităților Economice din Moldova)*
- *Dimensiunea întreprinderii – după criteriul numărului de angajați (grupele: 0-4, 5-9, 10-19, 20 și peste)*
- *Aspectul teritorial – mediul de amplasare al întreprinderii (urban, rural) și regiunea de dezvoltare economică (mun. Chișinău, Nord, Centru, Sud, UTA Găgăuzia)*

Sondajul a fost efectuat în perioada mai-iunie 2009. În eșantionul pentru ancheta structurală, care a inclus 27,9 mii întreprinderi, au fost selectate 15537 întreprinderi sau 55,7% din baza de sondaj.

În calitate de respondenți la sondaj au participat antreprenorii, la care se referă conducătorii / managerii de vârf ai întreprinderii, atât angajați, cât și proprietari ai businessului.

Sondajul a fost efectuat prin metoda anchetării.

La descrierea rezultatelor sondajului, în tabele, sunt posibile unele diferențe neesențiale între rîndul pentru *Total* și suma rîndurilor componentelor, aceasta explicîndu-se prin rotunjirea datelor.

Sursa principală de informație pentru cercetarea de față au constituit-o rezultatele prelucrării anchetei „Condițiile de dezvoltare a întreprinderii”. Ancheta cuprinde următoarele date:

1. Despre întreprinzător:

- *Sexul*
- *Vârsta*
- *Nivelul de instruire*
- *Genul de activitate pînă la preluarea conducerii întreprinderii*
- *Statutul la întreprindere (manager angajat sau proprietar)*

2. Despre întreprindere și situația din business:

- *Durata de activitate a întreprinderii*
- *Modalitatea de creare a întreprinderii*
- *Sursele de capital inițial*
- *Condițiile pentru business în 2008*
- *Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009*

Pe lângă rezultatele anchetei menționate, în scopul caracterizării suplimentare a întreprinderilor din eșantion, a fost utilizată informația din baza de date a Anchetei structurale a întreprinderii, care include:

- *Tipul activității economice a întreprinderii*
- *Dimensiunea businessului (numărul lucrătorilor)*
- *Mediul de amplasare a întreprinderii (urban, rural)*
- *Regiunea de dezvoltare (mun. Chișinău, Nord, Centru, Sud, UTA Găgăuzia).*

La pregătirea raportului au fost utilizate și alte materiale – alte date statistice, rezultatele proiectelor și publicațiilor științifice referitoare la analiza problemelor legate de gen în sfera antreprenoriatului din Republica Moldova.

1. Caracteristica întreprinzătorilor

În prezentul compartiment sunt analizate caracteristicile de bază ale întreprinzătorilor – sexul, nivelul de instruire, grupele de vîrstă, genul de activitate înaintea activității de antreprenoriat. Este dată repartizarea întreprinzătorilor după mediul de amplasare al întreprinderii (urban, rural) și regiunea de dezvoltare (mun. Chișinău, Nord, Centru, Sud, UTA Găgăuzia). Este arătat statutul actual al întreprinzătorilor, care pot fi manageri angajați sau patroni (proprietari unici ai businessului sau coproprietari) – toți ei fiind conducători/manageri de vîrf ai întreprinderilor și care cunosc bine situația din businessul lor.

Majoritatea datelor indicate sunt analizate prin prisma dimensiunii de gen.

■ Repartizarea întreprinzătorilor pe sexe

Repartizarea întreprinzătorilor pe sexe arată că ponderea bărbaților este preponderent mai mare – 72,5%. Cota femeilor întreprinzătoare este de 27,5%.

Tabelul 1. **Repartizarea întreprinzătorilor după sexe, %**

	<i>Ponderea</i>
Total inclusiv:	100
Bărbați	72,5
Femei	27,5

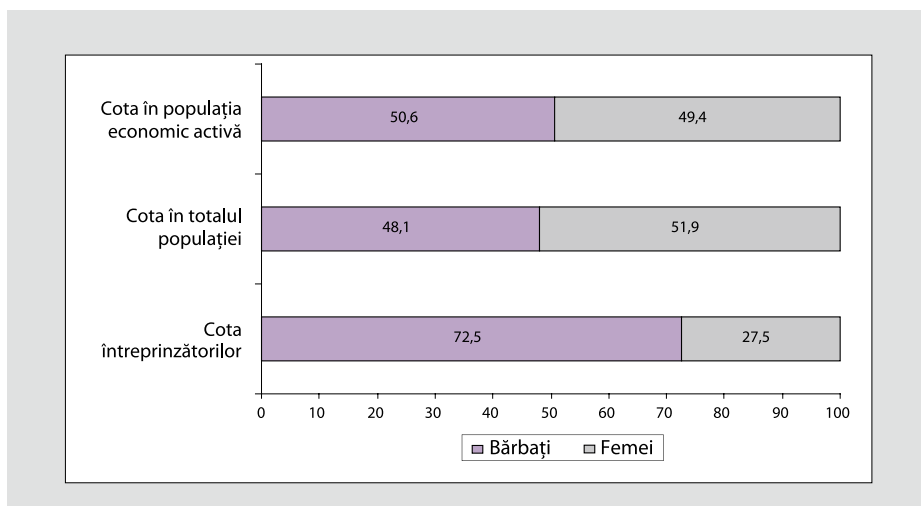
Numărul bărbaților întreprinzători este de 2,6 ori mai mare decît numărul femeilor întreprinzătoare. Proporțiile indicate nu corespund repartizării populației Moldovei pe sexe: ponderea femeilor antrenate în sfera de antreprenoriat este cu mult mai joasă decît ponderea femeilor în numărul populației economic active (49,4%) și în numărul total al populației Moldovei (51,9%).

Tabelul 2. **Repartizarea populației și populației economic active a RM după sexe, la 01.01.2009, %**

	<i>Ponderea în populația economic activă</i>	<i>Ponderea în numărul total al populației</i>
Total inclusiv:	100	100
Bărbați	50,6	48,1
Femei	49,4	51,9

Sursa: Datele Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova

Diagrama 1. Repartizarea populației, populației economic active a RM și întreprinzătorilor pe sexe, %

Totuși, ponderea femeilor întreprinzătoare în Moldova este comparabilă cu indicatorul similar din alte țări [Boxa 1].

Boxa 1. Potențialul antreprenorial al femeilor în UE

Conform Comisiei Europene, potențialul antreprenorial al femeilor constituie “o sursă de creștere economică și de noi locuri de muncă care nu este pe deplin valorificată”. În prezent, femeile în medie constituie 30% din antreprenorii din UE, dar deseori se confruntă cu dificultăți mai mari decât bărbații la inițierea afacerilor și la accesarea mijloacelor financiare și de instruire”.

Ca parte a strategiei în curs orientată spre majorarea numărului femeilor antreprenori în UE, Comisia Europeană a lansat în luna curentă (octombrie 2009) “Rețeaua europeană a ambasadorelor antreprenoriatului feminin”. Actorii acesteia vor face schimb de experiență, de opinii, vor juca rolul de modele, exemple pentru a inspira femeile din cele 27 de state UE să devină întreprinzătoare.

Sursa: <http://www.euractiv.com/en/>

■ Repartizarea întreprinzătorilor după nivelul de instruire

În rândul întreprinzătorilor moldoveni prevalează absolut persoanele instruite – cu studii superioare complete /incomplete (67,9%) sau cu studii medii speciale (20,2%). Nivelul de instruire a întreprinzătorilor depășește același indicator în rândul populației ocupate, unde cota persoanelor cu studii superioare reprezintă 20,4%, cu studii medii speciale – 16,5%.

Ponderea femeilor întreprinzătoare cu studii superioare complete /incomplete este puțin mai mică decât la bărbați și constituie 64,3% (la bărbați – 69,3%).

Ponderea femeilor cu studii superioare în populația ocupată reprezintă 22,4%, ponderea bărbaților – 18,5%. În Moldova, în medie, femeile cu studii superioare constituie 11,9% (conform datelor recensământului din 2004).

Tabelul 3. Repartizarea întreprinzătorilor după nivelul de instruire și sexe, %

	Total	inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total inclusiv:	100	100	100
Superior sau superior incomplet	67,9	69,3	64,3
Mediu de specialitate	20,2	18,8	23,9
Secundar general sau general obligatoriu	3,3	3,1	3,8
Primar	0,2	0,2	0,2
Nu au răspuns	8,4	8,6	7,9

Pe parcursul multor ani s-a observat nivelul ridicat de instruire în Moldova. Aceasta vorbește despre un potențial semnificativ ce caracterizează businessul atât din punctul de vedere al creșterii lui cantitative, cât și din punctul de vedere al schimbărilor calitative – elaborarea și implementarea inovațiilor, extinderea sferei de servicii intelectuale, etc. În același timp, ponderea considerabilă a persoanelor instruite, în special în micul business, vorbește despre faptul că întreprinzătorul se confruntă în activitatea sa cu multe bariere: cu cât sunt mai nesatisfăcătoare condițiile mediului exterior pentru business, cu atât mai mare devine rolul și valoarea potențialului interior al persoanei [Boxa 2].

Boxa 2. Impactul nivelului de instruire asupra succesului în afaceri

Una din femeile întreprinzătoare din Moldova, cu vârsta de 40 ani, proprietară a unei afaceri de succes, a menționat în interviu că studiile superioare deținute au influențat asupra succesului ei în afaceri. După absolvirea studiilor superioare ea nu a avut posibilitate să urmeze cursuri suplimentare de instruire sau de ridicare a calificării. Dar studiile la universitate au ajutat-o să-și dezvolte abilitățile analitice și să stabilească contacte, acestea din urmă permițându-i de-a lungul anilor să rezolve problemele dificile de gestionare a întreprinderii.

Sursa: Aculai E. Vinogradova N., Welter F. How to be successful in an adverse business environment: Knitwear Factory in Moldova. In: Innovation and Entrepreneurship: Successful Start-ups and Businesses in Emerging Economies

Nivelul de instruire al întreprinzătorilor diferă în dependență de mediul de amplasare a businessului.

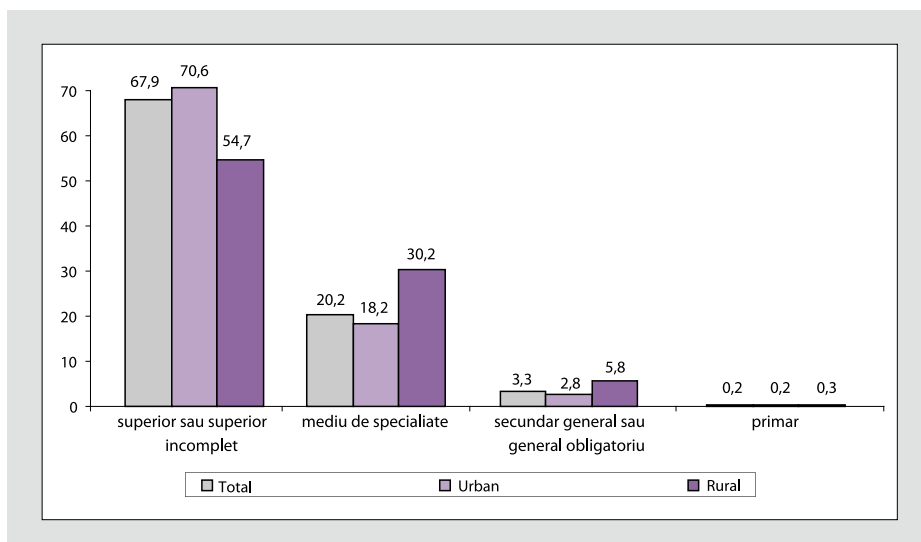
În mediul urban cota întreprinzătorilor cu studii superioare complete /incomplete este semnificativ mai mare – 70,6%, față de mediul rural cu 54,7%.

Cota persoanelor cu studii superioare în numărul populației ocupate a Republicii Moldova constituie, în mediul urban 34,3%, iar în mediul rural 9,3% (“Femei și bărbați în Republica Moldova”, 2008).

Tabelul 4. Repartizarea întreprinzătorilor după nivelul de instruire și mediul de amplasare a întreprinderii, %

	Total	Inclusiv pe medii de amplasare	
		Urban	Rural
Total inclusiv:	100	100	100
Superior sau superior incomplet	67,9	70,6	54,7
Mediu de specialitate	20,2	18,2	30,2
Secundar general sau general obligatoriu	3,3	2,8	5,8
Primar	0,2	0,2	0,3
Nu au răspuns	8,4	8,3	9,0

Diagrama 2. Repartizarea întreprinzătorilor după nivelul de instruire și mediul de amplasare a întreprinderii, %

■ Repartizarea întreprinzătorilor pe grupe de vîrstă

Analiza repartizării întreprinzătorilor după vîrstă a arătat că ponderea majoritară este constituită de întreprinzătorii din 2 grupe de vîrstă – 45-54 ani (30,7%) și 35-44 ani (29,5%). Aceste 2 grupe formează împreună 60,2% din numărul total de respondenți. Grupa de tineri cetățeni cu cel mai mare potențial – de la 15 pînă la 34 ani, reprezintă doar 22,7%, din aceștea numai 2,4% sunt tineri și tinere cu vîrsta de pînă la 24 ani. Grupa cu vîrsta cea mai înaintată (55 ani și peste) constituie 17,1% din respondenți.

Vârsta medie a întreprinzătorilor este destul de înaintată – 45 de ani.

Deosebiri semnificative după vîrstă între întreprinzătorii de diferite sexe nu s-au identificat. Diferența maximă constituie 2,2 puncte procentuale. Puțin mai ridicată este ponderea femeilor antreprenoare în toate grupele de vîrstă de pînă la 55 de ani. Doar în grupa de vîrstă 55 ani și peste cota bărbaților este mai mare decît a femeilor (la bărbați – 18,1%, la femei – 14,5%). Vîrsta medie la femeile întreprinzătoare este puțin mai mică decît la bărbați, constituind 43 de ani (la bărbați – 45 de ani).

Tabelul 5. Repartizarea întreprinzătorilor pe grupe de vîrstă și sexe, %

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total cu vîrsta de 15 ani și peste inclusiv, ani:	100	100	100
15-24	2,4	2,2	2,9
25-34	20,3	20,0	21,2
35-44	29,5	29,3	29,9
45-54	30,7	30,4	31,6
55-64	15,0	15,6	13,4
65 +	2,1	2,5	1,1
Vîrsta medie	45	45	43

Confruntarea datelor despre vîrsta întreprinzătorilor, obținute în cadrul cercetării, cu repartizarea populației Moldovei pe grupe de vîrstă a arătat următoarele:

- *Ponderea întreprinzătorilor cu vîrsta 35-54 ani reprezintă 60,2%. Acest indicator depășește considerabil ponderea persoanelor de aceeași vîrstă în numărul total al populației Moldovei (34,1%). În grupele de vîrstă 25-34 ani și 55-64 ani ponderea întreprinzătorilor este puțin mai mare decît același indicator pe țară.*
- *În aspect de gen, deosebiri semnificative nu se observă. În grupele de vîrstă mai înaintată (peste 45 ani), cota femeilor în numărul total al populației Moldovei depășește cota bărbaților. În rîndul antreprenorilor situația este inversată. În grupele de vîrstă tinere cota femeilor este nesemnificativ mai mare, însă după 55 de ani, cota femeilor este mai mică decît cota bărbaților.*

Tabelul 6. **Repartizarea populației RM pe grupe de vîrstă și sexe, %**

	<i>Total</i>	<i>Inclusiv</i>	
		<i>Bărbați</i>	<i>Femei</i>
Total cu vîrsta de 15 ani și peste	100	100	100
inclusiv, ani:			
15-24	22,9	24,5	21,4
25-34	19,0	20,2	18,0
35-44	15,9	16,3	15,5
45-54	18,2	18,1	18,3
55-64	11,5	10,9	12,1
65 +	12,4	9,9	14,7

Sursa: Datele Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova

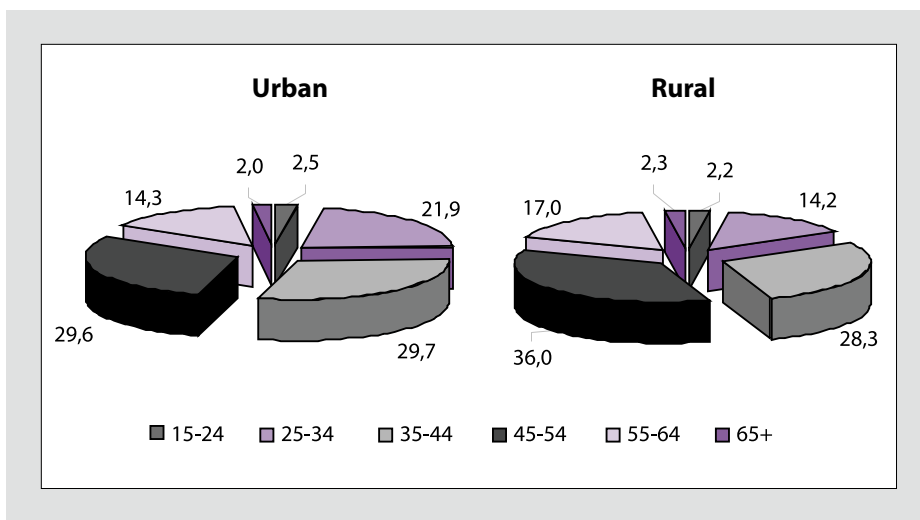
Vârsta întreprinzătorilor diferă **în funcție de mediul de amplasare a businessului**. În mediul urban este considerabil mai mare ponderea întreprinzătorilor mai tineri – în toate grupele de la 15 pînă la 44 ani. Deosebiri mai semnificative sunt în grupa 25-34 ani. În mediul urban ponderea întreprinzătorilor de această vîrstă este de 21,9%, în mediul rural – 14,2%.

În mediul rural, relativ mai mulți antreprenori sunt cu vîrsta mai înaintată: întreprinzătorii cu vîrstă de peste 45 ani constituie 55,3% (în mediul urban – 45,9%). Diferența cea mai mare în cota întreprinzătorilor din mediul rural față de cel urban este atestată în grupa de vîrstă 45-54 ani – 6,4 puncte procentuale. Corespunzător, și vîrsta medie a întreprinzătorilor în mediul rural este cu 2 ani mai ridicată, adică 46 ani.

Tabelul 7. **Repartizarea întreprinzătorilor pe grupe de vîrstă și medii de amplasare a businessului, %**

	<i>Total</i>	<i>Inclusiv pe medii de amplasare</i>	
		<i>Urban</i>	<i>Rural</i>
Total cu vîrsta de 15 ani și peste inclusiv, ani:	100	100	100
15-24	2,4	2,5	2,2
25-34	20,3	21,9	14,2
35-44	29,5	29,7	28,3
45-54	30,7	29,6	36,0
55-64	15,0	14,3	17,0
65+	2,1	2,0	2,3
Vîrsta medie	45	44	46

Diagrama 3. **Repartizarea întreprinzătorilor pe grupe de vîrstă și medii de amplasare a întreprinderilor, %**

■ Repartizarea întreprinzătorilor în dependență de activitatea anterioară

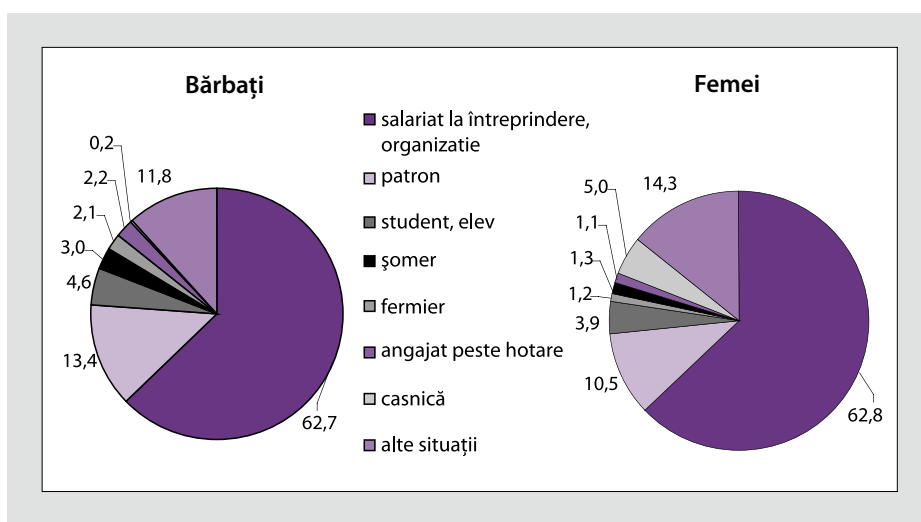
Pînă la începutul activității de antreprenoriat la întreprinderile cercetate, majoritatea respondenților (62,8%) au lucrat în calitate de persoane salariate (angajate). Experiență anterioară în afaceri au avut 12,6% din respondenți, care au activat în calitate de angajatori și 1,8% - care au fost fermieri. Aproximativ 8% din persoane au inițiat sau au venit în afacerea pe care în prezent o conduc, anterior nefiind ocupați în activitatea economică. Printre aceștea se numără foști studenți (4,4%), șomeri (2,4%) sau casnici.

Bărbații mai des au menționat că anterior au avut experiență în afaceri. Pînă la preluarea conducerii la întreprinderile cercetate, în calitate de angajatori activase 13,4% bărbați și doar 10,5% femei. Printre alte deosebiri pe sexe este de menționat faptul că relativ mai mare este cota femeilor care înainte de venirea în business au activat în gospodării casnice. Acest indicator în cazul femeilor constituie 5,0%, iar în cazul bărbaților – 0,2%.

Tabelul 8. Repartizarea întreprinzătorilor în dependență de activitatea lor pînă la preluarea conducerii întreprinderii și pe sexe %

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total din care:	100	100	100
Salariat la întreprindere, organizație	62,8	62,7	62,8
Patron	12,6	13,4	10,5
Student, elev	4,4	4,6	3,9
Șomer	2,4	3,0	1,2
Fermier	1,8	2,1	1,3
Angajat peste hotare	1,8	2,2	1,1
Casnică	1,5	0,2	5,0
Alte situații	12,8	11,8	14,3

Diagrama 4. Repartizarea întreprinzătorilor în dependență de activitatea lor pînă la preluarea conducerii întreprinderii, %

O cotă ne semnificativă (1,8%) din respondenți au început să se ocupe de afaceri după ce au revenit de la munca de peste hotare. Principalele țări unde au lucrat anterior sunt Rusia (31,2%), Italia (13,2%), Israel (7,8%), Germania (7,3%), Turcia (6,8%), România (4,4%).

Respondenții bărbați și femeii au avut preferințe diferite în alegerea țării pentru munca de peste hotare.

O cotă relativ mai mare de femei, în comparație cu bărbații, au lucrat în Italia (16,7%), Turcia (11,1%), România (8,3%), Ucraina (5,6%) și Portugalia (5,6%).

Bărbații, înainte de activitatea de antreprenoriat, relativ mai des au preferat munca în Rusia (33,1%) și Germania (8,3%).

Tabelul 9. Activitatea întreprinzătorilor pînă la preluarea conducerii întreprinderilor: lucrul peste hotare pe țări și sexe, %

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total	100	100	100
Din care			
Rusia	31,2	33,1	22,2
Italia	13,2	12,4	16,7
Israel	7,8	7,7	8,3
Germania	7,3	8,3	2,8
Turcia	6,8	5,9	11,1
România	4,4	3,6	8,3
Ucraina	2,9	2,4	5,6
Franța	2,4	2,4	2,8
Grecia	2,0	1,8	2,8
Portugalia	2,0	1,2	5,6
Alte țări*	20,0	21,2	13,8

* include persoanele, care au indicat că au lucrat în câteva țări.

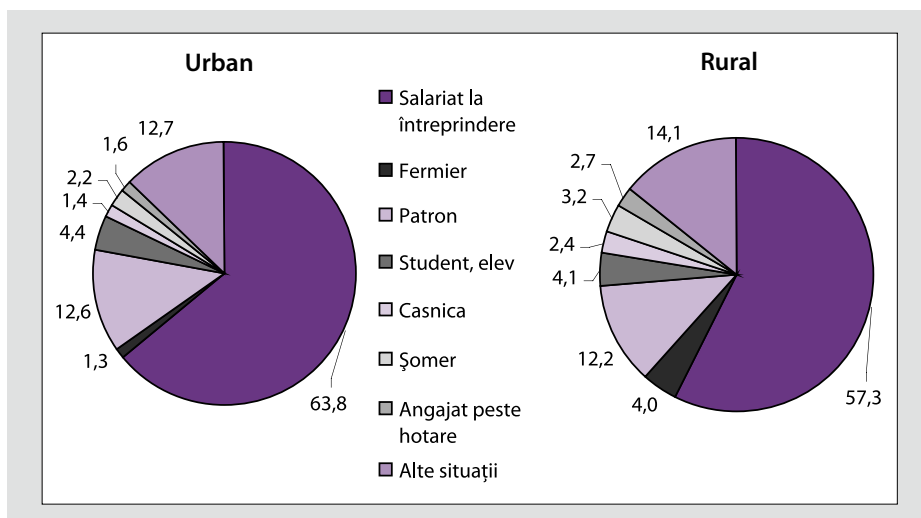
Caracterul activității anterioare a întreprinzătorilor diferă în funcție de mediul de amplasare a întreprinderii. În mediul urban, relativ mai mare este ponderea întreprinzătorilor care au activat anterior în calitate de angajați – 63,8% (în mediul rural – 57,3%); care au fost anterior angajatori – 12,6% (în mediul rural – 12,2%) și foști studenți – 4,4% (în mediul rural – 4,1%).

În mediul rural, anterior preluării conducerii în întreprinderile cercetate, relativ mai des s-a menționat lucrul în calitate de fermieri – 4,0% (în mediul urban – 1,3%); lucrul peste hotare – 2,7% (în mediul urban – 1,6%); sau casnici – 2,4% (în mediul urban – 1,4%). 3,2% din respondenții din mediul rural au venit în business, anterior fiind șomeri (în mediul urban – 2,2%).

Tabelul 10. Repartizarea întreprinzătorilor în dependență de activitatea lor pînă la preluarea conducerii întreprinderii și pe mediul de amplasare a businessului, %

	Total	Inclusiv pe medii de amplasare	
		Urban	Rural
Total inclusiv:	100	100	100
Salariat la întreprindere, organizație	62,8	63,8	57,3
Patron	12,6	12,6	12,2
Student, elev	4,4	4,4	4,1
Șomer	2,4	2,2	3,2
Fermier	1,8	1,3	4,0
Angajat peste hotare	1,8	1,6	2,7
Casnică	1,5	1,4	2,4
Alte situații	12,8	12,7	14,1

Diagrama 5. Repartizarea întreprinzătorilor în dependență de activitatea lor pînă la preluarea conducerii întreprinderii și pe mediul de amplasare a businessului, %

■ Repartizarea întreprinzătorilor după mediul de amplasare a businessului

Repartizarea întreprinzătorilor după mediul de amplasare a businessului a arătat că cota întreprinzătorilor în mediul urban este considerabil mai mare – 83,2%, decât în mediul rural, cu doar 16,8% din numărul total de întreprinzători respondenți.

Ponderea femeilor întreprinzătoare în mediul rural este relativ mai mică decât în cazul bărbaților: cota femeilor întreprinzătoare în mediul rural constituie 14,9% (la bărbați – 17,6%). Respectiv, în mediul urban cota femeilor întreprinzătoare constituie 85,1%, adică depășește cota bărbaților (82,5%).

Tabelul 11. Repartizarea întreprinzătorilor pe medii de amplasare a businessului și sexe, %

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total din care:	100	100	100
Mediul urban	83,2	82,5	85,1
Mediul rural	16,8	17,6	14,9

Diagrama 6. Repartizarea întreprinzătorilor pe medii de amplasare a businessului și sexe, %

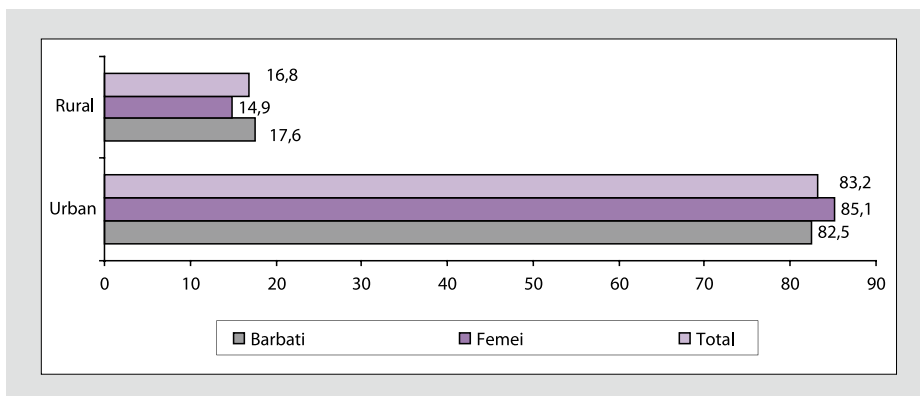
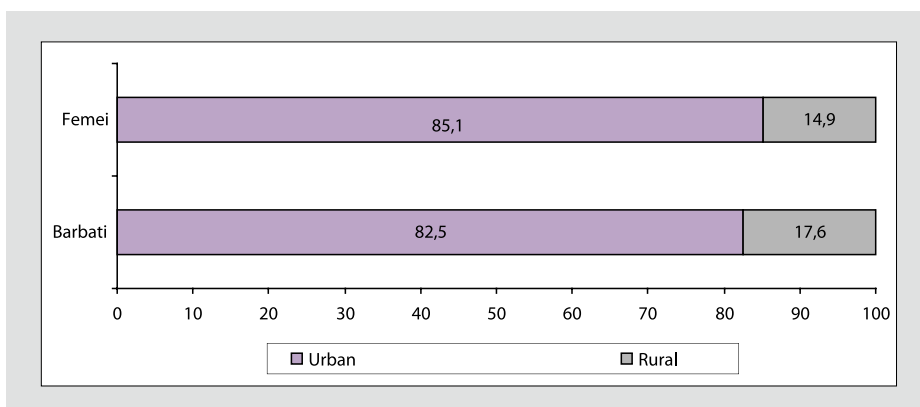

Diagrama 7. Repartizarea întreprinzătorilor pe sexe și medii de amplasare a businessului, %

Cota populației rurale în structura populației Moldovei după mediul de reședință constituie 58,7%. Conform rezultatelor prezentei cercetări, acest indicator este cu mult mai mare decât cota întreprinzătorilor din mediul rural.

Tabelul 12. **Repartizarea locuitorilor Moldovei pe medii de reședință și sexe, %**

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total	100	100	100
din care:			
Mediul urban	41,3	40,4	42,2
Mediul rural	58,7	59,6	57,8

Sursa: Datele Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova

Multe din barierele în calea inițierii și dezvoltării businessului sunt percepute de către femeile din mediul rural mai stringent [Boxa 3].

Boxa 3. Problemele femeilor în afaceri

Conform rezultatelor interviurilor cu femeile întreprinzătoare din Moldova, problemele femeilor în afaceri de multe ori își găsesc explicația în tradițiile formate în societate și educația primită. Una din tinerele femei de afaceri de succes a menționat în interviu, că la etapa de inițiere a businessului „i-au încurcat destul de mult timiditatea și lipsa de încredere în forțele proprii, care au fost anume educate în familie, în trecut acestea considerându-se ca fiind virtuți pentru femeie” *. O altă femeie, care lucra în calitate de director financiar, a menționat că în cultura noastră „femeia stă mereu în fața dilemei: cariera sau familia. În timp ce bărbatul cu ușurință o alege pe prima, femeii îi vine greu să facă o astfel de alegere” **.

Sursa:

*Welter F, Smallbone D., Aculai E., Rodionova N., Vinogradova N. «Female Entrepreneurship in Transition Economies: the Example of Ukraine, Moldova and Uzbekistan» (2001-2003). National Report on Survey Data for Moldova (INTAS - 2000-00843), RWI, Essen, 2003.

** Fundamentarea mecanismului de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii exportatoare de mărfuri și servicii de producție proprie/ proiectul pentru tineri savanți. Raport științific. Institutul de Economie, Finanțe și Statistică AȘM (IEFS), Chișinău, 2009.

■ Repartizarea întreprinzătorilor după regiunile de dezvoltare

Majoritatea întreprinzătorilor (58,7%) locuiesc/activează în mun. Chișinău. Printre celelalte regiuni de dezvoltare, mai mulți respondenți activează în regiunea Nord (17,1%) și Centru (14,0%). În sudul Moldovei întreprinzătorilor le revin în jur de 10%, inclusiv – 6,9% în regiunea Sud și 3,3% în UTA Găgăuzia.

În aspect regional nu s-au atestat deosebiri semnificative pe sexe. În mun. Chișinău cota femeilor depășește cota bărbaților cu 1,4 puncte procentuale.

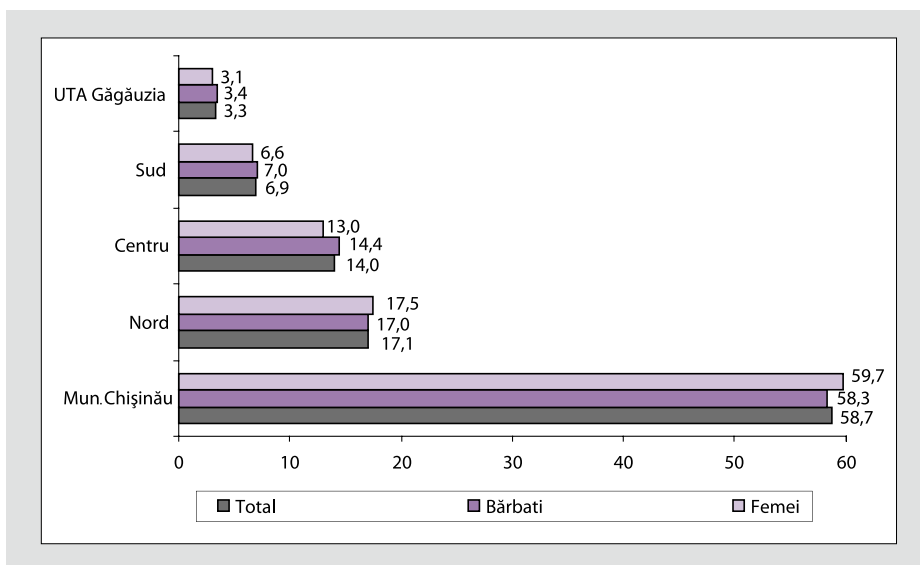
În regiunea Centru, dimpotrivă, cota femeilor în antreprenariat este mai mică decât a bărbaților cu 1,4 puncte procentuale.

Tabelul 13. Repartizarea întreprinzătorilor pe regiuni de dezvoltare și sexe, %

	<i>Total</i>	<i>Inclusiv</i>	
		<i>Bărbați</i>	<i>Femei</i>
Total	100	100	100
Inclusiv:			
Mun. Chișinău	58,7	58,3	59,7
Nord	17,1	17,0	17,5
Centru	14,0	14,4	13,0
Sud	6,9	7,0	6,6
UTA Găgăuzia	3,3	3,4	3,1

Repartizarea întreprinzătorilor pe regiuni de dezvoltare nu corespunde cu repartizarea populației Moldovei, ultima având următoarele caracteristici: mun. Chișinău – 22,0%; Nord – 28,4%; Centru – 29,9%; Sud – 15,2%; UTA Găgăuzia – 4,5%.

Diagrama 8. Repartizarea întreprinzătorilor pe regiuni de dezvoltare și sexe, %

Analiza grupelor de vîrstă a întreprinzătorilor pe regiuni de dezvoltare a scos în evidență o vîrstă medie mai joasă în mun. Chișinău decît în alte regiuni. Aceasta constituie 43 ani, în timp ce în regiunea Sud vîrsta medie este 47 ani (cea mai ridicată vîrstă medie pe regiuni). Deosebirile respective se referă atît la femei cît și la bărbați.

Tabelul 14. Repartizarea întreprinzătorilor pe regiuni de dezvoltare, grupe de vîrstă și sexe, %

	<i>Grupe de vîrstă, ani</i>						<i>Vîrsta medie, ani</i>
	<i>15-24</i>	<i>25-34</i>	<i>35-44</i>	<i>45-54</i>	<i>55-64</i>	<i>65 +</i>	
Total	2,4	20,3	29,5	30,7	15,0	2,1	45
Mun. Chișinău	2,7	24,2	31,8	26,7	12,7	1,9	43
Nord	1,9	13,8	26,7	37,2	17,2	3,2	46
Centru	2,4	16,7	25,9	35,2	18,0	1,8	45
Sud	1,9	13,2	25,4	36,8	20,6	2,1	47
UTA Găgăuzia	1,5	15,2	26,5	36,7	18,8	1,3	46
Bărbați	2,2	20,0	29,3	30,4	15,6	2,5	45
Mun. Chișinău	2,4	23,6	32,5	26,4	12,8	2,2	44
Nord	2,1	14,0	26,6	35,0	18,3	3,9	47
Centru	2,1	16,6	23,9	35,6	19,6	2,3	46
Sud	1,4	14,0	22,9	37,5	21,9	2,4	47
UTA Găgăuzia	1,3	14,2	23,8	38,8	20,1	1,8	46
Femei	2,9	21,2	29,9	31,6	13,4	1,1	43
Mun. Chișinău	3,2	25,8	29,9	27,3	12,6	1,2	42
Nord	1,4	13,2	26,9	43,0	14,2	1,5	45
Centru	3,5	17,0	31,6	34,2	13,6	0,2	43
Sud	3,2	11,2	32,5	34,7	17,0	1,5	45
UTA Găgăuzia	2,1	18,1	34,2	30,6	15,0	0,0	43

■ Repartizarea întreprinzătorilor după statutul la întreprindere: manageri angajați și proprietari

O parte din întreprinzătorii participanți la cercetare sunt manageri angajați, alții sunt patroni ai businessului, fie că sunt unici proprietari sau coproprietari. Ponderea proprietarilor în numărul întreprinzătorilor respondenți constituie 67,0%.

Cota femeilor întreprinzătoare – proprietari (coproprietari) ai businessului este cu 1,2 puncte procentuale mai mică decît cota bărbaților întreprinzători: pentru femei acest indicator constituie 66,2%, iar pentru bărbați – 67,4%.

Tabelul 15. Repartizarea întreprinzătorilor după statutul lor la întreprinderi și după sexe, %

	<i>Total</i>	<i>Inclusiv</i>	
		<i>Bărbați</i>	<i>Femei</i>
Întreprinzători (manageri angajați și proprietari) - total din care:	100	100	100
Cota proprietarilor în numărul total de întreprinzători	67,0	67,4	66,2

■ Repartizarea proprietarilor întreprinderilor după mediul de amplasare a afacerii

Există unele diferențe în cota proprietarilor în funcție de mediul de amplasare a businessului. În mediul urban cota proprietarilor în numărul total de întreprinzători este puțin mai scăzută, constituind 66,5%; în mediul rural acest indicator este cu 3,5 puncte procentuale mai ridicat (70,0%).

Tabelul 16. Repartizarea proprietarilor întreprinderilor pe medii de amplasare a businessului, %

	<i>Total</i>	<i>Inclusiv pe medii de amplasare</i>	
		<i>Urban</i>	<i>Rural</i>
Întreprinzători (manageri angajați și proprietari) - total din care:	100	100	100
Cota proprietarilor în numărul total de întreprinzători	67,0	66,5	70,0

Astfel, în mediul rural ponderea antreprenorilor este mai mică, însă ponderea proprietarilor în rândul acestora este mai mare.

■ Repartizarea proprietarilor după regiunile de dezvoltare

Majoritatea proprietarilor întreprinderilor – 57,7% - locuiesc/activează în mun. Chișinău. O cotă relativ mare din proprietarii respondenți activează în regiunile Nord (17,3%) și Centru (14,9%). În sudul Moldovei cota întreprinzătorilor-proprietari constituie în jur de 10%, inclusiv – 6,8% în regiunea Sud și 3,3% în UTA Găgăuzia

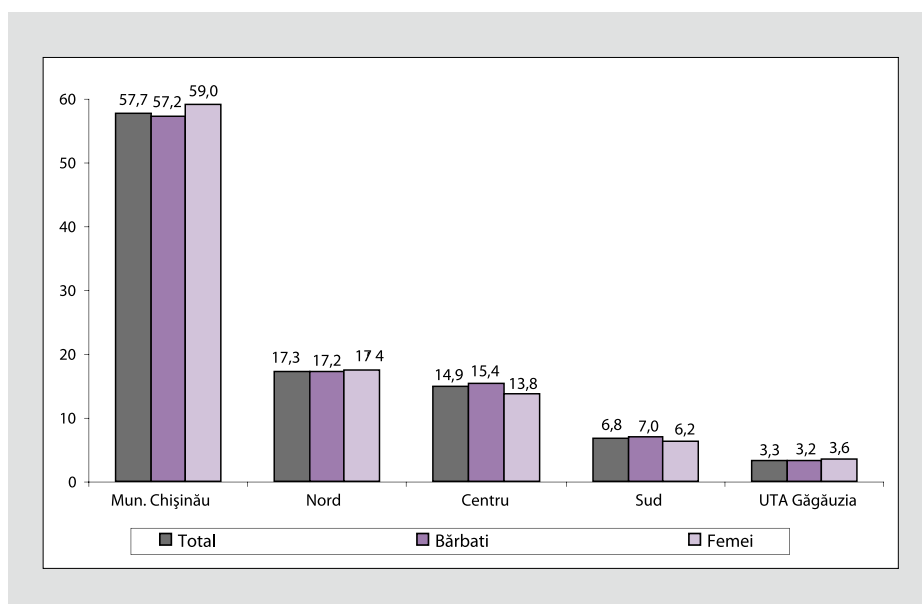
Repartizarea proprietarilor practic corespunde distribuirii întreprinzătorilor pe regiunile de dezvoltare.

Deosebiri semnificative pe sexe în aspect regional nu s-au atestat. În mun. Chișinău se atestă o depășire relativă a cotei femeilor proprietare ale businessului – 59,0% față de 57,2% cota bărbaților proprietari. În regiunea Centru situația este inversă: cota femeilor proprietare este relativ mai mică – 13,8% față de 15,4% cota bărbaților proprietari.

Tabelul 17. Repartizarea proprietarilor întreprinderilor pe regiuni de dezvoltare și sexe, %

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total inclusiv	100	100	100
Mun. Chișinău	57,7	57,2	59,0
Nord	17,3	17,2	17,4
Centru	14,9	15,4	13,8
Sud	6,8	7,0	6,2
UTA Găgăuzia	3,3	3,2	3,6

Diagrama 9. Repartizarea proprietarilor întreprinderilor pe regiuni de dezvoltare și sexe, %

Analiza grupelor de vîrstă ale proprietarilor pe regiunile de dezvoltare, la fel ca și în cazul întreprinzătorilor, a arătat că în mun. Chișinău vîrsta medie a proprietarilor este puțin mai redusă decît în alte regiuni. Acest fapt se referă atît la bărbați, cît și la femei.

Tabelul 18. **Repartizarea proprietarilor întreprinderilor pe regiuni de dezvoltare, sexe și grupe de vîrstă, %**

	<i>Grupe de vîrstă, ani</i>						<i>Vîrsta medie, ani</i>
	<i>15-24</i>	<i>25-34</i>	<i>35-44</i>	<i>45-54</i>	<i>55-64</i>	<i>65 +</i>	
Total	2,6	19,6	31,1	31,5	13,4	1,8	44
Mun. Chișinău	3,0	22,8	33,9	27,8	11,0	1,4	43
Nord	2,0	14,0	27,7	37,5	15,5	3,3	46
Centru	2,4	17,4	26,5	34,8	17,4	1,5	45
Sud	1,4	13,5	26,9	38,2	17,9	2,0	46
UTA Găgăuzia	1,6	15,6	28,9	35,5	17,2	1,2	45
Bărbați	2,5	19,1	30,8	31,3	14,1	2,1	45
Mun. Chișinău	2,9	21,9	34,6	27,6	11,5	1,6	43
Nord	2,2	14,3	27,6	35,7	16,5	3,8	46
Centru	2,0	17,5	24,6	35,4	18,4	2,1	45
Sud	0,8	15,0	23,9	38,9	19,0	2,3	47
UTA Găgăuzia	1,4	13,6	26,0	39,5	17,8	1,7	46
Femei	3,0	20,9	31,7	32,0	11,5	0,9	43
Mun. Chișinău	3,2	25,3	32,0	28,6	9,9	0,9	42
Nord	1,7	13,3	27,8	42,4	13,1	1,8	45
Centru	3,5	17,0	32,2	32,9	14,4	0,0	43
Sud	3,1	9,0	36,1	36,1	14,5	1,2	45
UTA Găgăuzia	2,0	20,4	36,1	25,9	15,6	0,0	43

2. Profilul întreprinderilor și condițiile de dezvoltare a afacerilor

În compartimentul de față este prezentată caracteristica întreprinderilor. Întreprinderile au fost grupate după următoarele criterii de bază:

- *Dimensiunea businessului (0-9 lucrători; 10-49; 50-249; 250 și peste)*
- *Durata de activitate a întreprinderii (mai puțin de 1 an; 1-2 ani; 3-5 ani; peste 5 ani)*
- *Principalul tip de activitate economică (agricultură, economia vânatului, silvicultură, pescuit; industrie; construcții; comerț cu ridicata și cu amănuntul, hoteluri și restaurante; transporturi și comunicații; tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor; alte activități)*
- *Mediul de amplasare a businessului (urban, rural)*
- *Regiunea de dezvoltare (mun. Chișinău, Nord, Centru, Sud, UTA Găgăuzia).*

Sunt examinate condițiile de activitate a întreprinderilor la etapa de creare a lor și la situația din 2008. În particular, este reflectată opinia întreprinzătorilor referitor la:

- *Dificultățile în activitatea întreprinderilor în 2008*
- *Dificultățile cu care se confruntă întreprinderile la vânzarea produselor/prestarea serviciilor în 2008*
- *Activitatea de export a întreprinderilor.*

Sunt elucidate așteptările întreprinzătorilor cu privire la schimbările în activitatea businessului lor în 2009.

Majoritatea grupelor menționate de întreprinderi sunt, de asemenea, analizate sub aspectul de gen.

2.1. Profilul întreprinderilor

■ Repartizarea întreprinderilor după dimensiune

Ponderea preponderentă în eșantion – 71,5% o dețin microîntreprinderile cu pînă la 9 angajați. Cota întreprinderilor mici (10-49 angajați) este de 22,1%; cota întreprinderilor mijlocii (50-249 angajați) – 5,4%. În total, sectorul întreprinderilor mici și mijlocii deține cota de 99,0%.

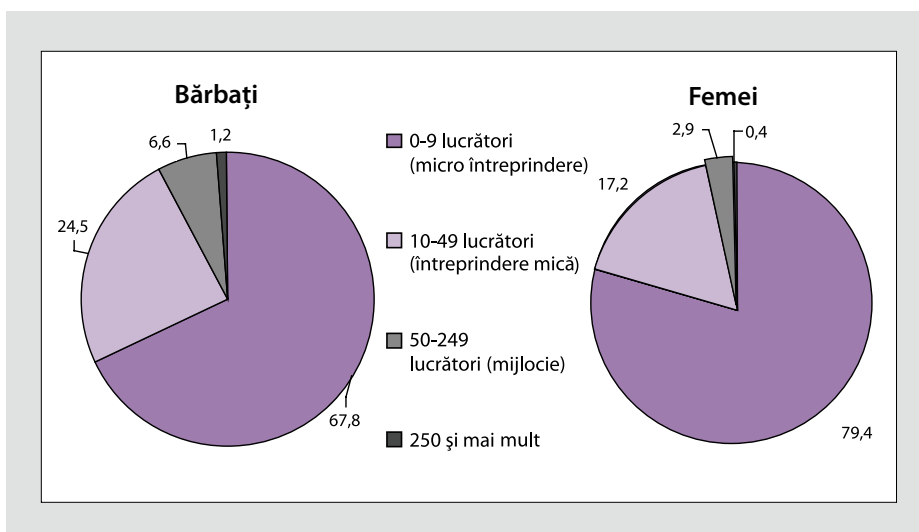
Femeile întreprinzătoare relativ mai des conduc / dețin întreprinderi micro: cota femeilor întreprinzătoare, care se referă la această grupă, este de 79,4%, în timp ce ponderea bărbaților este de 67,8%. La întreprinderile de alte dimensiuni, relativ mai des se întâlnesc bărbații întreprinzători. Totodată, cu cât mai mare este dimensiunea afacerii, cu atât mai mare este ponderea bărbaților întreprinzători :

- la întreprinderile mici cota bărbaților întreprinzători este de 1,4 ori mai mare decât cota femeilor întreprinzătoare (ponderea bărbaților – 24,5%, a femeilor – 17,2%);
- la întreprinderile mijlocii acest raport este de 2,3 ori (corespunzător, 6,6% și 2,9%) ;
- la întreprinderile mari – cota bărbaților întreprinzători depășește de 3 ori cota femeilor (corespunzător, 1,2% și 0,4%).

Tabelul 19. **Repartizarea întreprinderilor după mărimea afacerii și sexul întreprinzătorului, %**

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total inclusiv cu numărul de angajați:	100	100	100
0-9 persoane (micro)	71,5	67,8	79,4
10-49 persoane (mici)	22,1	24,5	17,2
50-249 persoane (medii)	5,4	6,6	2,9
250 și peste	1,0	1,2	0,4

Diagrama 10. **Repartizarea întreprinderilor după mărimea afacerii (numărul angajaților) și sexul întreprinzătorului, %**

Microîntreprinderile relativ mai des activează în mediul urban, unde ponderea lor este de 72,6% (în mediul rural – 66,3%). Întreprinderile de dimensiuni mai mari, de cele mai dese ori, sunt amplasate în mediul rural. Deosebiri în mediul de amplasare a întreprinderilor se atestă, în special, în cadrul a două grupe: întreprinderi mijlocii și întreprinderi mari. Cota întreprinderilor mijlocii în mediul rural este de 1,9 ori mai mare decât în mediul urban, iar cota întreprinderilor mari – de 1,4 ori.

Tabelul 20. Repartizarea întreprinderilor după mărimea afacerilor și medii de amplasare a lor, %

	<i>Total</i>	<i>Inclusiv pe medii de amplasare</i>	
		<i>Urban</i>	<i>Rural</i>
Total inclusiv cu numărul de angajați:	100	100	100
0-9 persoane (micro)	71,5	72,6	66,3
10-49 persoane (mici)	22,1	21,8	23,5
50-249 persoane (medii)	5,4	4,8	8,9
250 și peste	1,0	0,9	1,3

■ Repartizarea întreprinderilor după durata de activitate

Gruparea întreprinderilor în dependență de durata de activitate (vîrsta) întreprinderilor a arătat că cota majoritară revine întreprinderilor care activează mai mult de 5 ani (50,5%). O cotă semnificativă o dețin întreprinderile cu vîrsta de 3-5 ani (25,1%) și întreprinderile tinere cu 1-2 ani de activitate (22,1%). O pondere nesemnificativă (2,3%) revine întreprinderilor noi ce activează mai puțin de 1 an.

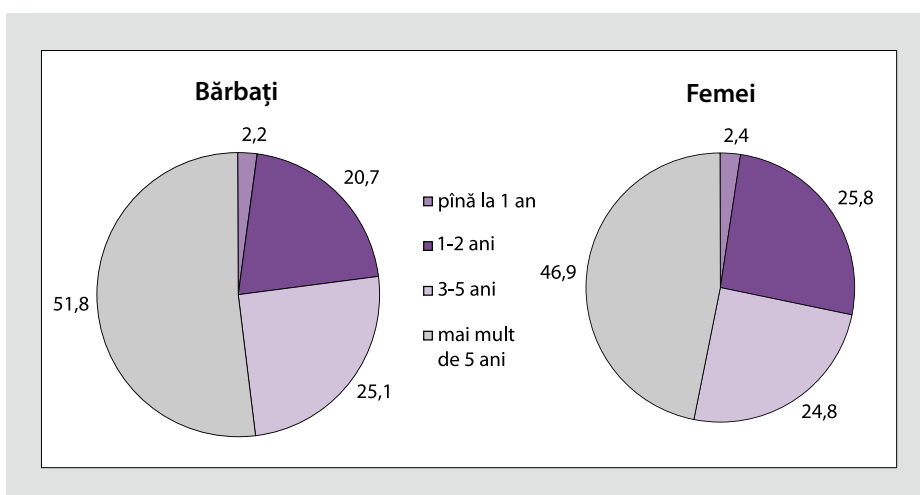
Astfel, cu cît este mai mare vîrsta întreprinderilor, cu atît mai mare este ponderea lor în eșantion. Datele respective demonstrează necesitatea de a atrage o atenție sporită mediului de afaceri, în special, pentru întreprinderile noi create și tinere cu perioada de activitate de pînă la 2 ani.

Femeile întreprinzătoare relativ mai des activează la întreprinderi tinere (pînă la 2 ani) și noi create (pînă la 1 an). Astfel, cota întreprinderilor cu vîrsta de pînă la 2 ani, care se află în proprietatea / conducerea femeilor este de 25,8% (a bărbaților – 20,7%). Ponderea întreprinderilor cu vîrsta de pînă la 1 an aflate sub conducerea femeilor (2,4%) este nesemnificativ mai mare decât a întreprinderilor conduse de bărbați (2,2%).

Tabelul 21. Repartizarea întreprinderilor după durata de activitate și sexul întreprinzătorului, %

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total întreprinderi inclusiv care activează:	100	100	100
Mai puțin de 1 an	2,3	2,2	2,4
1-2 ani	22,1	20,7	25,8
3-5 ani	25,1	25,1	24,8
Peste 5 ani	50,5	51,8	46,9

Diagrama 11. Repartizarea întreprinderilor după durata de activitate și sexul întreprinzătorului, %

În mediul rural, relativ mai mare este ponderea întreprinderilor care activează de la 3 până la 5 ani (28,7%). În mediul urban, cota acestor întreprinderi constituie 24,3%.

Tabelul 22. Repartizarea întreprinderilor după durata de activitate și după medii de amplasare, %

	Total	Inclusiv pe medii de amplasare	
		Urban	Rural
Total întreprinderi inclusiv care activează:	100	100	100
Mai puțin de 1 an	2,3	2,4	2,2
1-2 ani	22,1	22,1	21,7
3-5 ani	25,1	24,3	28,7
Peste 5 ani	50,5	51,2	47,4

■ Repartizarea întreprinderilor după principalul tip de activitate

Cea mai mare pondere în eșantion o dețin întreprinderile principalul tip de activitate al cărora este comerțul cu ridicata și cu amănuntul, hoteluri și restaurante (46,8%). Ponderea comerțului, de-a lungul anilor, rămâne cea mai considerabilă. O pondere ridicată, de asemenea, o are genul de activitate Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor (14,8%). Lista celorlalte tipuri de activități, în ordinea descrescândă a ponderii lor, include: industria (14,3%); transport și comunicații (7,6%); construcții (6,5%); agricultură, economia vânatului, silvicultură și pescuit (5,9%).

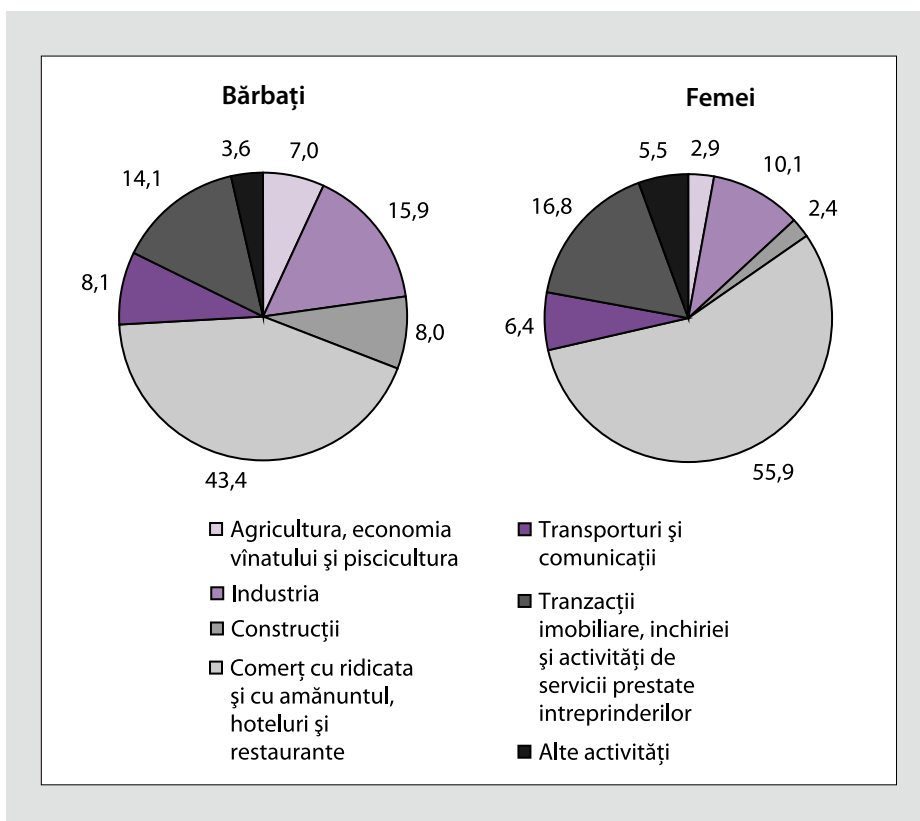
Femeile întreprinzătoare, relativ mai des decât bărbații, preferă să facă afaceri în așa ramuri ca comerțul, hoteluri și restaurante (55,9% față de 43,4% la bărbați); tranzacții imobiliare, închirieri și servicii prestate întreprinderilor (16,8% față de 14,1% la bărbați).

Corespunzător, bărbații mai des inițiază și dezvoltă afaceri în industrie (15,9% - bărbați; 10,1% - femei); transport și comunicații (respectiv, 8,1% și 6,4%); construcții (8,0% și 2,4%); agricultură, economia vânatului, silvicultură, pescuit (7,0% și 2,9%).

Tabelul 23. **Repartizarea întreprinderilor după principalul tip de activitate și sexul întreprinzătorului, %**

	<i>Total</i>	<i>Inclusiv</i>	
		<i>Bărbați</i>	<i>Femei</i>
Total inclusiv:	100	100	100
Agricultură, economia vânatului, silvicultură, pescuit	5,9	7,0	2,9
Industrie	14,3	15,9	10,1
Construcții	6,5	8,0	2,4
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; hoteluri și restaurante	46,8	43,4	55,9
Transporturi și comunicații	7,6	8,1	6,4
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	14,8	14,1	16,8
Alte activități	4,1	3,6	5,5

Diagrama 12. **Repartizarea întreprinderilor după principalul tip de activitate și sexul întreprinzătorului, %**

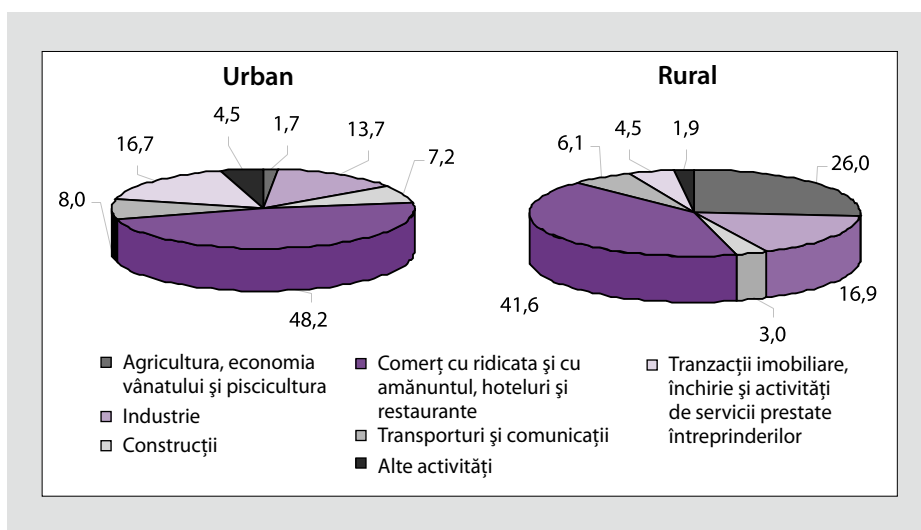
Repartizarea întreprinderilor cu diferite tipuri de activitate pe medii de amplasare a arătat că în mediul rural, evident, prevalează întreprinderile din ramura agricultură, economia vânătorului, silvicultură, pescuit și constituie 26,0% față de 1,7% în mediul urban. De asemenea, în mediul rural este mai ridicată cota întreprinderilor din industrie – 16,9%; în mediu urban cu acest gen de activitate se ocupă 13,7% din întreprinderi. Alte tipuri de activitate economică – construcții, comerț cu ridicata și cu amănuntul, transport și comunicații - se dezvoltă preponderent în mediul urban.

Cea mai mare deosebire între mediul urban și rural se atestă în cadrul activității de tranzacții imobiliare, închirieri și servicii prestate întreprinderilor. În mediul urban, tipul de activitate menționat este principal pentru 16,7% din întreprinderi, iar în mediul rural – pentru 4,5%.

Tabelul 24. **Repartizarea întreprinderilor după principalul tip de activitate și medii de amplasare, %**

	Total	Inclusiv pe medii de amplasare	
		Urban	Rural
Total inclusiv:	100	100	100
Agricultură, economia vânatului, silvicultură, pescuit	5,9	1,7	26,0
Industrie	14,3	13,7	16,9
Construcții	6,5	7,2	3,0
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; hoteluri și restaurante	46,8	48,2	41,6
Transporturi și comunicații	7,6	8,0	6,1
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	14,8	16,7	4,5
Alte activități	4,1	4,5	1,9

Diagrama 13. **Repartizarea întreprinderilor după principalul tip de activitate și mediul de amplasare a afacerii, %**

Repartizarea businessului pe regiuni de dezvoltare a scos în evidență următoarele:

- În mun. Chișinău, o pondere relativ mai mare, care depășește considerabil valoarea medie pe eșantion, o deține activitatea tranzacții imobiliare, închirieri și servicii prestate întreprinderilor (20,0%, valoarea medie

– 14,8%). O cotă relativ mai mare o dețin întreprinderile din construcții (7,3%; valoarea medie pe regiuni – 6,5%).

- În regiunea Nord se atestă o cotă mai mare a întreprinderilor din sectorul comerț cu ridicata și cu amănuntul, hoteluri și restaurante (51,4%; valoarea medie pe regiuni constituie 46,8%).
- În regiunea Centru o pondere relativ mai ridicată o dețin întreprinderile din industrie (18,7%; valoarea medie – 14,3%), de asemenea, puțin mai ridicată este cota întreprinderilor din transport și comunicații (8,6%; valoarea medie constituie 7,6%).
- În regiunea Sud, ponderea cea mai ridicată o dețin întreprinderile din agricultură, economia vânatului, silvicultură, pescuit (17,7%, în comparație cu 5,9% în medie pe regiuni).
- În UTA Găgăuzia ponderea relativ mai ridicată revine industriei (18,6%; valoarea medie – 14,3%) și comerțului cu ridicata / cu amănuntul, hoteluri și restaurante (51,3%; valoarea medie constituie 46,8%).

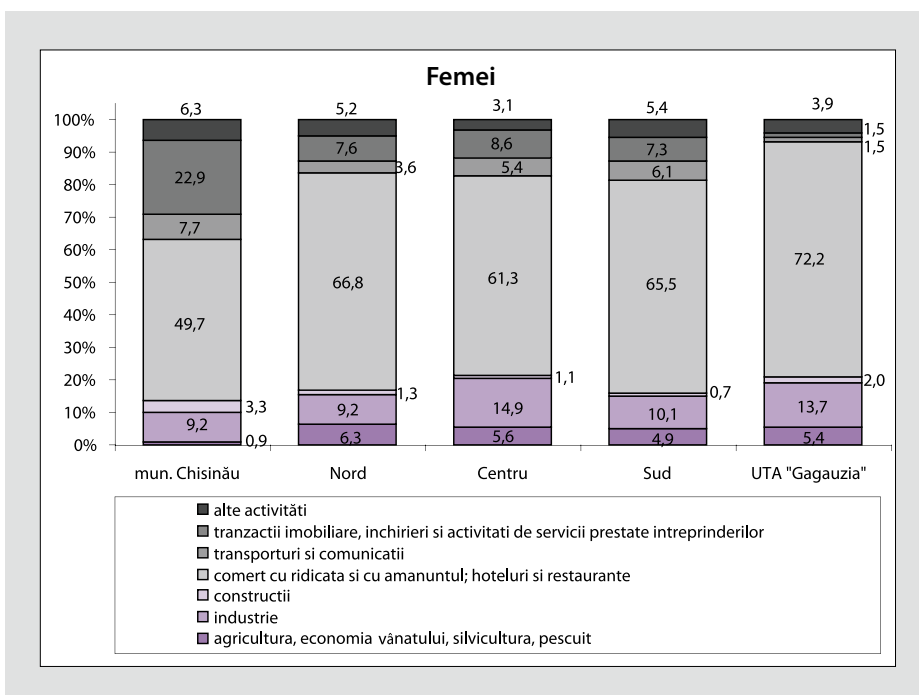
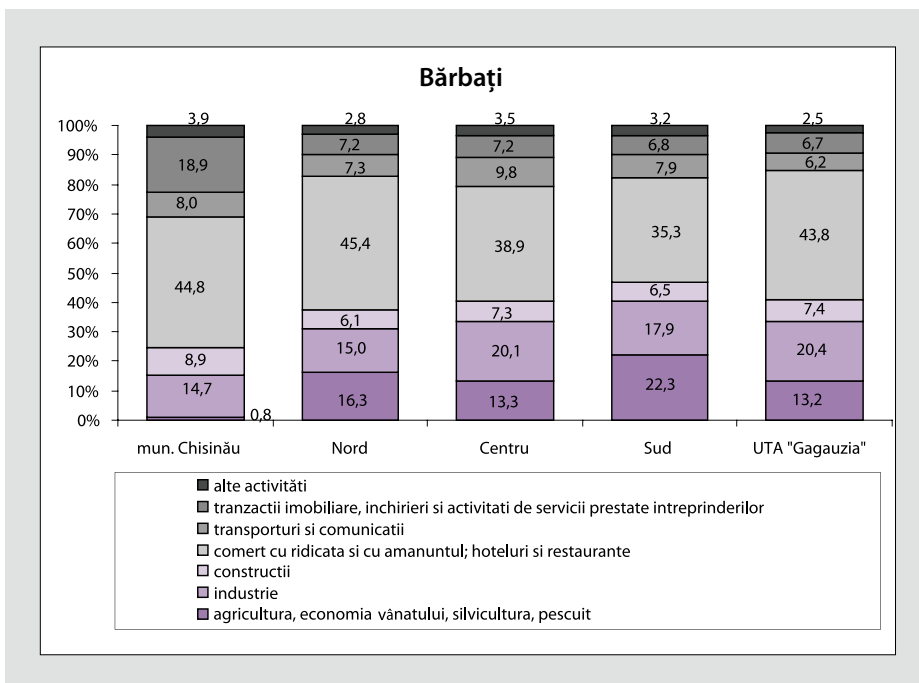
În toate regiunile de dezvoltare ponderea femeilor întreprinzătoare întrece ponderea bărbaților în sectorul comerț, hoteluri și restaurante. Printre alte deosebiri pe regiuni se poate menționa: cota mai mare a întreprinderilor conduse de femei în mun. Chișinău în ramura tranzacții imobiliare, închirieri și servicii prestate întreprinderilor; prevalarea bărbaților în alte activități în toate regiunile.

Tabelul 25. Repartizarea întreprinderilor după regiuni de dezvoltare, tipuri de activitate economică și sexul întreprinzătorului, %

	Total	Regiuni de dezvoltare				
		mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Gagauzia
Total	100	100	100	100	100	100
Agricultură, economia vânatului, silvicultură, pescuit	5,9	0,9	13,5	11,3	17,7	11,1
Industrie	14,3	13,2	13,3	18,7	15,8	18,6
Construcții	6,5	7,3	4,7	5,7	4,9	5,9
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; hoteluri și restaurante	46,8	46,2	51,4	44,6	43,4	51,3
Transporturi și comunicații	7,6	7,9	6,3	8,6	7,4	4,9

	Total	Regiuni de dezvoltare				
		<i>mun. Chișinău</i>	<i>Nord</i>	<i>Centru</i>	<i>Sud</i>	<i>UTA Gagauzia</i>
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	14,8	20,0	7,3	7,6	6,9	5,3
Alte activități	4,1	4,6	3,4	3,4	3,8	2,8
Bărbați	100	100	100	100	100	100
Agricultură, economia vânatului, silvicultură, pescuit	7,0	0,8	16,3	13,3	22,3	13,2
Industrie	15,9	14,7	15,0	20,1	17,9	20,4
Construcții	8,0	8,9	6,1	7,3	6,5	7,4
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; hoteluri și restaurante	43,4	44,8	45,4	38,9	35,3	43,8
Transporturi și comunicații	8,1	8,0	7,3	9,8	7,9	6,2
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	14,0	18,9	7,2	7,2	6,8	6,7
Alte activități	3,6	3,9	2,8	3,5	3,2	2,5
Femei	100	100	100	100	100	100
Agricultură, economia vânatului, silvicultură, pescuit	2,9	0,9	6,3	5,6	4,9	5,4
Industrie	10,1	9,2	9,2	14,9	10,1	13,7
Construcții	2,4	3,3	1,3	1,1	0,7	2,0
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; hoteluri și restaurante	55,9	49,7	66,8	61,3	65,5	72,2
Transporturi și comunicații	6,4	7,7	3,6	5,4	6,1	1,5
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	16,8	22,9	7,6	8,6	7,3	1,5
Alte activități	5,5	6,3	5,2	3,1	5,4	3,9

Diagrama 14. **Repartizarea întreprinderilor după regiuni de dezvoltare, tipuri de activitate economică și sexul întreprinzătorului, %**

Analiza distribuției întreprinderilor pe tipuri de activitate a arătat că în sectorul agricultură, ponderea cea mai ridicată o dețin întreprinderile din regiunea Nord (38,6%). De asemenea, este considerabilă ponderea întreprinderilor agricole în regiunile Centru (26,4%) și Sud (20,2%).

Celelalte tipuri de activitate (construcții; transport și comunicații; comerț, hoteluri și restaurante; industrie) se desfășoară relativ mai mult la întreprinderile amplasate în mun. Chișinău. Disproporții semnificative în favoarea mun. Chișinău se atestă în sectorul tranzacții imobiliare, închirieri și servicii prestate întreprinderilor, 80,3% din care se dezvoltă în capitală.

În majoritatea tipurilor de activitate (cu excepția comerțului, hoteluri și restaurante) cota întreprinderilor conduse de femei, care activează în mun. Chișinău, depășește relativ sau corespunde cotei întreprinderilor conduse de bărbați în mun. Chișinău.

În sectorul comerț cu ridicata și cu amănuntul, hoteluri și restaurante, în capitală cota bărbaților este relativ mai ridicată decât cota femeilor întreprinzătoare (corespunzător, 61,0% și 53,5%). În celelalte regiuni, în sectorul menționat cota femeilor depășește relativ cota bărbaților.

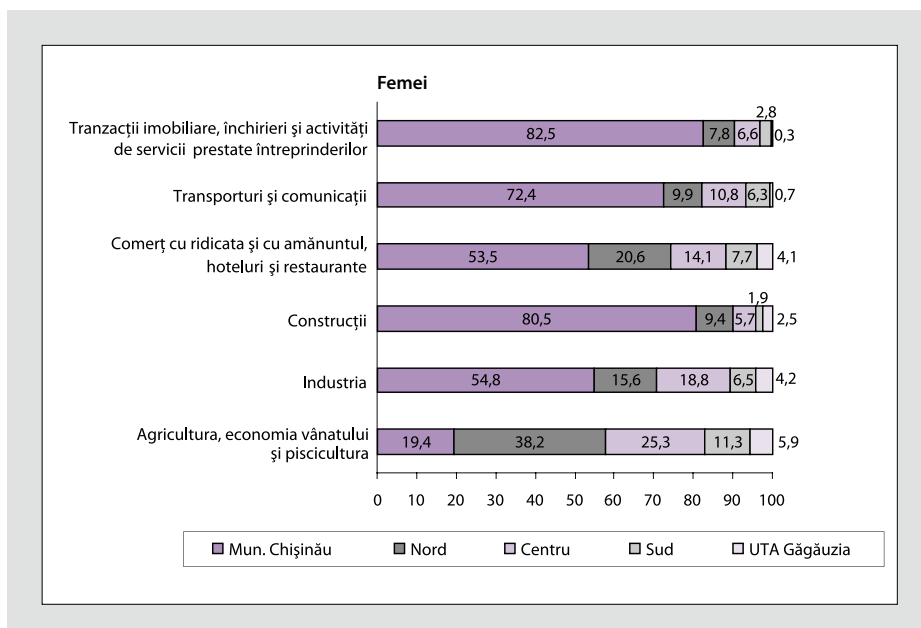
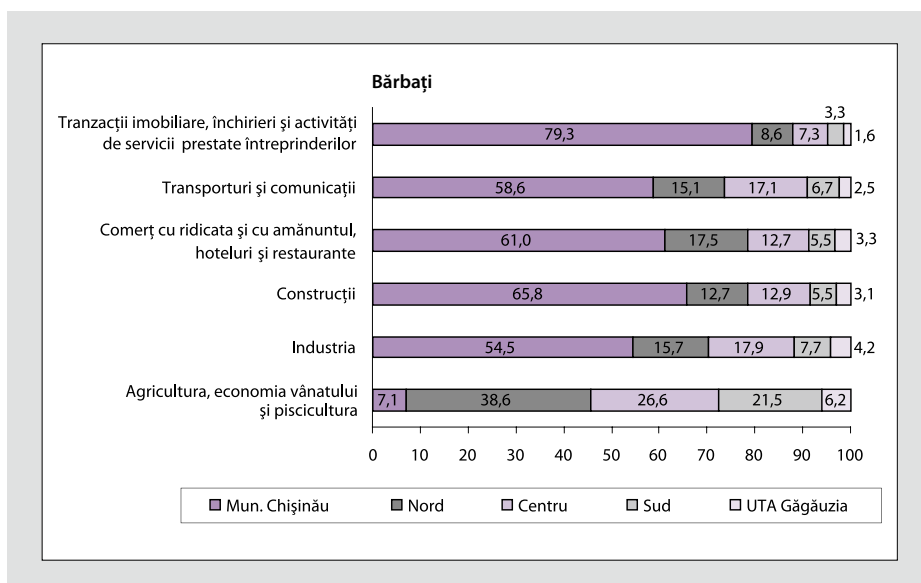
Corespunzător, în celelalte tipuri de activitate, relativ preponderentă este cota bărbaților întreprinzători. Excepție face sectorul tranzacții imobiliare, închirieri și servicii prestate întreprinderilor, în care lipsesc preferințe evidente pe sexe: în mun. Chișinău prevalează cota femeilor, în altele – ceva mai mică este cota bărbaților, doar în UTA Găgăuzia femeile sunt mult mai puțin antrenate în această activitate.

Tabelul 26. Repartizarea întreprinderilor după tipuri de activitate economică, regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %

	Total	Regiuni de dezvoltare				
		mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Găgăuzia
Total						
Agricultură, economia vânatului, silvicultură, pescuit	100	8,7	38,6	26,4	20,2	6,1
Industrie	100	54,6	15,7	18,0	7,4	4,2
Construcții	100	67,3	12,4	12,2	5,2	3,0
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; hoteluri și restaurante	100	58,5	18,5	13,1	6,2	3,6

	Total	Regiuni de dezvoltare				
		mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Găgăuzia
Transporturi și comunicații	100	61,8	13,9	15,7	6,5	2,1
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	100	80,3	8,3	7,1	3,1	1,2
Bărbați						
Agricultură, economia vânatului, silvicultură, pescuit	100	7,1	38,6	26,6	21,5	6,2
Industrie	100	54,5	15,7	17,9	7,7	4,2
Construcții	100	65,8	12,7	12,9	5,5	3,1
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; hoteluri și restaurante	100	61,0	17,5	12,7	5,5	3,3
Transporturi și comunicații	100	58,6	15,1	17,1	6,7	2,5
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	100	79,3	8,6	7,3	3,3	1,6
Femei						
Agricultură, economia vânatului, silvicultură, pescuit	100	19,4	38,2	25,3	11,3	5,9
Industrie	100	54,8	15,6	18,8	6,5	4,2
Construcții	100	80,5	9,4	5,7	1,9	2,5
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; hoteluri și restaurante	100	53,5	20,6	14,1	7,7	4,1
Transporturi și comunicații	100	72,4	9,9	10,8	6,3	0,7
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	100	82,5	7,8	6,6	2,8	0,3

Diagrama 15. **Repartizarea întreprinderilor după tipuri de activitate economică, regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %**

2.2. Etapele de inițiere a afacerii

■ Repartizarea întreprinderilor după modul de creare

Cea mai mare parte din întreprinderile care activează (87,4%) au fost create prin inițierea unei noi afaceri. Respectiv, o parte mică de întreprinderi (4,3%) au fost create în urma reorganizării unui business existent: prin comasare (1,8%), divizare (1,8%) sau separarea din altă întreprindere (0,7%), dar 3,9% din întreprinderi au fost create în urma privatizării.

Tabelul 27. Repartizarea întreprinderilor după moduri de creare și sexul întreprinzătorului, %

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total	100	100	100
inclusiv:			
Inițierea unei afaceri noi	87,4	87,3	87,6
Reorganizare prin:			
Comasare a câtorva întreprinderi	1,8	2,0	1,4
Divizare	1,8	1,7	1,9
Separare	0,7	0,8	0,5
Privatizare sau cumpărare a unei părți a întreprinderii de stat	3,9	3,8	4,2
Altele	4,4	4,4	4,4

Există unele deosebiri privind modurile de creare preferate în mediul urban și în mediul rural. În mediul rural este ceva mai ridicată ponderea întreprinderilor create în urma reorganizării (7,9%, în mediul urban – 3,3%) și privatizării (5,1%, față de 3,5% în mediul urban). Totodată, în mediul rural este relativ mai joasă cota întreprinderilor noi create (81,2%, în comparație cu 88,6% în mediul urban).

Tabelul 28. Repartizarea întreprinderilor după moduri de creare și medii de amplasare, %

	Total	Inclusiv pe medii de amplasare	
		Urban	Rural
Total inclusiv:	100	100	100
Inițierea unei afaceri noi	87,4	88,6	81,2
Reorganizare prin:			
Comasare a citorva întreprinderi	1,8	1,6	2,8
Divizare	1,8	1,2	3,8
Separare	0,7	0,5	1,3
Privatizare sau cumpărare a unei părți a întreprinderii de stat	3,9	3,5	5,1
Altele	4,4	4,6	5,8

În mun. Chișinău întreprinderile relativ mai des se crează prin inițierea unei noi afaceri – 89,9% (față de indicatorul mediu pe regiuni de 87,4%); în celelalte regiuni – prin reorganizarea întreprinderilor existente și privatizare. Modurile menționate sunt răspândite într-o măsură mai mare în regiunea Sud.

Deosebirile de gen s-au manifestat prin faptul că femeile întreprinzătoare relativ mai rar decât bărbații au avut posibilitate să creeze întreprinderi prin privatizare în regiunile Sud și Centru. În toate regiunile cota femeilor care au creat întreprinderi prin comasarea citorva întreprinderi sau separarea din alte întreprinderi este relativ mai joasă decât cota bărbaților. Corespunzător, în toate regiunile (în afară de mun. Chișinău) femeile relativ mai des au trebuit să creeze întreprinderi prin metode mai dificile – prin inițierea unei afaceri noi.

Tabelul 29. Repartizarea întreprinderilor după moduri de creare, regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %

Modul de creare a întreprinderii	Total	Inclusiv pe regiuni de dezvoltare				
		mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Găgăuzia
Total						
Creare a unei noi întreprinderi	87,4	89,9	83,1	83,5	79,7	84,7
Comasare a citorva întreprinderi	1,8	1,2	2,5	2,8	4,2	2,8

Modul de creare a întreprinderii	Total	Inclusiv pe regiuni de dezvoltare				
		mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Găgăuzia
Divizare	1,8	1,0	3,3	2,9	3,4	3,5
Separare	0,7	0,5	1,3	0,8	1,9	0,7
Privatizare sau cumpărare a unei părți a întreprinderii de stat	3,9	2,7	6,1	6,3	7,1	4,5
Bărbați						
Creare a unei noi întreprinderi	87,3	90,3	82,7	82,5	78,5	84,3
Comasare a câtorva întreprinderi	2,0	1,3	2,9	3,2	4,4	3,5
Divizare	1,7	0,8	3,2	3,2	3,7	3,7
Separare	0,8	0,6	1,4	0,9	2,1	0,7
Privatizare sau cumpărare a unei părți a întreprinderii de stat	3,8	2,3	6,1	6,4	7,9	4,0
Femei						
Creare a unei noi întreprinderi	87,6	89,0	84,0	86,2	83,3	85,8
Comasare a câtorva întreprinderi	1,4	1,2	1,6	1,7	3,8	1,0
Divizare	1,9	1,4	3,6	1,9	2,9	3,1
Separare	0,5	0,3	1,1	0,6	1,4	0,5
Privatizare sau cumpărare a unei părți a întreprinderii de stat	4,2	3,6	6,0	5,7	4,8	5,7

■ Repartizarea întreprinderilor după sursele capitalului inițial

La crearea afacerii, drept principala sursă de capital inițial au servit economiile proprii ale întreprinzătorilor, care au constituit aproximativ $\frac{3}{4}$ din toate resursele financiare (74,2%). Altă sursă importantă au fost mijloacele financiare

împrumutate – 17,3%, dintre care cea mai mare parte au constituit-o împrumuturile de la rude sau prieteni (12,1%); și 5,2% - credite bancare. Cota investițiilor străine – 5,3%. Subvențiile de stat dețin o cotă minimală în sursele de finanțare la etapa de inițiere a businessului – 0,8% din capitalul inițial.

Structura surselor de finanțare la întreprinderile conduse de bărbați și întreprinderile conduse de femei diferă nesemnificativ. La întreprinderile conduse de femei, în structura capitalului inițial, este mai mică ponderea economiilor proprii – 72,8% (la bărbați – 74,8%), investițiilor străine – 5,0% (la bărbați – 5,5%), subvențiilor de stat – 0,4% (la bărbați – 1,0%). Totodată, la femei este mai mare cota mijloacelor împrumutate de la prieteni sau rude – 13,8% (la bărbați – 11,4%), precum și cota creditelor bancare – 5,5% (la bărbați – 5,1%).

Analizând deosebirile în structura capitalului inițial determinate de vârsta întreprinzătorilor, se poate menționa următoarele:

- *Pentru persoanele tinere cu vârsta de 15 – 24 ani le este caracteristic: ponderea considerabil mai mare de mijloace împrumutate – 21,8% (indicatorul mediu fiind de 12,1%); ponderea minimală a investițiilor străine – 1,9% (indicatorul mediu – 5,3%); lipsesc definitiv subvențiile de stat.*
- *La persoanele mai în vârstă (grupele de vârstă peste 45 de ani) crește cota subvențiilor de stat. În același timp, cu creșterea vârstei ponderea subvențiilor are o tendință stabilă de majorare: 1,2% la întreprinzătorii cu vârsta 45 -54 ani; 1,7% - cu vârsta 55 – 64 ani; 2,9% - cu vârsta peste 65 ani.*
- *La întreprinzătorii cu vârsta peste 65 de ani, în structura capitalului inițial, cota investițiilor străine este considerabil mai mare decât valoarea medie, constituind 10,2% (valoarea medie - 5,3%).*

Femeile întreprinzătoare, practic, în toate grupele de vârstă (cu excepția 65 +) relativ mai puțin decât bărbații utilizează economiile proprii și au acces la subvențiile de stat. Totodată, femeile din orice grupă de vârstă (cu excepția grupei 25-34 ani) relativ mai des iau împrumuturi de la rude sau prieteni pentru crearea întreprinderii.

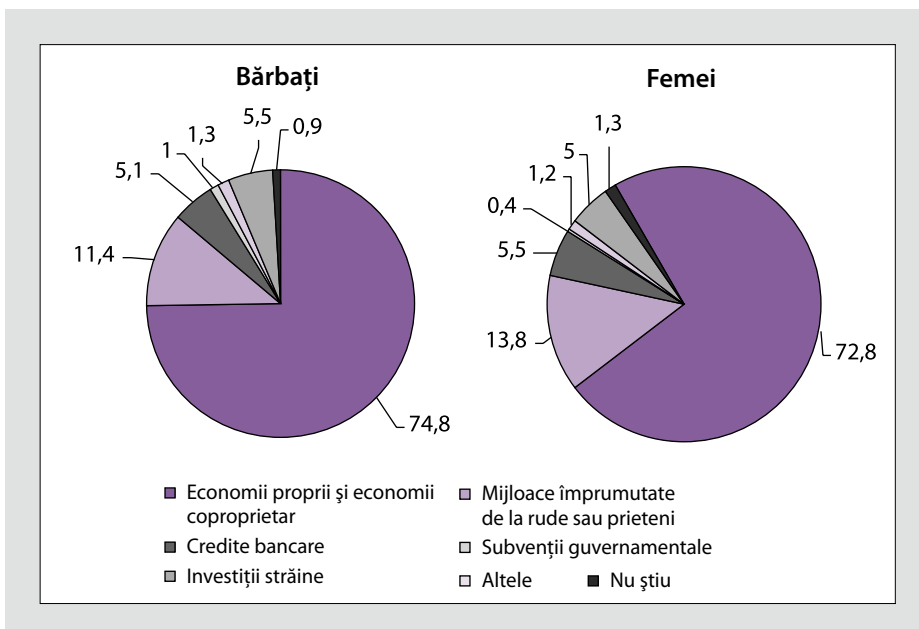
O deosebire importantă determinată de sex și vârstă este posibilitatea de atragere a investițiilor străine:

- *La femeile tinere din grupele de vârstă de la 15 pînă la 34 ani cota investițiilor străine constituie 12,3%, la bărbați – 6,9%.*
- *La femeile întreprinzătoare cu vârsta peste 65 ani cota investițiilor străine constituie doar 1,6%, la bărbați – 11,7%.*

Tabelul 30. **Repartizarea întreprinderilor după sursele capitalului inițial, sexul și vârsta întreprinzătorului, %**

	Total	Grupe de vîrstă, ani					
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Total	100	100	100	100	100	100	100
Economii proprii și economii ale co-proprietarilor	74,2	70,5	75,0	74,0	73,6	76,0	72,5
Împrumuturi de la rude sau prieteni	12,1	21,8	12,1	13,0	11,9	9,2	9,5
Credite bancare	5,2	5,1	3,5	5,4	6,2	5,5	2,2
Subvenții de stat	0,8	0,0	0,4	0,4	1,2	1,7	2,9
Alte	1,3	0,2	1,4	0,8	1,5	2,0	1,7
Investiții străine	5,3	1,9	6,8	5,4	4,6	4,3	10,2
Nu știu	1,0	0,6	0,8	0,9	1,1	1,2	1,0
Bărbați	100	100	100	100	100	100	100
Economii proprii și economii ale co-proprietarilor	74,8	72,5	75,9	74,6	74,3	76,1	72,3
Împrumuturi de la rude sau prieteni	11,4	20,6	12,1	12,1	11,0	8,9	7,7
Credite bancare	5,1	5,8	3,5	5,3	5,8	5,7	1,7
Subvenții de stat	1,0	0,0	0,5	0,4	1,4	1,8	3,4
Alte	1,3	0,0	1,2	1,0	1,4	2,1	2,0
Investiții străine	5,5	0,9	6,0	5,7	5,1	4,5	11,7
Nu știu	0,9	0,3	0,7	0,9	1,0	1,1	1,1
Femei	100	100	100	100	100	100	100
Economii proprii și economii ale co-proprietarilor	72,8	66,8	72,7	73,0	72,2	75,7	73,8
Împrumuturi de la rude sau prieteni	13,8	24,1	11,9	14,9	14,2	10,3	19,7
Credite bancare	5,5	3,7	3,6	5,7	7,1	5,1	4,9
Subvenții de stat	0,4	0,0	0,1	0,3	0,5	1,3	0,0
Alte	1,2	0,5	1,9	0,3	1,4	2,0	0,0
Investiții străine	5,0	3,7	8,6	4,7	3,1	3,8	1,6
Nu știu	1,3	1,1	1,2	1,1	1,4	1,9	0,0

Diagrama 16. **Repartizarea întreprinderilor după sursele capitalului inițial și sexul întreprinzătorului, %**

Majoritatea absolută a întreprinzătorilor au folosit în calitate de capital inițial economiile proprii și ale co-proprietarilor. Pentru 71,1% din întreprinderile cercetate, cota sursei menționate a constituit de la 80% pînă la 100% în volumul total de mijloace financiare. Doar pentru 13,5% din întreprinderi cota economiilor proprii și ale co-proprietarilor, care au fost orientate pentru crearea businessului, nu a fost semnificativă – pînă la 20,0% din mijloacele financiare necesare pentru crearea businessului.

Cota altor surse de capital inițial – mijloace împrumutate de la rude sau prieteni, credite bancare, subvenții de stat și investiții străine – nu a depășit 20% din capitalul inițial la circa 86% din întreprinderi.

Tabelul 31. **Repartizarea întreprinderilor după sursele și mărimea resurselor utilizate pentru crearea întreprinderii și sexul întreprinzătorului, %**

Sursele pentru crearea întreprinderii	Mărimea resurselor				
	pîna la 20	pîna la 40	pîna la 60	pîna la 80	pîna la 100
Total					
Economii proprii și economii ale co-proprietarilor	13,5	3,4	9,6	2,5	71,1

Sursele pentru crearea întreprinderii	Mărimea resurselor				
	pîna la 20	pîna la 40	pîna la 60	pîna la 80	pîna la 100
Împrumuturi de la rude sau prieteni	86,2	2,3	5,9	1,3	4,2
Credite bancare	94,2	1,2	2,1	0,9	1,6
Subvenții de stat	99,1	0,1	0,1	0,0	0,7
Alte	98,6	0,2	0,3	0,1	0,8
Investiții străine	93,8	0,6	1,2	0,4	4,0
Nu știu	98,9	0,1	0,1	0,0	0,9
Bărbați					
Economii proprii și economii ale co-proprietarilor	13,2	3,3	9,3	2,5	71,7
Împrumuturi de la rude sau prieteni	87,1	2,4	5,3	1,4	3,8
Credite bancare	94,4	1,3	2,0	0,9	1,5
Subvenții de stat	99,0	0,1	0,1	0,0	0,8
Alte	98,6	0,2	0,3	0,1	0,8
Investiții străine	93,7	0,5	1,2	0,4	4,2
Nu știu	99,0	0,1	0,1	0,0	0,8
Femei					
Economii proprii și economii ale co-proprietarilor	14,4	3,6	10,4	2,3	69,3
Împrumuturi de la rude sau prieteni	84,0	2,0	7,5	1,1	5,4
Credite bancare	93,7	0,9	2,4	1,1	2,0
Subvenții de stat	99,5	0,0	0,0	0,0	0,4
Alte	98,6	0,3	0,2	0,1	0,8
Investiții străine	94,1	0,8	1,2	0,5	3,4
Nu știu	98,5	0,0	0,2	0,0	1,3

Au fost identificate unele deosebiri în sursele de capital inițial pe regiuni de dezvoltare:

- *Deoarece în mun. Chișinău activează 58,7% din întreprinderi, cea mai mare cotă a surselor de capital inițial, de asemenea, este concentrată în capitală. Totuși, cota investițiilor străine ce revine mun. Chișinău este considerabil mai mare – 82,3%.*

- În regiunea Nord (activează 17,1% din întreprinderi) relativ mai mare este cota creditelor bancare (29,3%) și a subvențiilor de stat (21,5%).
- În regiunea Centru (14,0% din întreprinderi) relativ mai mare este cota creditelor bancare (23,0%) și a subvențiilor de stat (22,8%).
- În regiunea Sud (activează 6,9% din întreprinderi) relativ mai mare este cota creditelor bancare (13,1%).
- În UTA Găgăuzia (activează 3,3% din întreprinderi) toate sursele de finanțare, în afara economiilor proprii (3,4%), se plasează relativ mai jos decât nivelul mediu.

Diferențele de gen pentru femei se manifestă în următoarele:

- În mun. Chișinău, cota împrumuturilor de la prieteni sau rude și cota investițiilor străine sunt relativ mai mari. Corespunzător, ponderea creditelor bancare și ponderea subvențiilor de stat sunt mai scăzute.
- În regiunea Nord – mai mare este cota creditelor bancare și subvențiilor de stat.
- În regiunea Centru – relativ mai mici sunt cota împrumuturilor de la rude sau prieteni, cota creditelor bancare și cota subvențiilor de stat.

Tabelul 32. **Repartizarea întreprinderilor după sursele capitalului inițial, pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %**

	Total	Regiuni de dezvoltare				
		mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Găgăuzia
Total						
Economii proprii și economii ale co-proprietarilor	100	59,7	17,2	13,5	6,3	3,4
Împrumuturi de la rude sau prieteni	100	56,4	18,1	15,6	7,7	2,2
Credite bancare	100	32,2	29,3	23,0	13,1	2,4
Subvenții de stat	100	46,0	21,5	22,8	6,9	2,8
Alte	100	56,0	18,0	17,5	6,9	1,6
Investiții străine	100	82,3	6,4	6,5	3,8	1,1
Nu știu	100	59,4	12,8	18,4	8,5	0,9
Bărbați						
Economii proprii și economii ale co-proprietarilor	100	59,7	17,0	13,6	6,3	3,4

	Total	Regiuni de dezvoltare				
		<i>mun. Chișinău</i>	<i>Nord</i>	<i>Centru</i>	<i>Sud</i>	<i>UTA Găgăuzia</i>
Împrumuturi de la rude sau prieteni	100	55,4	18,5	16,4	7,5	2,2
Credite bancare	100	33,2	27,1	24,4	13,3	2,1
Subvenții de stat	100	46,6	19,8	24,1	6,8	2,7
Alte	100	52,4	20,7	17,1	7,7	2,1
Investiții străine	100	81,8	6,7	6,7	3,8	1,1
Nu știu	100	56,9	12,7	19,0	10,2	1,4
Femei						
Economii proprii și economii ale co-proprietarilor	100	59,7	17,7	13,0	6,2	3,5
Împrumuturi de la rude sau prieteni	100	58,7	17,3	13,9	7,9	2,2
Credite bancare	100	29,9	34,5	19,8	12,7	3,2
Subvenții de stat	100	42,5	31,7	14,7	7,4	3,6
Alte	100	65,9	10,5	18,7	5,0	
Investiții străine	100	83,7	5,4	6,0	3,9	1,0
Nu știu	100	63,9	13,1	17,5	5,5	0,0

2.3. Situația și problemele întreprinderilor în anul 2008

■ Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008

În opinia respondenților, în 2008 majoritatea întreprinderilor (73,8%) s-au confruntat cu dificultăți în activitatea lor.

Deosebirile după sexe sunt ne semnificative: cota femeilor care au indicat existența dificultăților este cu puțin mai mare și constituie 74,4% (la bărbați – 73,5%).

Tabelul 33. Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %

<i>V-ați confruntat cu dificultăți?</i>	<i>Total</i>	<i>Inclusiv</i>	
		<i>Bărbați</i>	<i>Femei</i>
Total	100	100	100
inclusiv:			
nu	26,2	26,5	25,6
da	73,8	73,5	74,4

Comparând situația întreprinderilor din mediul rural și urban în 2008, s-a depistat că întreprinderile din mediul rural au indicat relativ mai des existența problemelor (81,3%). În mediul urban, cota întreprinderilor care au menționat existența dificultăților este relativ mai mică – 72,3%.

Tabelul 34. Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare, %

<i>V-ați confruntat cu dificultăți?</i>	<i>Total</i>	<i>Inclusiv pe medii de amplasare</i>	
		<i>Urban</i>	<i>Rural</i>
Total	100	100	100
inclusiv:			
nu	26,2	27,7	18,7
da	73,8	72,3	81,3

Cu dificultăți în afaceri se confruntă relativ mai des întreprinzătorii cu un nivel mai scăzut de instruire. E de menționat că, odată cu creșterea nivelului de instruire, ponderea întreprinzătorilor care se confruntă cu dificultăți în afaceri scade. Astfel, au indicat existența problemelor 84,1% persoane cu studii primare și 72,4% persoane cu studii superioare.

Tendința dată se atestă atât la bărbați, cât și la femei.

Tabelul 35. **Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %**

V-ați confruntat cu dificultăți?	Total	Nivelul de instruire			
		Superior sau superior incomplet	Mediu de specialitate	Secundar general sau general obligatoriu	Primar
Total	100	100	100	100	100
nu	26,2	27,6	23,3	23,2	15,9
da	73,8	72,4	76,7	76,8	84,1
Bărbați	100	100	100	100	100
nu	26,5	27,8	22,7	22,7	13,3
da	73,5	72,2	77,3	77,3	86,7
Femei	100	100	100	100	100
nu	25,6	25,8	25,3	26,0	22,2
da	74,4	74,2	74,7	74,0	77,8

Au indicat existența problemelor în 2008 relativ mai des întreprinzătorii tineri (77,3%; valoarea medie – 73,8%). Relativ mai rar au fost caracteristice problemele în afaceri pentru grupele de vîrstă activă 25-34 ani (72,1%) și 35-44 ani (71,4%).

La femeile întreprinzătoare, dificultățile cu care s-au confruntat au fost legate de factorul de vîrstă în felul următor:

- *La o vîrstă mai tînăra ponderea femeilor care au indicat existența dificultăților este mai mare decît în cazul bărbaților. Astfel, în cadrul grupei de vîrstă 15-24 ani cota femeilor care au indicat probleme în afaceri este 84,4%, cota bărbaților – 72,2%.*
- *Situația se schimbă după 55 ani, cînd deja bărbații menționează relativ mai des existența problemelor. La vîrsta de peste 65 ani, ponderea femeilor care au indicat existența problemelor în business constituie 60,6%, în timp ce ponderea bărbaților constituie 75,5%.*

Tabelul 36. **Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %**

V-ați confruntat cu dificultăți?	Total	Grupe de vîrstă, ani					
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Total	100	100	100	100	100	100	100
nu	26,2	22,7	27,9	28,5	24,2	25,5	26,5
da	73,8	77,3	72,1	71,4	75,8	74,5	73,5
Bărbați	100	100	100	100	100	100	100
nu	26,5	27,8	28,6	28,9	24,0	24,4	24,5
da	73,5	72,2	71,4	71,1	76,0	75,6	75,5
Femei	100	100	100	100	100	100	100
nu	25,6	15,6	26,2	26,1	24,3	27,5	39,4
da	74,4	84,4	73,8	73,9	75,7	72,5	60,6

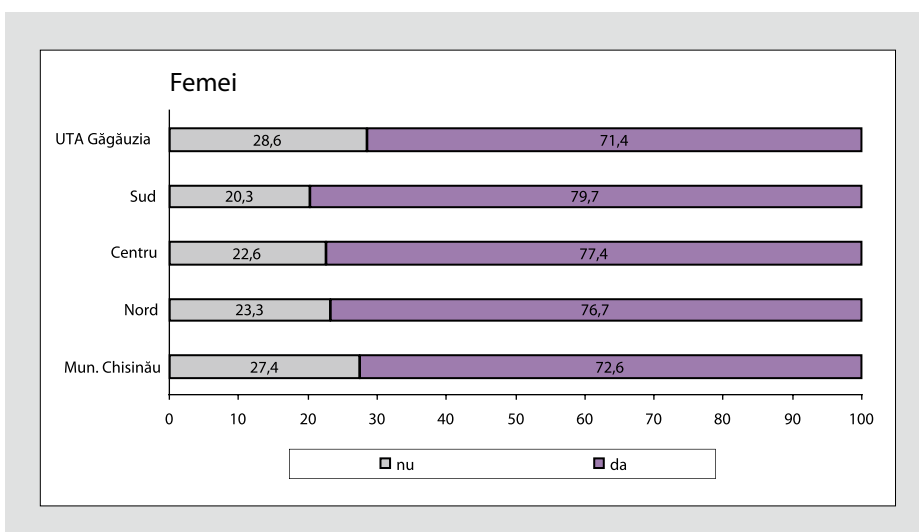
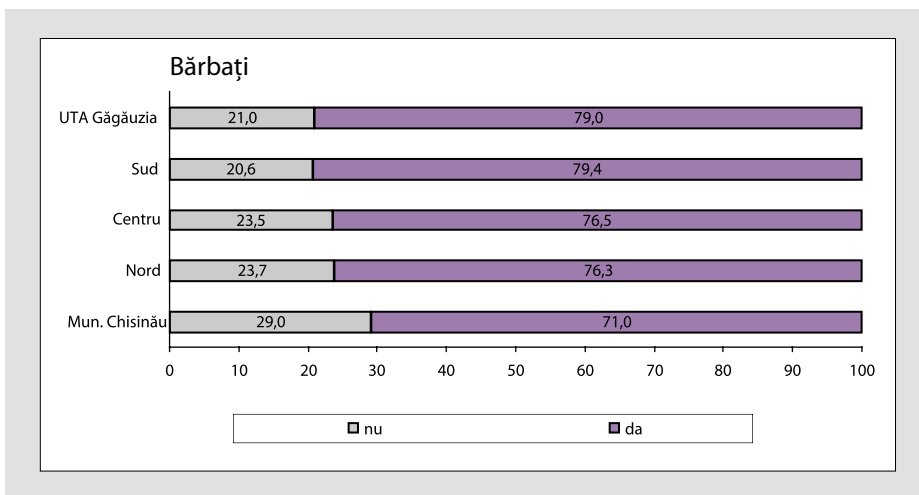
Dificultățile cu care s-au confruntat întreprinderile în 2008 s-au menționat relativ mai des în afara capitalei, în primul rînd, în regiunea Sud (79,3%) și UTA Găgăuzia – 77,5% (valoarea medie pe regiuni – 73,8%).

Deosebiri pe sexe, neesențial, s-au manifestat în toate regiunile, cu excepția UTA Găgăuzia: cota femeilor care au indicat existența problemelor în afaceri aproape în toate regiunile depășește nesemnificativ acest indicator la bărbați. Situația este opusă în UTA Găgăuzia, unde cota bărbaților care au menționat existența problemelor este mai mare decît cota femeilor. La bărbați acest indicator este de 79,0%; la femei – 71,4%.

Tabelul 37. **Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %**

V-ați confruntat cu dificultăți?	Total	Regiuni de dezvoltare				
		mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Găgăuzia
Total	100	100	100	100	100	100
nu	26,2	28,8	23,6	23,6	20,7	22,5
da	73,8	71,2	76,4	76,4	79,3	77,5
Bărbați	100	100	100	100	100	100
nu	26,5	29,0	23,7	23,5	20,6	21,0
da	73,5	71,0	76,3	76,5	79,4	79,0
Femei	100	100	100	100	100	100
nu	25,6	27,4	23,3	22,6	20,3	28,6
da	74,4	72,6	76,7	77,4	79,7	71,4

Diagrama 17. **Existența dificultăților în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %**

■ **Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor pe parcursul anului 2008**

Principala dificultate în activitatea întreprinderilor în 2008 s-a dovedit a fi lipsa mijloacelor financiare, această problemă fiind indicată de circa $\frac{3}{4}$ din întreprinderi (74,1%). Dacă la acestea se adaugă 12,0% întreprinderi care au menționat accesul limitat la credite, atunci, la problemele legate de insuficiența surselor de finanțare au

indicat 86,1% din întreprinzători. 18,2% din respondenți au menționat politica fiscală nefavorabilă. Lipsa cadrelor calificate este problema principală a 11,8% întreprinzători. Puțini întreprinzători (6,0%) sunt preocupați de problema lipse tehnologiilor avansate. Doar 3,7% din întreprinzători au menționat probleme legate de lipsa materiei prime [Boxa 4].

Boxa 4. Principalele probleme ale întreprinzătorilor

Principalele probleme ale întreprinzătorilor din Moldova au fost investigate în cadrul proiectului de cercetare științifică „Elaborarea programului de creștere economică”, realizat de Institutul de Economie, Finanțe și Statistică al AȘM. În trei raioane ale țării (Briceni, Orhei, Leova) în 2006 – 2007 a fost efectuată anchetarea antreprenorilor (manageri și proprietarii principali) a 521 de întreprinderi. Au fost identificate următoarele probleme:

<i>Principalele probleme</i>	<i>Ponderea, %</i>
Finanțele	34,7
Personalul	21,3
Utilaje, tehnologii	20,9
Imobilul	8,4
Materia primă și materiale	6,0
Informația	1,9
Problemele lipsesc	5,6

Sursa: Elaborarea programului de creștere economică/Proiectul de cercetare aplicată. Raport științific. Institutul de Economie, Finanțe și Statistică AȘM (IEFS), Chișinău, 2007.

Se știe că în țările economic dezvoltate, inclusiv, în statele UE, astăzi se pune problema dezvoltării economiei inovaționale, bazată pe cunoștințe. În acest context, cota redusă a întreprinzătorilor preocupați de lipsa tehnologiilor avansate sugerează că antreprenorii din Moldova nu conștientizează pe deplin această problemă. Este posibil ca această situație să fie determinată de criza financiar-economică, de înrăutățirea situației financiare a întreprinderilor, în rezultatul cărora întreprinzătorii sunt impuși să rezolve probleme mai stringente ale businessului.

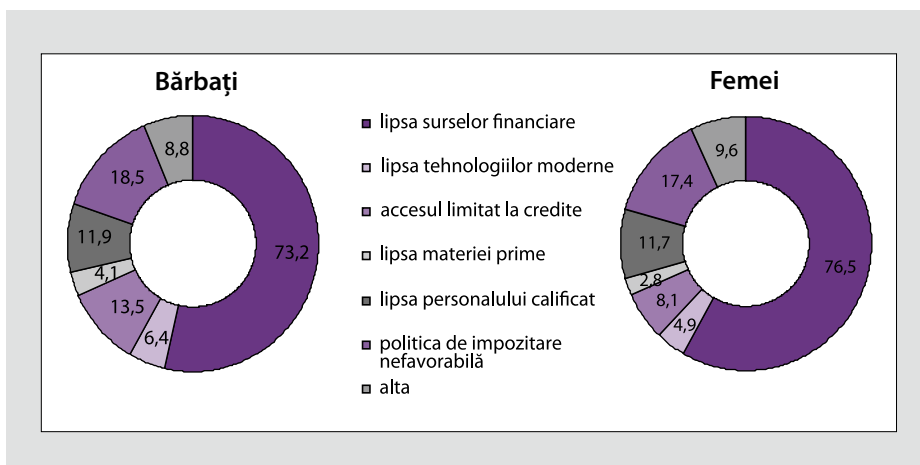
Pentru bărbații întreprinzători, relativ mai importante s-au dovedit a fi problemele legate de accesul redus la credite (13,5%; pentru femei – 8,1%), lipsa tehnologiilor avansate (6,4%; pentru femei – 4,9%), lipsa materiei prime (4,1%; pentru femei – 2,8%). Pentru femei, relativ mai importantă este problema mijloacelor financiare (76,5%; pentru bărbați – 73,2%).

Tabelul 38. **Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după sexul întreprinzătorului, % ***

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Lipsa surselor financiare	74,1	73,2	76,5
Lipsa tehnologiilor moderne	6,0	6,4	4,9
Accesul limitat la credite	12,0	13,5	8,1
Lipsa materiei prime	3,7	4,1	2,8
Lipsa personalului calificat	11,8	11,9	11,7
Politica de impozitare nefavorabilă	18,2	18,5	17,4
Alte	9,0	8,8	9,6

* respondenții au putut indica câteva variante de răspuns

Diagrama 18. **Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %**

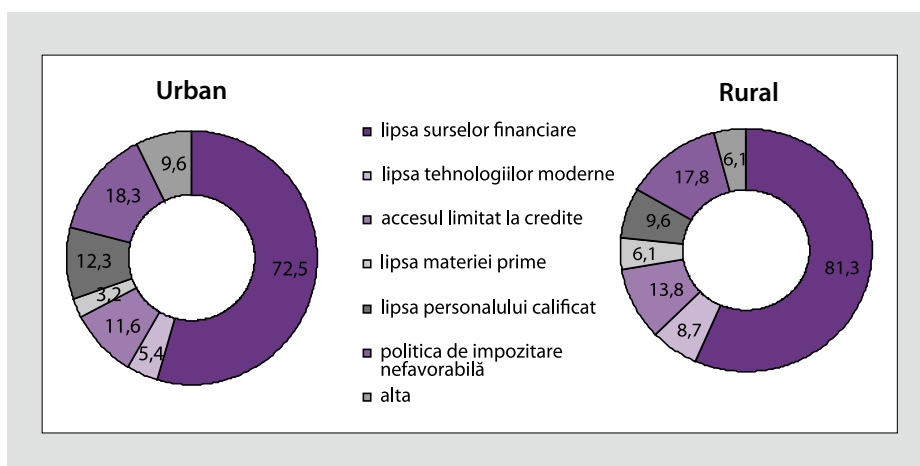
Analiza dificultăților în dependență de mediul de amplasare a businessului a arătat că întreprinderile din mediul rural se confruntă cu probleme relativ mai des. Astfel, dificultăți precum: lipsa mijloacelor financiare, lipsa tehnologiilor avansate, accesul redus la credite, lipsa materiei prime au fost menționate de întreprinzătorii din mediul rural relativ mai des. Doar lipsa cadrelor calificate și politica fiscală nefavorabilă sunt probleme ce le-au indicat relativ mai des întreprinzătorii din mediul urban.

Tabelul 39. **Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare, % ***

	Total	Inclusiv pe medii de amplasare	
		Urban	Rural
Lipsa surselor financiare	74,1	72,5	81,3
Lipsa tehnologiilor moderne	6,0	5,4	8,7
Accesul limitat la credite	12,0	11,6	13,8
Lipsa materiei prime	3,7	3,2	6,1
Lipsa personalului calificat	11,8	12,3	9,6
Politica de impozitare nefavorabilă	18,2	18,3	17,8
Alte	9,0	9,6	6,1

* respondenții au putut indica câteva variante de răspuns

Diagrama 19. **Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare, %**

De asemenea, dificultățile în afaceri au fost analizate ținându-se cont de nivelul de instruire a întreprinzătorului. Problema lipsei mijloacelor financiare este mai importantă pentru întreprinzătorii cu un nivel redus de instruire. Această problemă a fost indicată de 73,3% de respondenți cu studii superioare și de 87,5% de respondenți cu studii primare. Situația este inversă în cazul accesului la credite: doar 5,0% din respondenții cu studii primare au indicat existența acestei probleme, pe când în rândul întreprinzătorilor cu studii superioare 12,5% din respondenți s-au confruntat cu accesul limitat la credite. Printre alte deosebiri vom menționa că întreprinzătorii cu studii primare relativ mai des s-au confruntat cu probleme legate de lipsa tehnolo-

giilor avansate. Această problemă a fost menționată de 20,0% din întreprinzătorii cu studii primare (valoarea medie – 6,0%).

Problema lipsei mijloacelor financiare a fost relativ mai importantă pentru femei decât pentru bărbați. Această tendință s-a păstrat indiferent de nivelul de instruire a întreprinzătorilor. Celelalte probleme, relativ mai des, au fost menționate de bărbații întreprinzători și această situație aproape nu are legătură cu nivelul de instruire.

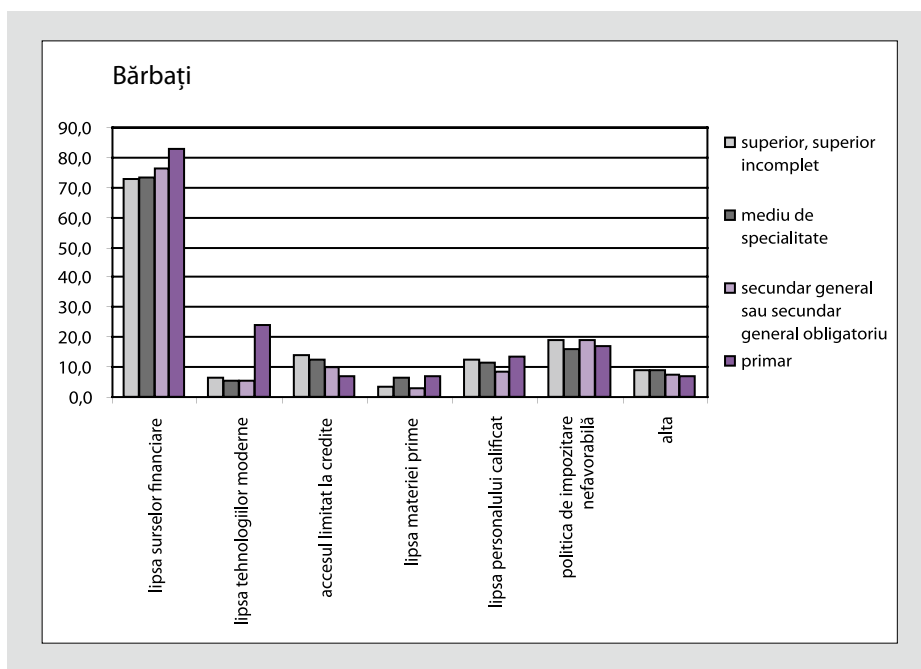
Tabelul 40. Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, % *

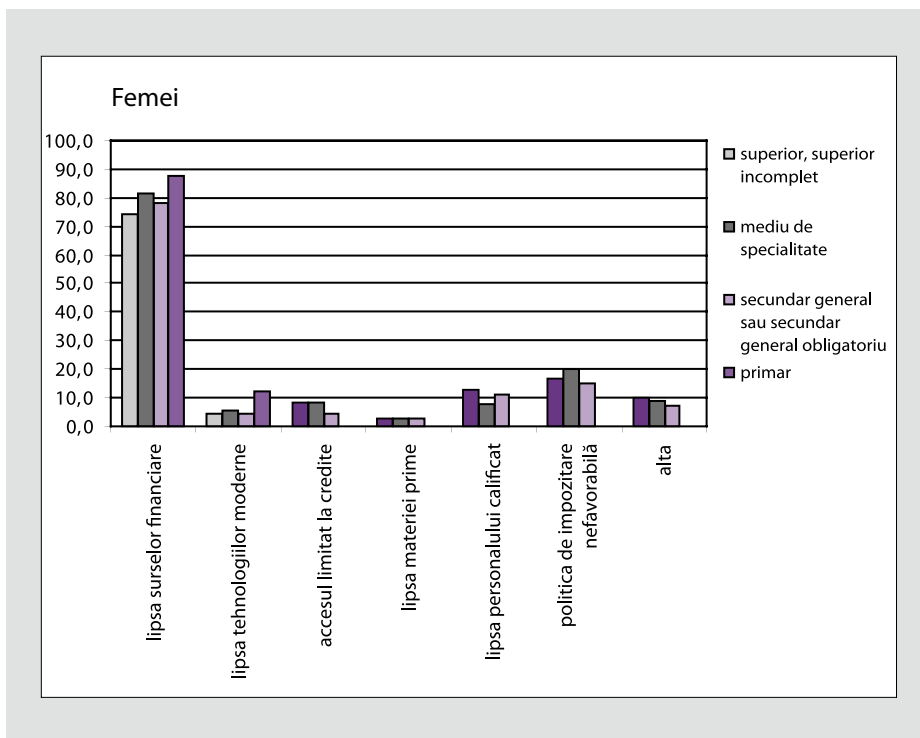
	<i>Total</i>	<i>Nivelul de instruire</i>			
		<i>Superior sau superior incomplet</i>	<i>Mediu de specialitate</i>	<i>Secundar general sau general obligatoriu</i>	<i>Primar</i>
Total					
Lipsa surselor financiare	74,1	73,3	75,7	76,7	87,5
Lipsa tehnologiilor moderne	6,0	6,0	5,5	5,2	20,0
Accesul limitat la credite	12,0	12,5	11,0	8,5	5,0
Lipsa materiei prime	3,7	3,3	5,4	3,0	5,0
Lipsa personalului calificat	11,8	12,4	10,1	8,3	10,0
Politica de impozitare nefavorabilă	18,2	18,3	17,5	18,3	12,5
Alte	9,0	9,4	9,2	7,0	5,0
Bărbați					
Lipsa surselor financiare	73,2	72,8	73,2	76,7	82,8
Lipsa tehnologiilor moderne	6,4	6,6	5,7	5,5	24,1
Accesul limitat la credite	13,5	14,1	12,4	10,2	6,9
Lipsa materiei prime	4,1	3,4	6,6	3,2	6,9
Lipsa personalului calificat	11,9	12,3	11,5	8,4	13,8
Politica de impozitare nefavorabilă	18,5	19,0	16,3	19,1	17,2
Alte	8,8	8,9	9,1	7,4	6,9

	Total	Nivelul de instruire			
		Superior sau superior incomplet	Mediu de specialitate	Secundar general sau secundar general obligatoriu	Primar
Femei					
Lipsa surselor financiare	76,5	74,3	81,7	78,2	87,5
Lipsa tehnologiilor moderne	4,9	4,6	5,7	4,6	12,5
Accesul limitat la credite	8,1	8,2	8,3	4,6	0,0
Lipsa materiei prime	2,8	2,7	2,8	2,9	0,0
Lipsa personalului calificat	11,7	13,0	7,8	10,9	0,0
Politica de impozitare nefavorabilă	17,4	16,6	20,1	14,9	0,0
Alte	9,7	10,2	8,8	7,5	0,0

* respondenții au putut indica câteva variante de răspuns

Diagrama 20. **Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %**

Investigarea principalelor dificultăți cu care se confruntă businessul, în funcție de vârsta întreprinzătorilor, a scos în evidență următoarele deosebiri:

- *Lipsa mijloacelor financiare a fost menționată relativ mai des de întreprinzătorii tineri 15-24 ani (80,6%) și întreprinzătorii cu vârstă mai înaintată – peste 65 ani (77,2%; indicatorul mediu – 74,1%).*
- *Lipsa tehnologiilor avansate reprezintă o problemă mai puțin importantă pentru întreprinzătorii tineri de 15-24 ani, fiind menționată de 3,5% dintre aceștia (valoarea medie a indicatorului – 6,0%).*

Dacă punem accent pe aspectul de gen, femeile din toate grupele de vârstă (cu excepția celor din grupa 65+) relativ mai des au indicat lipsa mijloacelor financiare. În special, deosebiri semnificative se atestă la femeile cu vârsta 15-24 ani. Acestea, mult mai des decât bărbații, au menționat lipsa mijloacelor financiare (90,9%; bărbații – 74,2%) și politica fiscală nefavorabilă (24,5%; bărbații – 17,6%).

Aproape jumătate din femeile cu vârsta de peste 65 ani au atras mai multă atenție, în comparație cu bărbații de aceeași vârstă, politicilor fiscale nefavorabile – 46,2% (bărbații – 13,7%), lipsei tehnologiilor avansate – 7,7% (bărbații – 5,6%).

Tabelul 41. **Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, % ***

	Total	Grupe de vîrstă, ani					
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Total							
Lipsa surselor financiare	74,1	80,6	74,7	71,7	74,1	76,3	77,2
Lipsa tehnologiilor moderne	6,0	3,5	5,5	5,5	6,2	6,7	5,6
Accesul limitat la credite	12,0	11,9	14,3	12,4	11,6	10,3	9,9
Lipsa materiei prime	3,7	1,9	3,3	4,1	3,6	4,2	5,4
Lipsa personalului calificat	11,8	9,1	12,0	13,1	11,9	9,3	9,4
Politica de impozitare nefavorabilă	18,2	19,4	19,3	18,4	17,4	18,9	18,0
Alte	9,0	6,1	7,6	8,6	10,2	9,6	9,4
Bărbați							
Lipsa surselor financiare	73,2	74,2	74,3	69,8	73,8	75,6	76,1
Lipsa tehnologiilor moderne	6,4	5,1	6,3	6,5	6,3	6,3	5,6
Accesul limitat la credite	13,5	16,4	16,0	14,5	13,7	10,7	11,4
Lipsa materiei prime	4,1	2,0	3,7	4,4	4,0	4,1	5,6
Lipsa personalului calificat	11,9	9,0	12,6	13,3	12,0	9,6	10,5
Politica de impozitare nefavorabilă	18,5	17,6	19,2	19,7	19,0	17,3	13,7
Alte	8,8	8,2	5,8	8,2	9,9	9,7	9,5
Femei							
Lipsa surselor financiare	76,5	90,9	76,0	76,6	74,8	77,1	74,4
Lipsa tehnologiilor moderne	4,9	1,4	3,4	3,6	6,3	8,2	7,7
Accesul limitat la credite	8,1	5,6	11,5	7,0	7,2	8,1	5,1

	Total	Grupe de vîrstă, ani					
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Lipsa materiei prime	2,8	2,1	1,3	3,4	2,8	4,0	2,6
Lipsa personalului calificat	11,7	10,5	10,2	13,7	12,5	9,1	5,1
Politica de impozitare nefavorabilă	17,4	24,5	20,2	15,6	13,7	24,2	46,2
Alte	9,6	3,5	11,9	7,7	10,5	9,6	10,3

* respondenții au putut indica cîteva variante de răspuns

Analiza pe regiunile de dezvoltare a arătat că în capitală întreprinzătorii au menționat relativ mai rar existența unor sau altor probleme. În regiunea Centru, dimpotrivă: relativ mai mulți întreprinzători au indicat existența problemelor în business și această tendință este valabilă pentru toate problemele prevăzute în anchetă.

Întreprinzătorii din UTA Găgăuzia relativ mai des s-au confruntat cu lipsa mijloacelor financiare (78,3%, valoarea medie – 74,1%); în regiunea Centru – cu lipsa tehnologiilor (8,7%, față de 6,0% - valoarea medie) și materiei prime (respectiv, 6,8% față de 3,7% în medie).

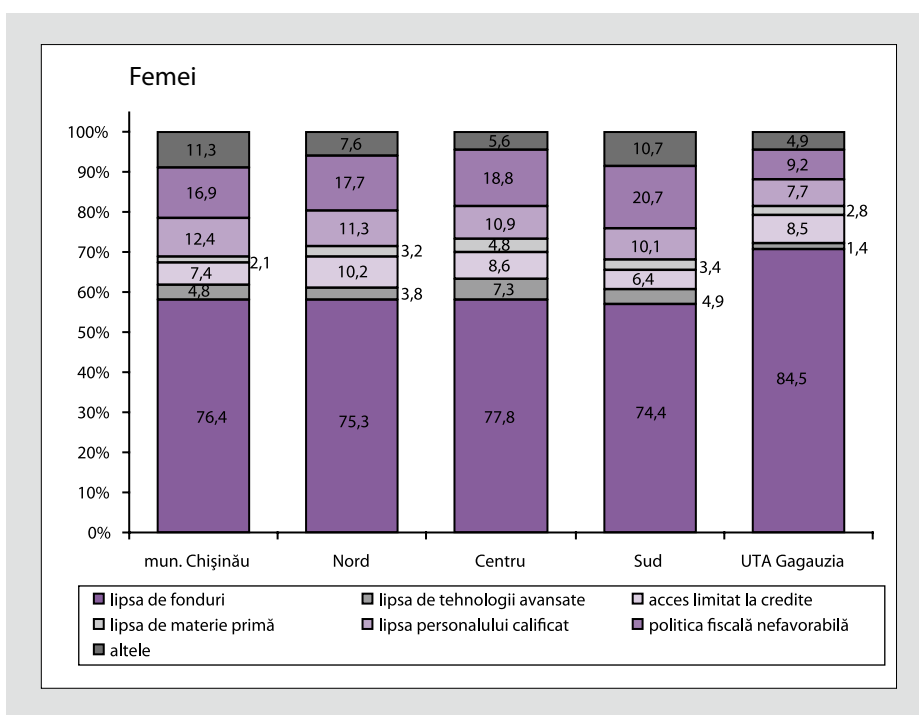
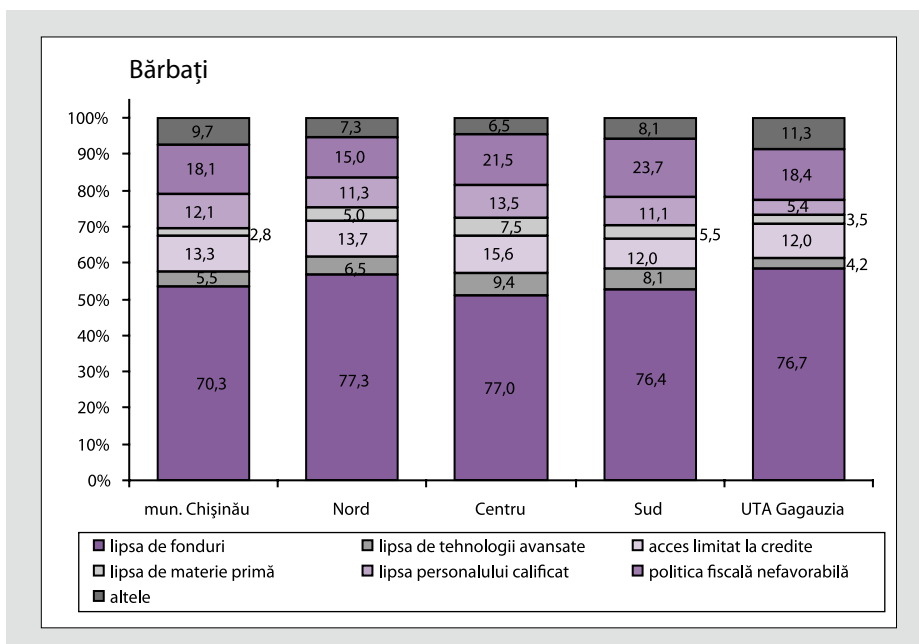
Tabelul 42. Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, % *

	Total	Regiuni de dezvoltare				
		<i>mun. Chișinău</i>	<i>Nord</i>	<i>Centru</i>	<i>Sud</i>	<i>UTA Găgăuzia</i>
Total						
Lipsa surselor financiare	74,1	71,9	76,7	77,7	75,8	78,3
Lipsa tehnologiilor moderne	6,0	5,2	5,7	8,7	7,2	3,6
Accesul limitat la credite	12,0	11,5	12,4	13,9	10,4	11,1
Lipsa materiei prime	3,7	2,8	4,5	6,8	4,9	3,4
Lipsa personalului calificat	11,8	12,0	11,1	12,6	10,9	5,7
Politica de impozitare nefavorabilă	18,2	17,8	15,7	20,8	22,9	16,8
Alte	9,0	10,3	7,7	6,2	8,8	9,4

	Total	Regiuni de dezvoltare				
		<i>mun. Chișinău</i>	<i>Nord</i>	<i>Centru</i>	<i>Sud</i>	<i>UTA Găgăuzia</i>
Bărbați						
Lipsa surselor financiare	73,2	70,3	77,3	77,0	76,4	76,7
Lipsa tehnologiilor moderne	6,4	5,5	6,5	9,4	8,1	4,2
Accesul limitat la credite	13,5	13,3	13,7	15,6	12,0	12,0
Lipsa materiei prime	4,1	2,8	5,0	7,5	5,5	3,5
Lipsa personalului calificat	11,9	12,1	11,3	13,5	11,1	5,4
Politica de impozitare nefavorabilă	18,5	18,1	15,0	21,5	23,7	18,4
Alte	8,8	9,7	7,3	6,5	8,1	11,3
Femei						
Lipsa surselor financiare	76,5	76,4	75,3	77,8	74,4	84,5
Lipsa tehnologiilor moderne	4,9	4,8	3,8	7,3	4,9	1,4
Accesul limitat la credite	8,1	7,4	10,2	8,6	6,4	8,5
Lipsa materiei prime	2,8	2,1	3,2	4,8	3,4	2,8
Lipsa personalului calificat	11,7	12,4	11,3	10,9	10,1	7,7
Politica de impozitare nefavorabilă	17,4	16,9	17,7	18,8	20,7	9,2
Alte	9,6	11,3	7,6	5,6	10,7	4,9

* *respondenții au putut indica câteva variante de răspuns*

Diagrama 21. Principalele dificultăți în activitatea întreprinderilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %

■ Existența dificultăților întreprinderilor la vânzarea produselor / prestarea serviciilor în 2008

Majoritatea întreprinzătorilor (72,7%) au menționat existența dificultăților legate de realizarea mărfurilor și prestarea serviciilor în 2008.

Deosebiri pe sexe practic nu există: cota femeilor întreprinzătoare care au indicat existența dificultăților de acest tip în activitatea întreprinderilor lor este cu 0,7 puncte procentuale mai mare decât cota bărbaților.

Tabelul 43. Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe sexul întreprinzătorului, %

<i>V-ați confruntat cu dificultăți?</i>	<i>Total</i>	<i>Inclusiv</i>	
		<i>Bărbați</i>	<i>Femei</i>
Total	100	100	100
inclusiv:			
nu	27,3	27,5	26,8
da	72,7	72,5	73,2

Analiza dificultăților la vânzarea produselor /prestarea serviciilor în diferite medii de amplasare a arătat că în 2008 în mediul rural relativ mai mare este ponderea întreprinzătorilor ce s-au confruntat cu astfel de dificultăți (79,0%); în mediul urban cota a astfel de întreprinzători a constituit 71,5%.

Tabelul 44. Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare a businessului, %

<i>V-ați confruntat cu dificultăți?</i>	<i>Total</i>	<i>Inclusiv pe medii de amplasare</i>	
		<i>Urban</i>	<i>Rural</i>
Total	100	100	100
inclusiv:			
nu	27,3	28,5	21,0
da	72,7	71,5	79,0

Odată cu creșterea nivelului de instruire, se reduce cota întreprinzătorilor ce se confruntă cu dificultăți la vânzarea produselor / serviciilor. Atît pentru femei, cît și pentru bărbați tendința respectivă se păstrează.

Tabelul 45. Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %

V-ați confruntat cu dificultăți?	Total	Nivelul de instruire			
		Superior sau superior incomplet	Mediu de specialitate	Secundar general sau general obligatoriu	Primar
Total	100	100	100	100	100
Nu	27,3	28,4	25,4	21,6	10,9
da	72,7	71,6	74,6	78,4	89,1
Bărbați	100	100	100	100	100
nu	27,5	28,4	25,0	20,7	12,5
da	72,5	71,6	75,0	79,3	87,5
Femei	100	100	100	100	100
nu	26,8	27,0	26,9	25,5	10,0
da	73,2	73,0	73,1	74,5	90,0

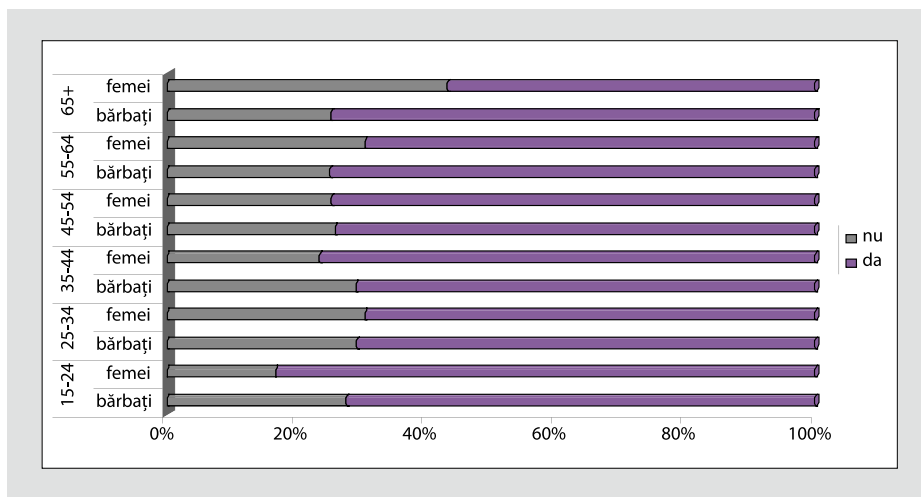
Existența dificultăților la vânzarea produselor / serviciilor a fost mai des indicată de cei mai tineri întreprinzători cu vârsta de 15-24 ani. În această grupă de vârstă 76,8% din respondenți au menționat că s-au confruntat cu dificultăți de vânzare (valoarea medie – 72,7%).

Într-o măsură relativ mai mare au menționat dificultăți de vânzare a produselor/ prestare a serviciilor femeile tinere din grupa de vârstă 15-24 ani (83,2%; bărbații din aceeași grupă – 72,3%) și femeile din grupa de vârstă 35-44 ani (76,5%; bărbații – 70,8%).

Tabelul 46. Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe grupe de vârstă și sexul întreprinzătorului, %

V-ați confruntat cu dificultăți?	Total	Grupe de vârstă, ani					
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Total	100	100	100	100	100	100	100
Nu	27,3	23,2	29,5	28,1	26,0	26,6	28,6
da	72,7	76,8	70,4	71,9	74,0	73,4	71,4
Bărbați	100	100	100	100	100	100	100
nu	27,5	27,7	29,2	29,2	26,0	25,1	25,3
da	72,5	72,3	70,7	70,8	74,0	74,9	74,7
Femei	100	100	100	100	100	100	100
nu	26,8	16,8	30,6	23,5	25,4	30,6	43,3
da	73,2	83,2	69,5	76,5	74,6	69,4	56,7

Diagrama 22. **Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %**

În analiza pe regiuni s-a depistat că relativ mai dificil de realizat producția a fost pentru întreprinderile din UTA Găgăuzia (79,1%; valoarea medie – 72,7%). Întreprinzătorii din mun. Chișinău s-au confruntat cu această problemă relativ mai rar (70,8% din respondenți).

Tabelul 47. **Existența dificultăților la întreprinderi la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %**

V-ați confruntat cu dificultăți?	Total	Regiuni de dezvoltare				
		mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Găgăuzia
Total	100	100	100	100	100	100
Nu	27,3	29,2	24,6	25,7	25,2	20,9
da	72,7	70,8	75,4	74,3	74,8	79,1
Bărbați	100	100	100	100	100	100
nu	27,5	29,2	24,2	26,4	25,7	21,2
da	72,5	70,8	75,8	73,6	74,3	78,8
Femei	100	100	100	100	100	100
nu	26,8	28,2	25,4	23,8	25,5	21,7
da	73,2	71,8	74,6	76,2	74,5	78,3

■ Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea produselor / prestarea serviciilor în 2008

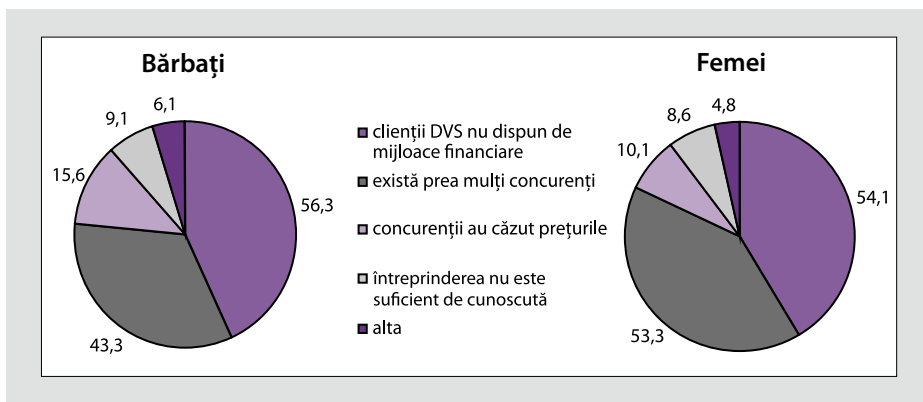
Printre principalele cauze care au condiționat apariția dificultăților de vânzare a produselor/prestare a serviciilor cei mai mulți respondenți au indicat lipsa mijloacelor financiare la clienți – 55,7%. Pentru 46,1% cauza principală este numărul mare de concurenți pe piață. Reducerea prețurilor de către concurenți este cauza tergiversării vânzărilor pentru 14,1% din întreprinzători. 8,9% din respondenți consideră că realizarea produselor /serviciilor este dificilă din cauza că întreprinderea nu este suficient cunoscută pe piață.

Tabelul 48. **Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea după sexul întreprinzătorului, % ***

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
clienții DVS nu dispun de mijloace financiare	55,7	56,3	54,1
există prea mulți concurenți	46,1	43,3	53,3
concurenții au scăzut prețurile	14,1	15,6	10,1
întreprinderea nu este suficient de cunoscută	8,9	9,1	8,6
alta	5,8	6,1	4,8

* respondenții au putut indica câteva variante de răspuns

Diagrama 23. **Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %**

Analiza dificultăților la vânzarea produselor / prestarea serviciilor în mediul urban și rural a scos în evidență:

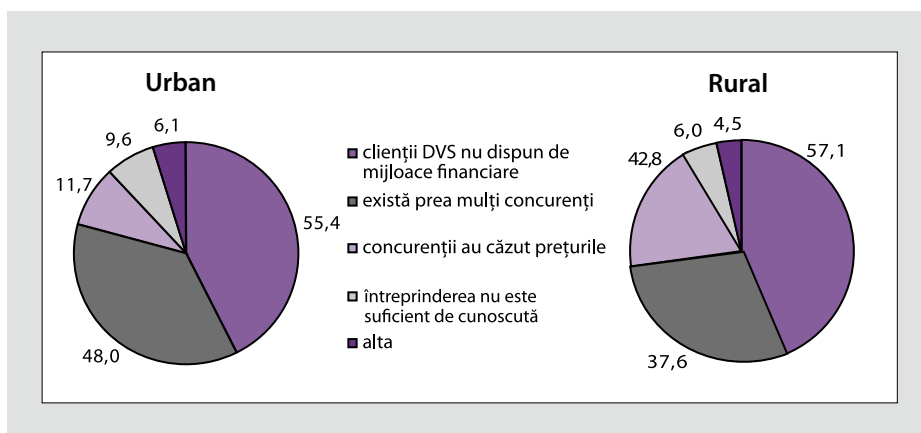
- În mediul rural, relativ mai des, întreprinzătorii au indicat că concurenții au redus prețurile – 24,8% (în mediul urban – 11,7%) și că clienții nu au mijloace financiare – 57,1% (în mediul urban – 55,4%).
- În mediul urban, în calitate de probleme mai importante, diferit de mediul rural, au fost numite: numărul mare de concurenți (48,0%; în mediul rural – 37,6%) și faptul că întreprinderea nu este cunoscută suficient (9,6%; în mediul rural – 6,0%).

Tabelul 49. **Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare a businessului, % ***

	Total	Inclusiv pe medii de amplasare	
		Urban	Rural
clienții DVS nu dispun de mijloace financiare	55,7	55,4	57,1
există prea mulți concurenți	46,1	48,0	37,6
concurenții au scăzut prețurile	14,1	11,7	24,8
întreprinderea nu este suficient de cunoscută	8,9	9,6	6,0
alta	5,8	6,1	4,5

* respondenții au putut indica câteva variante de răspuns

Diagrama 24. **Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe medii de amplasare a businessului, %**

Dificultățile de vânzare determinate de lipsa mijloacelor financiare la clienți au fost menționate relativ mai des de întreprinzătorii cu studii superioare (56,5%); printre persoanele cu studii primare au indicat această cauză 47,6% din respondenți. Respondenții cu studii primare au indicat relativ mai des faptul că întreprinderea lor nu este suficient cunoscută (16,7%; valoarea medie – 8,9%).

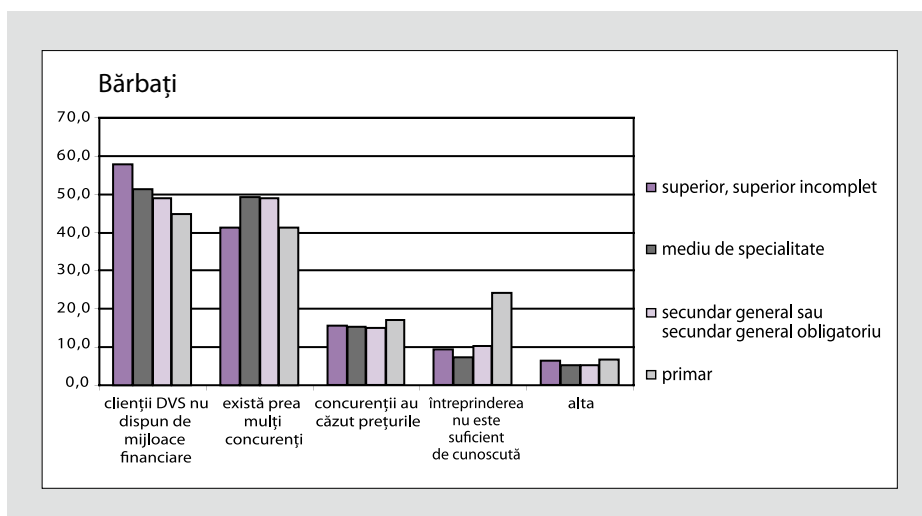
Tabelul 50. Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, % *

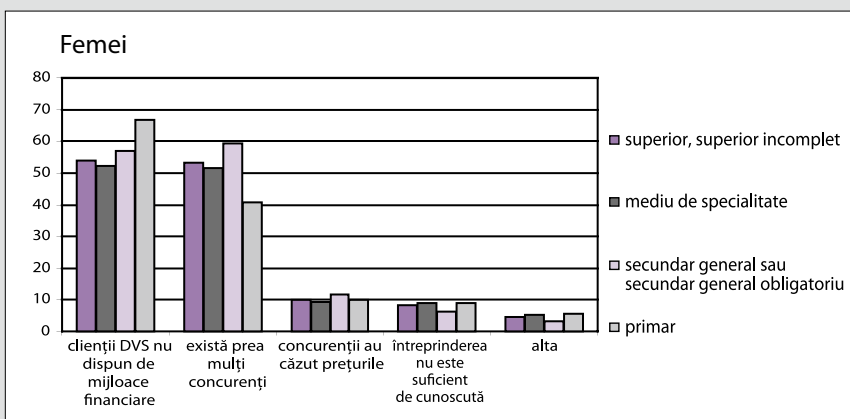
	Total	Nivelul de instruire			
		Superior sau superior incomplet	Mediu de specialitate	Secundar general sau general obligatoriu	Primar
Total					
clienții DVS nu dispun de mijloace financiare	55,7	56,5	52,6	53,0	47,6
există prea mulți concurenți	46,1	44,3	52,6	46,1	38,1
concurenții au scăzut prețurile	14,1	14,2	14,5	14,0	14,3
întreprinderea nu este suficient de cunoscută	8,9	9,3	7,2	9,9	16,7
alta	5,8	6,1	4,7	5,9	4,8
Bărbați					
clienții DVS nu dispun de mijloace financiare	56,3	57,9	51,5	48,9	44,8
există prea mulți concurenți	43,3	41,5	49,3	48,9	41,4
concurenții au scăzut prețurile	15,6	15,7	15,5	15,0	17,2
întreprinderea nu este suficient de cunoscută	9,1	9,5	7,3	10,2	24,1
alta	6,1	6,4	5,3	5,5	6,9

	Total	Nivelul de instruire			
		Superior sau superior incomplet	Mediu de specialitate	Secundar general sau general obligatoriu	Primar
Femei					
clienții DVS nu dispun de mijloace financiare	54,1	52,2	56,9	66,7	33,3
există prea mulți concurenți	53,3	51,7	59,5	40,7	44,4
concurenții au scăzut prețurile	10,1	9,5	11,9	10,2	11,1
întreprinderea nu este suficient de cunoscută	8,6	9,2	6,3	9,0	0,0
alta	4,8	5,4	3,3	5,6	0,0

* respondenții au putut indica câteva variante de răspuns

Diagrama 25. Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %

Pentru întreprinzătorii cu vârsta 15-24 ani, principala dificultate în vânzarea produselor/prestarea serviciilor s-a dovedit a fi faptul că întreprinderea este puțin cunoscută pe piață. Importanța problemei menționate, conform rezultatelor cercetării, depinde de vârsta întreprinzătorilor: odată cu creșterea vârstei întreprinzătorilor problema menționată își pierde din importanță - aceasta a fost indicată de 26,9% respondenți în grupa de vârstă 15-24 ani și de 4,4% - în grupa de vârstă peste 65 ani. Interrelația menționată mai sus este adevărată atât pentru bărbați, cât și pentru femei.

Femeile tinere, relativ mai des se confruntă cu dificultăți determinate de lipsa mijloacelor financiare la clienți. Problema legată de numărul mare de concurenți relativ mai des atrage atenția femeilor, în special, odată cu creșterea vârstei: în grupa de vârstă 25-34 ani a fost menționată de 53,0% respondenți; în grupa peste 65 ani - 62,2%.

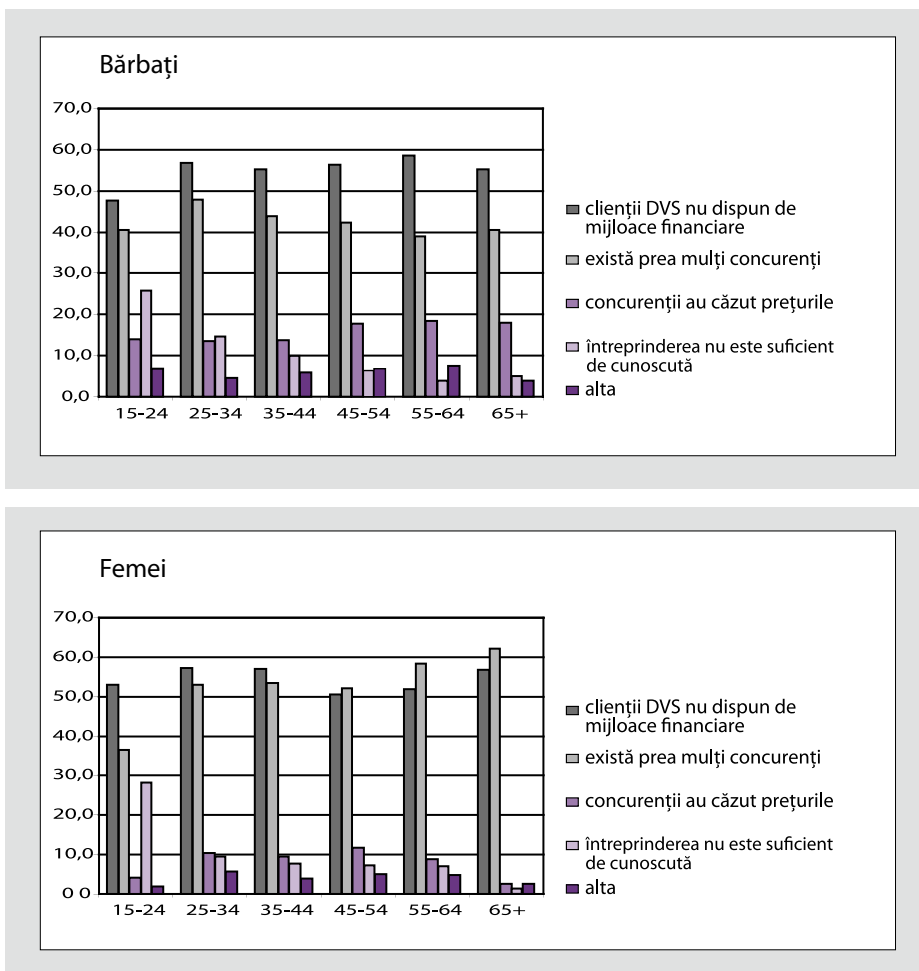
Tabelul 51. Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe grupe de vârstă și sexul întreprinzătorului, % *

	Total	Grupe de vârstă, ani					
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Total							
clienții DVS nu dispun de mijloace financiare	55,7	48,0	57,6	55,5	54,7	56,7	56,1
există prea mulți concurenți	46,1	40,0	48,7	47,2	45,4	43,1	43,1

	Total	Grupe de vîrstă, ani					
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
conurenții au scăzut prețurile	14,1	12,0	13,0	12,8	16,2	16,2	16,6
întreprinderea nu este suficient de cunoscută	8,9	26,9	13,3	9,2	6,5	5,1	4,4
alta	5,8	4,6	4,8	5,4	6,2	7,0	4,1
Bărbați							
clienții DVS nu dispun de mijloace financiare	56,3	47,7	56,9	55,4	56,4	58,6	55,2
există prea mulți concurenți	43,3	40,5	47,9	43,9	42,4	39,1	40,5
conurenții au scăzut prețurile	15,6	14,0	13,7	13,8	17,8	18,5	18,0
întreprinderea nu este suficient de cunoscută	9,1	25,8	14,6	10,0	6,4	4,1	5,2
alta	6,1	6,8	4,6	6,0	6,8	7,7	3,9
Femei							
clienții DVS nu dispun de mijloace financiare	54,1	53,1	57,3	57,1	50,6	52,0	56,8
există prea mulți concurenți	53,3	36,6	53,0	53,5	52,1	58,4	62,2
conurenții au scăzut prețurile	10,1	4,1	10,4	9,6	11,8	9,0	2,7
întreprinderea nu este suficient de cunoscută	8,6	28,3	9,5	7,7	7,4	7,1	0,0
alta	4,8	2,1	5,7	4,0	5,2	4,9	2,7

* respondenții au putut indica cîteva variante de răspuns

Diagrama 26. **Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, % ***

În cadrul regiunilor de dezvoltare, dificultățile întreprinderilor la vânzarea produselor / prestarea serviciilor diferă în felul următor:

- Problema lipsei finanțelor la clienți a fost numită relativ mai des de către întreprinzătorii din regiunile Centru și Sud;
- Problema concurenților (numărul mare de concurenți, aceștia au redus prețurile) – de întreprinzătorii din UTA Găgăuzia;
- Faptul că întreprinderea nu este suficient cunoscută – în mun. Chișinău.

Drept deosebire sub aspect de gen se poate menționa că relativ mai multe femei în UTA Găgăuzia au numit lipsa mijloacelor financiare la clienți (47,2%; bărbații – 36,6%).

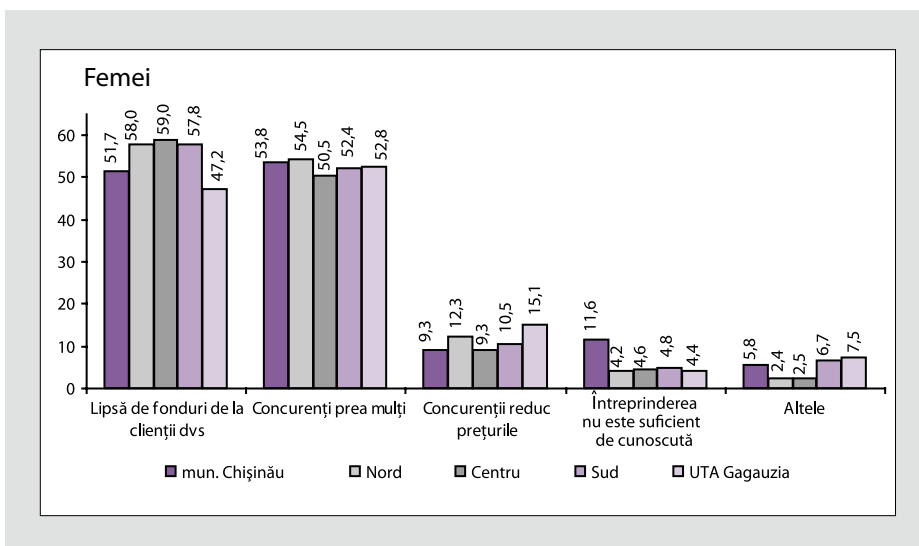
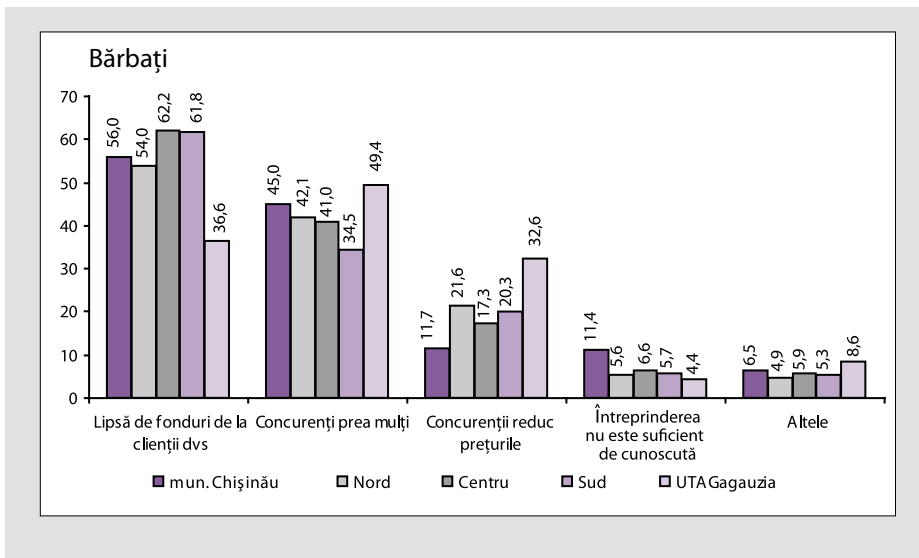
Și per total, și pe fiecare regiune, femeile relativ mai des decât bărbații indică drept cauză numărul prea mare de concurenți pe piață.

Tabelul 52. Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, % *

	Total	Regiuni de dezvoltare				
		<i>mun. Chișinău</i>	<i>Nord</i>	<i>Centru</i>	<i>Sud</i>	<i>UTA Găgăuzia</i>
Total						
clienții DVS nu dispun de mijloace financiare	55,7	54,8	55,3	61,0	60,8	37,5
există prea mulți concurenți	46,1	47,4	45,3	43,2	39,2	52,4
concurenții au scăzut prețurile	14,1	11,2	18,9	15,0	17,4	31,2
întreprinderea nu este suficient de cunoscută	8,9	11,3	5,4	6,6	5,3	4,2
alta	5,8	6,3	4,2	5,1	5,5	8,0
Bărbați						
clienții DVS nu dispun de mijloace financiare	56,3	56,0	54,0	62,2	61,8	36,6
există prea mulți concurenți	43,3	45,0	42,1	41,0	34,5	49,4
concurenții au scăzut prețurile	15,6	11,7	21,6	17,3	20,3	32,6
întreprinderea nu este suficient de cunoscută	9,1	11,4	5,6	6,6	5,7	4,4
alta	6,1	6,5	4,9	5,9	5,3	8,6
Femei						
clienții DVS nu dispun de mijloace financiare	54,1	51,7	58,0	59,0	57,8	47,2
există prea mulți concurenți	53,3	53,8	54,5	50,5	52,4	52,8
concurenții au scăzut prețurile	10,1	9,3	12,3	9,3	10,5	15,1
întreprinderea nu este suficient de cunoscută	8,6	11,6	4,2	4,6	4,8	4,4
alta	4,8	5,8	2,4	2,5	6,7	7,5

* *respondenții au putut indica câteva variante de răspuns*

Diagrama 27. Cauzele dificultăților întreprinderilor la vânzarea producției/ prestarea serviciilor în 2008, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %

■ Desfășurarea activității de export

Doar 12,7% din întreprinzătorii participanți la cercetare desfășoară activitate de export. Cota întreprinderilor exportatoare în numărul total de întreprinderi conduse de femei constituie 9,1%, în timp ce cota analogică la bărbați este de 14,1%.

Tabelul 53. Desfășurarea activității de export la întreprinderi, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %

Desfășurați activitate de export?	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total	100	100	100
inclusiv:			
nu	87,3	85,9	90,9
da	12,7	14,1	9,1

Ponderea întreprinderilor exportatoare în mediul urban nu depășește cu mult ponderea celor din mediul rural (12,9% față de 11,6%).

Tabelul 54. Desfășurarea activității de export la întreprinderi, repartizarea pe medii de amplasare a businessului, %

Desfășurați activitate de export?	Total	Inclusiv pe medii de amplasare	
		Urban	Rural
Total	100	100	100
inclusiv:			
nu	87,3	87,1	88,4
da	12,7	12,9	11,6

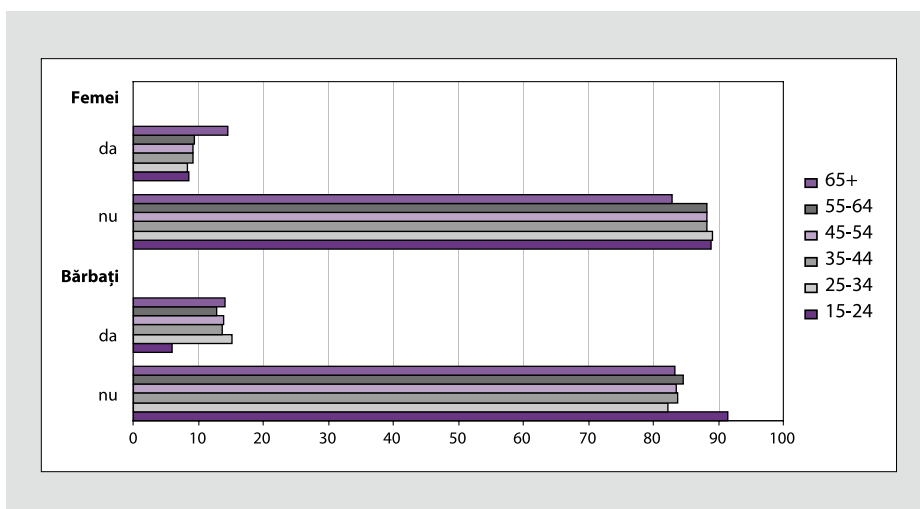
Întreprinzătorii tineri de 15-24 ani sunt implicați în activitatea de export într-o măsură relativ mai mică (6,6%; indicatorul mediu – 12,7%).

Aproape în toate grupele de vîrstă cota femeilor care efectuează activitate de export este mai mică decît cota bărbaților. Excepție face grupa de vîrstă 65+, în care 15,0% din femei desfășoară activitate de export. În grupa de vîrstă analogică de bărbați, ponderea întreprinderilor exportatoare este de 14,4%.

Tabelul 56. Desfășurarea activității de export la întreprindere, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %

Desfășurați activitate de export?	Total	Grupe de vîrstă, ani					
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Total	100	100	100	100	100	100	100
nu	87,3	93,4	86,7	86,6	87,1	87,8	86,2
da	12,7	6,6	13,3	13,4	12,9	12,2	13,8
Bărbați	100	100	100	100	100	100	100
nu	85,9	93,9	84,3	85,9	85,8	86,9	85,6
da	14,1	6,1	15,7	14,1	14,2	13,1	14,4
Femei	100	100	100	100	100	100	100
nu	90,9	91,3	91,4	90,6	90,6	90,6	85,0
da	9,1	8,7	8,6	9,4	9,4	9,6	15,0

Diagrama 28. **Desfășurarea activității de export la întreprindere, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %**

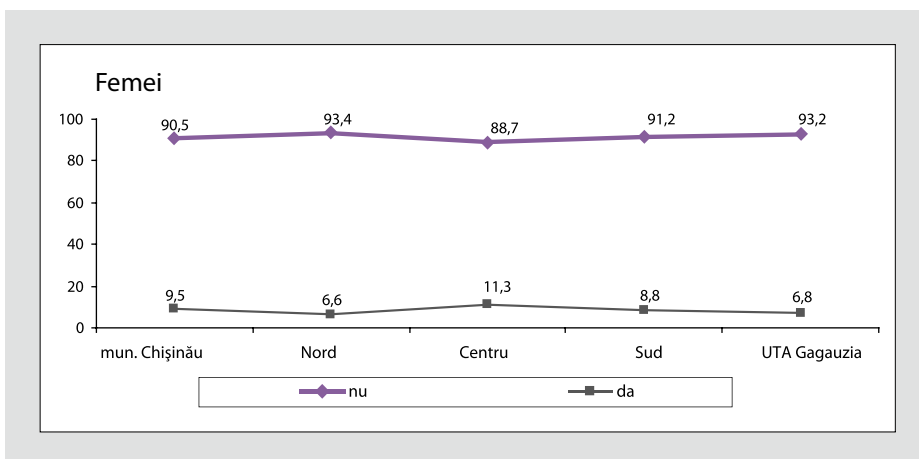
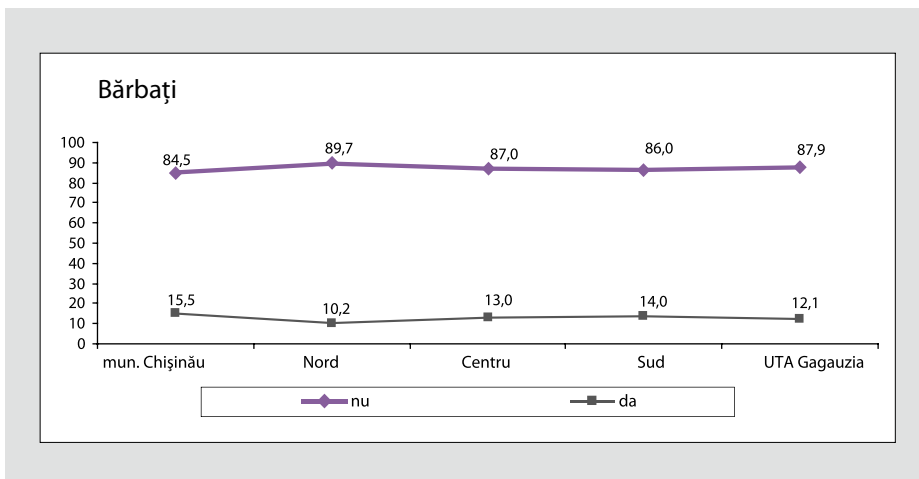
Cu activitatea de export se ocupă relativ mai des întreprinderile din mun. Chișinău – 14,2% (valoarea medie – 12,7%); în regiunea Nord și în UTA Găgăuzia cota întreprinderilor exportatoare este cea mai mică, constituind corespunzător 9,1% și 10,5%.

Femeile participă la activitatea de export relativ mai rar decît bărbații și aceasta se referă la toate regiunile de dezvoltare.

Tabelul 57. **Desfășurarea activității de export la întreprindere, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %**

Desfășurați activitate de export?	Total	Regiuni de dezvoltare				
		mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Găgăuzia
Total	100	100	100	100	100	100
nu	87,3	85,8	90,9	87,4	87,4	89,4
da	12,7	14,2	9,1	12,6	12,6	10,5
Bărbați	100	100	100	100	100	100
nu	85,9	84,5	89,7	87,0	86,0	87,9
da	14,1	15,5	10,2	13,0	14,0	12,1
Femei	100	100	100	100	100	100
nu	90,9	90,5	93,4	88,7	91,2	93,2
da	9,1	9,5	6,6	11,3	8,8	6,8

Diagrama 29. **Desfășurarea activității de export la întreprindere, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %**

2.4. Așteptările întreprinzătorilor pentru anul 2009

În cadrul cercetării antreprenorii și-au expus opinia privitor la schimbările așteptate în activitatea lor de afaceri în anul 2009.

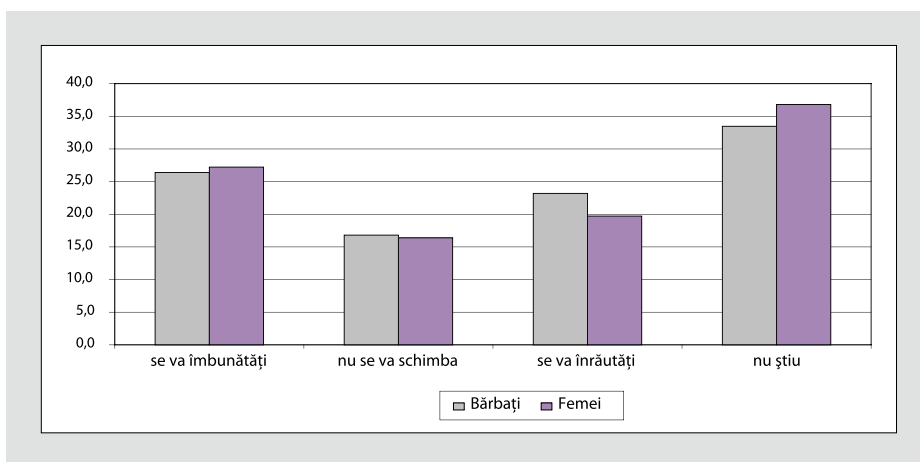
Peste 1/3 din întreprinzători (34,4%) au caracterizat situația drept incertă. Ei nu știu la ce fel de schimbări să se aștepte în afacerea lor. 26,7% au expus opinia că situația se va îmbunătăți. Ceva mai puțini întreprinzători au așteptat în 2009 înrăutățirea situației businessului lor (22,2%). 16,7% au considerat că în 2009 nu vor avea loc schimbări în activitatea lor de business.

Femeile relativ mai des au indicat incertitudinea situației (36,7% femei, comparativ cu 33,5% - bărbați). Cu toate acestea, femeile sunt mai optimiste în așteptările lor pentru anul următor. Au indicat înrăutățirea situației 19,7% femei și 23,2% bărbați. Speră că situația se va ameliora 27,2% femei și 26,5% bărbați.

Tabelul 58. Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe sexul întreprinzătorului, %

	Total	Inclusiv	
		Bărbați	Femei
Total inclusiv:	100	100	100
Se va îmbunătăți	26,7	26,5	27,2
Nu se va schimba	16,7	16,8	16,4
Se va înrăutăți	22,2	23,2	19,7
Nu știu	34,4	33,5	36,7

Diagrama 30. Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea după sexul întreprinzătorului, %

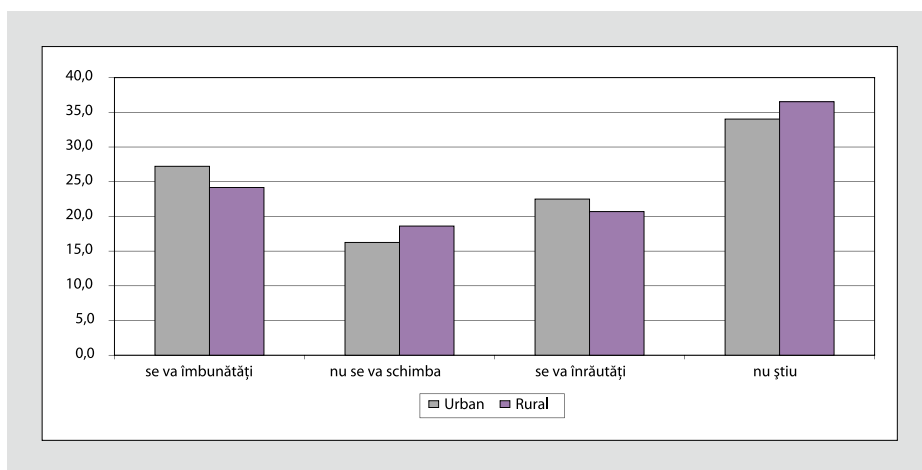
Întreprinzătorii din mediul rural, ceva mai des decât întreprinzătorii din mediul urban, se așteaptă că nu vor avea loc schimbări (18,6%; în orașe – 16,3%) sau nu știu la ce fel de schimbări să se aștepte (36,5%; în mediul urban – 34,0%).

În mediul urban, întreprinzătorii ceva mai des se așteaptă fie la ameliorarea condițiilor 27,2% (în mediul rural – 24,1%), fie se așteaptă la agravarea lor - 22,5% (în comparație cu 20,7%, în rural).

Tabelul 59. **Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe medii de amplasare, %**

<i>Se va schimba situația la întreprindere?</i>	<i>Total</i>	<i>Inclusiv pe medii de amplasare</i>	
		<i>Urban</i>	<i>Rural</i>
Total inclusiv:	100	100	100
Se va îmbunătăți	26,7	27,2	24,1
Nu se va schimba	16,7	16,3	18,6
Se va înrăutăți	22,2	22,5	20,7
Nu știu	34,4	34,0	36,5

Diagrama 31. **Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe medii de amplasare, %**

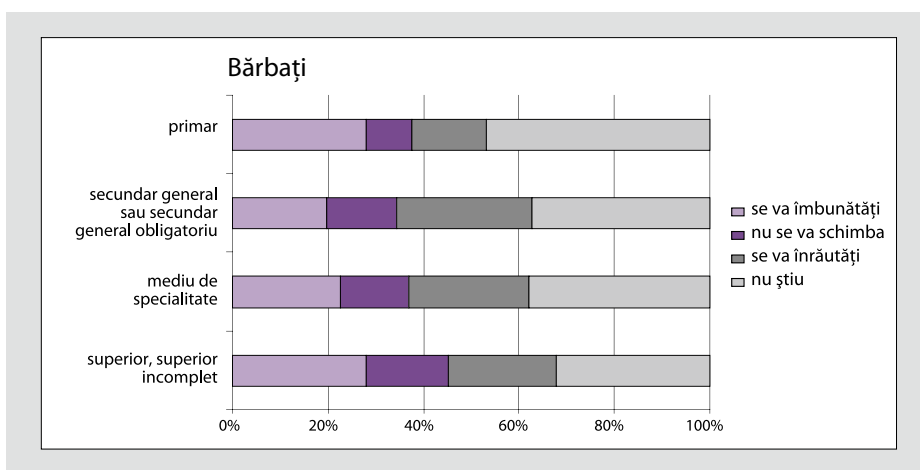
Așteptările antreprenorilor privind schimbarea situației în afacerea lor nu depind direct de nivelul de instruire al acestora. Poate fi menționat doar optimismul relativ ridicat al persoanelor cu studii primare: se așteaptă la ameliorarea situației 34,8% din întreprinzătorii cu studii primare, în timp ce indicatorul mediu constituie 26,7%.

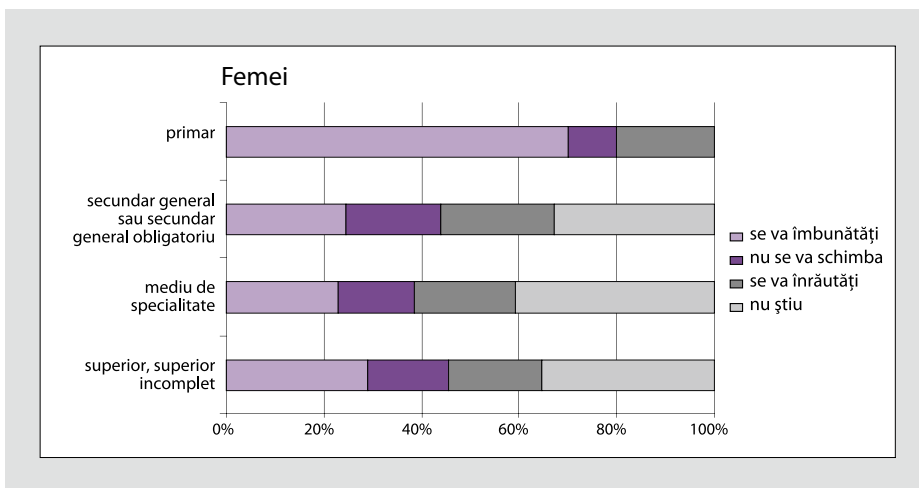
Printre femei o cotă relativ mai mare din respondenții care se așteaptă la ameliorarea situației, de asemenea, au studii primare – 70,0% (valoarea medie pe femei fiind de 27,2%). Nici una din femeile cu studii primare nu a indicat incertitudinea situației; printre bărbați, aceasta a fost indicată de 48,4%.

Tabelul 60. **Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %**

Se va schimba situația la întreprindere?	Total	Nivelul de instruire			
		Superior sau superior incomplet	Mediu de specialitate	Secundar general sau general obligatoriu	Primar
Total	100	100	100	100	100
Se va îmbunătăți	26,7	28,1	22,9	20,7	34,8
Nu se va schimba	16,7	17,1	14,5	15,5	8,7
Se va înrăutăți	22,2	21,7	23,6	27,3	23,9
Nu știu	34,4	33,1	39,0	36,4	32,6
Bărbați	100	100	100	100	100
Se va îmbunătăți	26,5	27,9	22,7	19,7	29,0
Nu se va schimba	16,8	17,5	14,3	14,8	9,7
Se va înrăutăți	23,2	22,6	25,0	28,1	16,1
Nu știu	33,5	32,0	38,1	37,4	48,4
Femei	100	100	100	100	100
Se va îmbunătăți	27,2	28,9	23,0	24,4	70,0
Nu se va schimba	16,4	16,5	15,6	19,3	10,0
Se va înrăutăți	19,7	19,2	20,7	23,1	20,0
Nu știu	36,7	35,4	40,7	32,8	0,0

Diagrama 32. **Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea după nivelul de instruire și sexul întreprinzătorului, %**

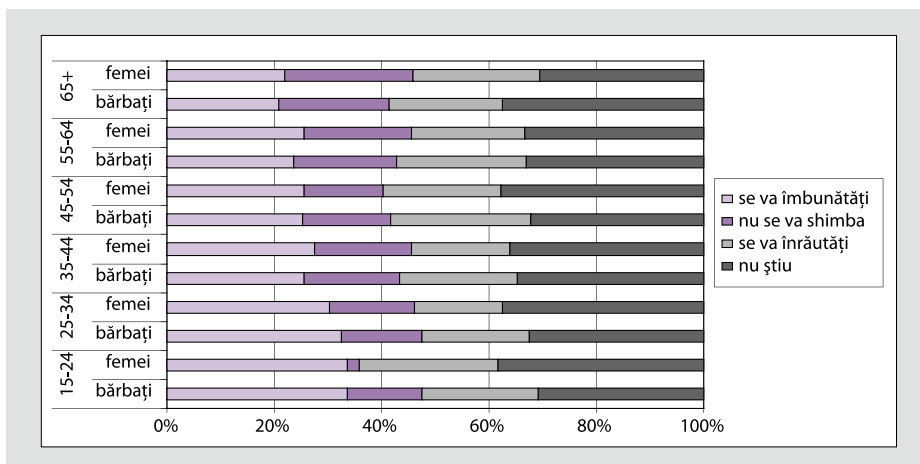
Într-o măsură relativ mai mare se așteaptă să se îmbunătățească situația întreprinzătorii tineri de 15-24 ani (34,4%) și de 25-34 ani (31,5%), în timp ce valoarea medie este 26,7%.

Așteptările optimiste în cadrul grupelor de vîrstă menționate sunt caracteristice în egală măsură atît pentru bărbați, cît și pentru femei.

Tabelul 61. Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %

Se va schimba situația la întreprindere?	Total	Grupe de vîrstă, ani					
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Total	100	100	100	100	100	100	100
Se va îmbunătăți	26,7	34,4	31,5	26,0	25,4	24,0	21,9
Nu se va schimba	16,7	9,4	14,7	17,7	15,9	19,4	20,2
Se va înrăutăți	22,2	23,6	19,2	20,7	24,9	23,7	20,6
Nu știu	34,4	32,7	34,6	35,5	33,7	32,9	37,3
Bărbați	100	100	100	100	100	100	100
Se va îmbunătăți	26,5	33,6	32,6	25,5	25,2	23,6	20,8
Nu se va schimba	16,8	13,8	14,8	17,9	16,4	19,3	20,6
Se va înrăutăți	23,2	21,8	20,1	21,9	26,2	24,1	21,1
Nu știu	33,5	30,7	32,5	34,7	32,2	33,0	37,5
Femei	100	100	100	100	100	100	100
Se va îmbunătăți	27,2	33,7	30,2	27,4	25,4	25,6	22,0
Nu se va schimba	16,4	2,2	15,8	18,1	14,8	19,8	23,7
Se va înrăutăți	19,7	25,8	16,4	18,3	21,9	21,2	23,7
Nu știu	36,7	38,2	37,6	36,1	37,7	33,3	30,5

Diagrama 33. **Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe grupe de vîrstă și sexul întreprinzătorului, %**

Analiza așteptărilor privind situația din afaceri pe regiuni de dezvoltare a arătat că cele mai optimiste așteptări le au antreprenorii din mun. Chișinău și regiunea Centru. În aceste regiuni, relativ mai des decît în medie pe eșantion, întreprinzătorii au indicat că situația se va ameliora și, respectiv, mai rar – că situația se va agrava.

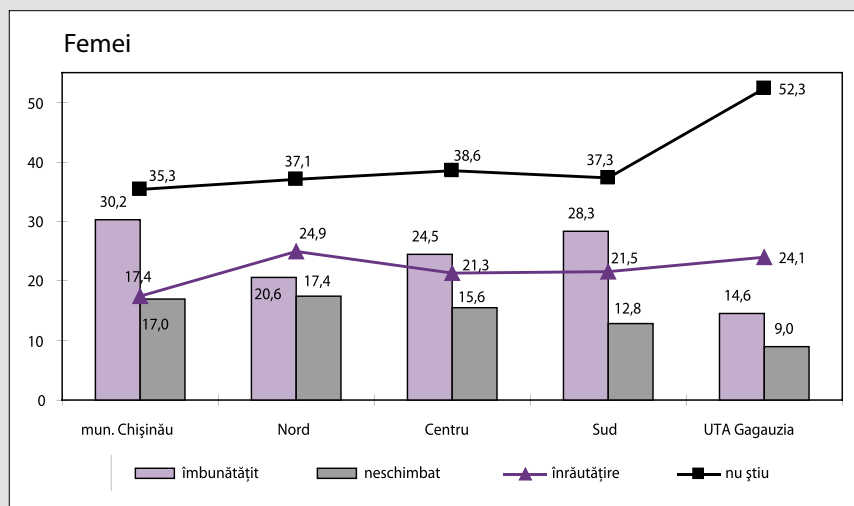
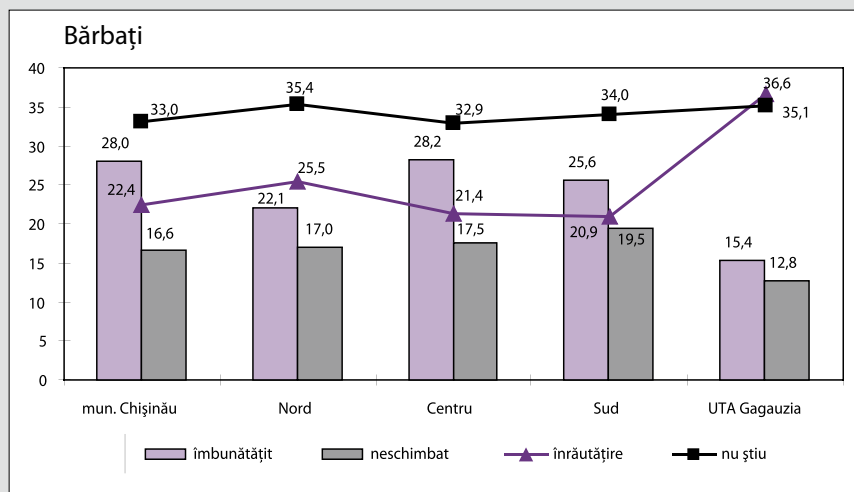
Relativ mai multe opinii pesimiste au fost înregistrate în UTA Găgăuzia. În această regiune, au indicat ameliorarea situației 14,4% (valoarea medie – 26,7%); înrăutățirea situației – 35,2% (valoarea medie – 22,2%). Mai puțin pronunțat, dar tot pesimiste sunt așteptările antreprenorilor din regiunea Nord.

Tabelul 62. **Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %**

	Total	Regiuni de dezvoltare				
		mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Găgăuzia
Total	100	100	100	100	100	100
Se va îmbunătăți	26,7	28,5	21,8	27,5	26,1	14,4
Nu se va schimba	16,7	16,4	17,1	16,7	17,4	11,5
Se va înrăutăți	22,2	20,8	25,6	21,4	21,5	35,2
Nu știu	34,4	34,3	35,4	34,5	35,0	38,8
Bărbați	100	100	100	100	100	100
Se va îmbunătăți	26,5	28,0	22,1	28,2	25,6	15,4
Nu se va schimba	16,8	16,6	17,0	17,5	19,5	12,8
Se va înrăutăți	23,2	22,4	25,5	21,4	20,9	36,6
Nu știu	33,5	33,0	35,4	32,9	34,0	35,1

	Total	Regiuni de dezvoltare				
		mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Găgăuzia
Femei	100	100	100	100	100	100
Se va îmbunătăți	27,2	30,2	20,6	24,5	28,3	14,6
Nu se va schimba	16,4	17,0	17,4	15,6	12,8	9,0
Se va înrăutăți	19,7	17,4	24,9	21,3	21,5	24,1
Nu știu	36,7	35,3	37,1	38,6	37,3	52,3

Diagrama 34. Așteptările privind activitatea întreprinderii în 2009, repartizarea pe regiuni de dezvoltare și sexul întreprinzătorului, %

Rezultate principale, concluzii și propuneri

Analiza rezultatelor prelucrării anchetei „Condițiile de dezvoltare a întreprinderii” a pus la dispoziție noi date despre dezvoltarea afacerilor, despre particularitățile unor grupe de întreprinderi. Un rol principal în cercetare este atribuit identificării deosebirilor de gen în Republica Moldova, atât la etapa de inițiere, cât și la etapa de dezvoltare a businessului.

Luarea în considerare a implicării bărbaților și femeilor în afaceri, precum și analiza activității întreprinderilor ale căror proprietari și conducători sunt, au permis diferențierea problemelor cu care ei se confruntă. Analiza a fost efectuată privitor la:

- *caracteristica întreprinzătorilor femei și bărbați;*
- *profilul întreprinderilor conduse de bărbați și de femei.*

Ponderele femeilor întreprinzătoare (manageri angajați și co-proprietari ai afacerii) în numărul total de întreprinzători din Moldova constituie 27,5%. Respectiv, numărul de bărbați întreprinzători este de 2,6 ori mai mare decât numărul femeilor. Indicatorul menționat reflectă nu numai situația din business, dar și din alte sfere ale vieții publice și private, care nu contribuie la implicarea activă a femeilor în activitatea de antreprenariat.

Principalele caracteristici ale femeilor întreprinzătoare, care le fac să se deosebească de bărbații întreprinzători, sunt următoarele:

- *Nivelul de instruire al femeilor întreprinzătoare este mai redus decât al bărbaților întreprinzători. Cota femeilor întreprinzătoare cu studii superioare constituie 64,3%, a bărbaților – 69,3%. În condițiile insuficienței susținerii din exterior (infrastructura instituțională slab dezvoltată, accesul redus la resursele financiare, etc.) nivelul de instruire nu numai caracterizează un anumit nivel de calificare, extinde posibilitățile de contactare, dar este, în același timp, una din resursele de bază care contribuie la dezvoltarea businessului. Această afirmație este confirmată de faptul că relativ mai des se confruntă cu dificultăți în afaceri întreprinzătorii cu un nivel mai scăzut de instruire.*
- *Activitatea anterioară a femeilor, până la preluarea conducerii întreprinderii, relativ mai rar a fost legată de antreprenariat. Experiență*

în calitate de angajator au avut 10,5% femei și 13,4% - bărbați; în calitate de fermier – 1,3% femei și 2,1% - bărbați. Femeile mai des s-au ocupat cu activitatea casnică - 5,0% (bărbați – doar 0,2%) înainte de a iniția activitatea de antreprenorat.

Analiza activității întreprinderilor aflate în proprietatea / sub conducerea femeilor a arătat că femeile se confruntă cu bariere considerabile pe următoarele poziții:

- *Femeile întreprinzătoare relativ mai des dețin / conduc microîntreprinderi, care este știut că sunt caracterizate de un nivel limitat de resurse și posibilități de creștere. Cota femeilor întreprinzătoare în această grupă de întreprinderi constituie 79,4%, în timp ce ponderea bărbaților este 67,8%. La întreprinderile de alte dimensiuni, mai des bărbații sunt antreprenori. Totodată, cu cât mai mare este dimensiunea întreprinderii, cu atât mai mare este ponderea bărbaților întreprinzători: la întreprinderile mici cota bărbaților întreprinzători este de 1,4 ori mai mare decât indicatorul similar pentru femei; la întreprinderile mijlocii raportul respectiv este de 2,3 ori; la întreprinderile mari – cota bărbaților întreprinzători depășește de 3 ori cota femeilor.*
- *Femeile întreprinzătoare relativ mai des activează la întreprinderi noi create (pînă la 1 an) și întreprinderi tinere (pînă la 2 ani). Cota întreprinderilor tinere conduse de femei constituie 25,8% și de bărbați – 20,7%; cota întreprinderilor noi cu femei întreprinzătoare – 2,4% și cu bărbați întreprinzători – 2,2%.*
- *Atît la etapa de creare a întreprinderii, cît și la etapa de dezvoltare a afacerii, femeile se confruntă cu mai multe bariere în accesarea resurselor financiare.*
 - *În structura capitalului inițial a întreprinderilor conduse de femei întreprinzătoare este mai mică ponderea economiilor proprii – 72,8% (de bărbați – 74,8%), investițiilor străine – 5,0% (de bărbați – 5,5%), subvențiilor de stat – 0,4% (de bărbați – 1,0%). Totodată, la femei este mai mare cota mijloacelor împrumutate de la rude sau prieteni – 13,8% (la bărbați – 11,4%), precum și cota creditelor bancare – 5,5% (la bărbați – 5,1%).*
 - *Pentru femei, în a. 2008, problema relativ mai importantă a fost lipsa resurselor financiare (76,5%; la bărbați – 73,2%).*
- *Femeile relativ mai rar decît bărbații participă la activitatea de export: cota întreprinderilor exportatoare în numărul total de întreprinderi conduse/ deținute de femei este de 9,1%, în timp ce la bărbați cota este de 14,1%.*
- *Femeile întreprinzătoare percep mai optimist schimbările ce se așteaptă. Agravarea situației a fost indicată de 19,7% din femei și 23,2% din bărbați.*

Speră că situația se va ameliora 27,2% din femei și 26,5% din bărbați. Aceste diferențe, într-o oarecare măsură, pot fi legate de nivelul de instruire: la femei, o cotă relativ mai mare din respondenții care se așteaptă că situația în business se va ameliora sunt cu studii primare – 70,0% (la bărbați – 29,0%).

Rezultatele menționate permit să concluzionăm că întreprinderile din proprietatea și conducerea femeilor, în mare parte, sunt mai limitate în resurse și au posibilități mai reduse de creștere și, prin urmare, să înaintăm un șir de propuneri referitoare la asigurarea condițiilor egale pentru femei și bărbați în afaceri.

Una din metodele principale de dezvoltare a antreprenoriatului este adoptarea și realizarea programelor speciale de stat. Susținerea femeilor întreprinzătoare este posibilă atât în cadrul programelor speciale orientate către susținerea femeilor, cât și în cadrul programelor destinate susținerii microîntreprinderilor sau noilor afaceri, deoarece femeile relativ mai des dețin / conduc întreprinderi anume din aceste grupuri.

Este necesară dezvoltarea în continuare a instituțiilor infrastructurii de piață și orientarea lor către necesitățile specifice ale femeilor întreprinzătoare – îmbunătățirea accesului lor la informație, servicii de consultanță, la sursele bancare și nebancale de finanțare. Familiarizarea întreprinzătorilor cu principiile de bază ale economiei de piață, cu activitatea într-un mediu concurențial, care le va asigura șanse suplimentare de promovare a întreprinderilor pe piața internă, de menținere a activității întreprinderilor în condiții de criză, de dezvoltare a activității de export și de creștere a competitivității businessului.

Pînă în prezent, susținerea antreprenoriatului se realizează în mare parte la nivel național. Organele de administrare locală, în regiunile lor, pot oferi diferitor grupuri de întreprinzători, inclusiv femei, condiții mai atractive pentru dezvoltarea businessului. În acest scop, organele locale pot elabora și implementa programe regionale proprii de dezvoltare a businessului, luîndu-se în considerare particularitățile dezvoltării teritoriilor.

Rezultatele cercetării pot servi drept fundamentare nu numai pentru politicile de asigurare a egalității de gen, dar și pentru adoptarea măsurilor de dezvoltare a businessului în general. De exemplu, unul din criteriile importante de grupare a întreprinderilor este repartizarea întreprinzătorilor pe grupe de vîrstă. Analiza a demonstrat că pentru tineri, în prezent, activitatea de antreprenoriat nu este o sferă destul de atractivă, or barierele de la etapa de inițiere a afacerii și alte probleme împiedică implicarea lor în sfera antreprenoriatului. Inițierea și elaborarea programelor și proiectelor speciale sau continuarea realizării măsurilor adoptate anterior, care sunt orientate spre atragerea tinerilor în afaceri, ar putea juca un rol pozitiv atât pentru această grupă de cetățeni, cât și pentru țară.

Vîrsta medie destul de impunătoare a antreprenorilor (45 ani) permite să concluzionăm că cea mai mare parte din întreprinzători au făcut studii în perioada sovietică sau în prima jumătate a anilor 1990. Astfel, este puțin probabil ca aceștia

să aibă cunoștințe teoretice solide despre business, management, marketing, alte abilități necesare pentru o activitate de succes în economia de piață. În afară de aceasta, o parte din întreprinzători (în special, cei mai în vîrstă) la timpul lor au fost practic impuși să vină în business ca urmare a închiderii în masă a întreprinderilor și din necesitatea de a obține orice cîștiguri. Mulți din ei și în prezent sunt puși în situația să facă afaceri, neavînd alte surse de venit. Astfel, statul, prin simplificarea condițiilor de activitate, în primul rînd, pentru cele mai mici întreprinderi – persoane angajate pe cont propriu, întreprinderi individuale, asociații familiale ș.a., nu numai contribuie la dezvoltarea businessului, dar în același timp, soluționează importante probleme sociale – reducerea șomajului, majorarea veniturilor cetățenilor.

În toate cazurile, perfecționarea sistemului de reglementare a antreprenoriatului trebuie să se bazeze pe rezultatele unor investigații speciale, care permit de a identifica și estima problemele reale ale întreprinzătorilor, necesitățile lor de susținere, opinia întreprinzătorilor vizavi de măsurile propuse de stat, precum și efectul scontat de la realizarea lor.

Totodată, rezultatele obținute au permis identificarea unor probleme în statistica de gen existentă. În prezent, lipsesc datele statistice care să permită examinarea în dinamică a deosebirilor de gen în sfera antreprenoriatului. Este rațională efectuarea în permanență a astfel de investigații – o dată la 1 sau 2 ani, sau includerea aspectului de gen în ancheta structurală a întreprinderii și utilizarea lui ulterioară în procesul de prelucrare și analiză a anchetelor drept unul din criteriile principale de clasificare. Atragerea atenției la problemele menționate ar conduce la îmbunătățirea bazei statistice pentru analiza aspectelor de gen în activitatea de antreprenoriat.

Pentru o evaluare obiectivă a sferei antreprenoriatului este necesară editarea anuală a unei culegeri statistice cu privire la antreprenoriatul din Moldova, care ar include rezultatele analizei multiaspectuale a dezvoltării antreprenoriatului din Moldova, precum și indicatorii comparabili privind antreprenoriatul din statele vecine și din țările ce prezintă interes strategic pentru Moldova, în primul rînd, UE și CSI. Informația statistică este un instrument necesar nu numai funcționarilor organelor de stat și cercetătorilor, dar și însăși antreprenorilor.

Rezultatele obținute au permis de a identifica principalele caracteristici ale femeilor întreprinzătoare, particularitățile afacerilor pe care acestea le dețin și le gestionează, precum și problemele cu care se confruntă întreprinderile lor. Rezultatele pot fi utilizate la elaborarea politicii de susținere a antreprenoriatului, în primul rînd a businessului mic și mijlociu, astfel, contribuind la creșterea economică, majorarea veniturilor și ocupării forței de muncă, afirmarea aspirațiilor cetățenilor și asigurarea stabilității în țară.

Totodată, rezultatele și concluziile pot servi drept bază pentru apărarea și promovarea intereselor femeilor, precum și pentru elaborarea măsurilor de asigurare a condițiilor egale pentru bărbați și femei în diferite sfere de activitate.

Bibliografie

1. Femei și bărbați în Republica Moldova. Breviar statistic, 2008. / Biroul Național de Statistică al R. Moldova - Chișinău, 2009.
2. Femei și bărbați în Republica Moldova = Women&Men in the Republic of Moldova / Culegere statistică / Biroul Național de Statistică al R. Moldova - Chișinău, 2008.
3. Ghidul utilizatorului statisticilor de gen/ Biroul Național de Statistică al R. Moldova - Chișinău, 2008.
4. Populația Republicii Moldova pe vârste și sexe, în profil teritorial la 1 ianuarie 2009. = Население Республики Молдова по возрасту и полу в территориальном аспекте на 1 января 2009 г. / Biroul Național de Statistică al R. Moldova - Chișinău, 2009. - Sursa: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/populatia/Pop_virste_sex_terit_2009.pdf - Accesibil pe Internet: 25.11.2009
5. Rezultatele Anchetei structurale în întreprinderi = Результаты структурного обследования предприятий/ Biroul Național de Statistică al R. Moldova - Chișinău, 2008.
6. Aculai E. Vinogradova N., Welter F. How to be successful in an adverse business environment: Knitwear Factory in Moldova. In: Innovation and Entrepreneurship: Successful Start-ups and Businesses in Emerging Economies. - Edward Elgar Publishing Inc., 2008, p.89-104.
7. Elaborarea programului de creștere economică/ Proiect de cercetare aplicată. Raport științific. Institutul de Economie, Finanțe și Statistică AȘM (IEFS), Chișinău, 2007.
8. Female entrepreneurs still vastly outnumbered in Europe. Sursa: <http://www.euractiv.com/en/> Accesibil pe Internet: 18.11.2009.
9. Fundamentarea mecanismului de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii exportatoare de mărfuri și servicii de producție proprie/Proiectul pentru tineri savanți. Raport științific. Institutul de Economie, Finanțe și Statistică AȘM (IEFS), Chișinău, 2009.
10. Welter F., Smallbone D., Aculai E., Rodionova N., Vinogradova N. Female Entrepreneurship in Transition Economies: the Example of Ukraine, Moldova and Uzbekistan / proiect INTAS - 2000-00843 (2001-2003). National Report on Survey Data for Moldova, RWI, Essen, 2003.

